

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TÜRKİYE'DE KISA VADELİ SERMAYE
HAREKETLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜ SEÇİLMİŞ
BİLANÇO KALEM VE ORANLARINA ETKİLERİ**

OKAN FİDANLI

BANKACILIK ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2018

**TÜRKİYE'DE KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN
BANKACILIK SEKTÖRÜ SEÇİLMİŞ BİLANÇO KALEM VE
ORANLARINA ETKİLERİ**

Okan FİDANLI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BANKACILIK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2018

Okan FİDANLI tarafından hazırlanan “Türkiye’de Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Bankacılık Sektörü Seçilmiş Bilanço Kalem ve Oranlarına Etkileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Bankacılık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Afşin ŞAHİN

Bankacılık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Başkan : Prof. Dr. Ganite KURT

Bankacılık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DOĞAN

İşletme Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Tez Savunma Tarihi: 03.07.2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Okan FIDANLI

03/07/2018

TÜRKİYE'DE KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN BANKACILIK
SEKTÖRÜ SEÇİLMİŞ BİLANÇO KALEM VE ORANLARINA ETKİLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Okan FİDANLI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2018

ÖZET

Küresel ekonomilerde uluslararası sermaye hareketlerinin serbest hale gelmesiyle finansman açığı bulunan gelişmekte olan ülkeler bu fonları kendi ekonomilerine kazandırmayı hedeflemişlerdir. Özellikle 1990'lı yıllarda Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu gelişmekte olan ülke ekonomilerine yoğun sermaye hareketleri gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan ülkeler de bu fonları genellikle mevcut tasarruf açıklarının finansmanında kullanmışlardır. Ancak gelişmekte olan ülkelere gerçekleşen uluslararası sermaye hareketlerinin hacminin önemli bir kısmının kısa vadeli yatırımlardan oluşması ekonomilerden ani sermaye çıkışlarının yaşanmasını ve ekonomik istikrarsızlıkları beraberinde getirmiştir. 1990 ve 2000'li yıllarda, uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomilerdeki makroekonomik göstergeler üzerinde meydana getirdiği etkiler ile ilgili birçok çalışma yapılmış ancak bankacılık sektöründe ve banka bilançolarındaki finansal kalem ve oranlarda meydana getirdiği etkiler detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. Bu çalışmada, uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektöründe ve banka bilançolarındaki seçilmiş finansal rasyolar üzerinde yarattığı etkiler incelenmektedir. Araştırmada uluslararası kısa vadeli sermaye hareketleri ile banka bilançolarındaki finansal oranlar arasındaki ilişki En Küçük Kareler (EKK) yöntemiyle tahmin edilmektedir. Türkiye ekonomisinde 2006 ile 2016 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen uluslararası kısa vadeli sermaye hareketleri ile Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarının bilançolarındaki likidite ve karlılık oranları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Bilim Kodu : 118216

Anahtar Kelimeler : Uluslararası Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri, Türk Bankacılık Sektörü, Mevduat Bankaları, Bankalarda Karlılık ve Likidite Oranları

Sayfa Adedi : 133

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Afşin ŞAHİN

EFFECTS OF SHORT-TERM CAPITAL MOVEMENTS TO THE BANKING
SECTOR'S SELECTED BALANCE
SHEET ITEMS AND RATIOS IN TURKEY

(M.Sc. Thesis)

Okan FİDANLI

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

July 2018

ABSTRACT

Developing countries which are short of financing have aimed to bring these funds into their own economies through the liberalization of international capital movements in global economies. Especially in the 1990s, considerable amount of capital has flown to emerging economies like Turkey. Developing countries usually have used these funds in financing their current saving deficits. However, the fact that a significant portion of the volume of international capital movements into developing countries are caused by short-term investments is among the primary factors of sudden capital outflows from these economies and economic instability hereafter. A number of research has been conducted on the effects of international capital movements on macroeconomic indicators in economies of countries in 1990's and 2000's, but the impacts on financial instruments and rates in the banking sector and on banking balances have not been addressed in detail. This study examines the effects of international short-term capital movements on the selected financial ratios in the Turkish banking sector and in bank's financial statements. In this study, the relationship between international short-term capital movements and financial ratios in bank balances is analyzed by Ordinary Least Squares (OLS) method. As the main result of the study, a significant relationship has been found between international short term capital movements into and from Turkey in the period of 2006-2016 and liquidity and profitability ratios drawn from the financial statements of the deposit banks operating in the country.

Science Code : 118216

Key Words : International Short-Term Capital Movements, Turkish Banking Sector, Deposit Banks, Profitability and Liquidity Ratios in Banks

Page Number : 133

Supervisor: Assoc. : Prof. Afşin ŞAHİN, PhD

TEŐEKKÖR

Bu alıőmanın bütününde yapmış olduğu değerli katkılarından dolayı yüksek lisans tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Afşin ŞAHİN'e teőekkörü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİNİN TANIMI VE KAPSAMI

1.1. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Tanımı.....	3
1.2. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkileri	4
1.2.1. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Olumlu Etkileri.....	4
1.2.2. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Olumsuz Etkileri	5
1.3. Ödemeler Bilançosu ve Ödemeler Bilançosu Hesapları	7
1.3.1. Cari İşlemler Hesabı ve Cari Açık.....	8
1.3.2. Sermaye ve Finans Hesabı.....	12
1.3.2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	15
1.3.2.2. Portföy Yatırımları.....	18
1.3.2.3. Diğer Yabancı Sermaye Yatırımları	21
Uzun Vadeli Sermaye Yatırımları	21
Kısa Vadeli Sermaye Yatırımları	21
1.3.3. Net Hata ve Noksan Hesabı.....	23
1.3.4. Resmi Rezervler Hesabı (Uluslararası Rezervler).....	26
1.4. Literatürde Uluslararası Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Ölçümü	29
1.5. Uluslararası Sermaye Akımlarının Sebep Olduğu Finansal Krizler	31

1.5.1. Para (Döviz) Krizleri	33
1.5.2. Bankacılık Krizleri	34
1.5.3. Dış Borç Krizleri	36
1.5.4. Sistemik Finansal Krizler	37
1.6. Uluslararası Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Finansal Krizler ile Olan İlişkisi....	37
1.6.1. 1994 Meksika (Tekila) Krizi	39
1.6.2. 1997-1998 Güneydoğu Asya Krizi.....	40
1.6.3. 1998 Rusya Krizi	41
1.6.4. 1999 Brezilya Krizi	41
1.6.5. Türkiye Ekonomisi Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri	41

2. BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE VE MEVDUAT BANKALARININ BİLANÇOLARINDA BELİRLİ FİNANSAL ORANLARIN VE RİSKLERİN İNCELENMESİ

2.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı	43
2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarının Bilançolarında Seçilmiş Finansal Kalemler.....	45
2.3. Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarının Yurtdışından Borçlanması ve Türk Bankacılık Sektöründe Basel III Kriterlerinin Oluşturduğu Etkiler	47
2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ile Olan İlişkisi	50
2.5. Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Türk Bankacılık Sektöründe Mevduat Bankalarının Bilançolarında Oluşturması Muhtemel Riskler	52
2.5.1. Likidite Riski (Fonlama Likiditesi Riski).....	52
2.5.2. Kredi Riski.....	53
2.5.3. Faiz Oranı Riski.....	54
2.5.4. Kur Riski.....	55
2.6. Türk Bankacılık Sektöründe ve Mevduat Bankalarının Bilançolarında Seçilmiş Finansal Oranların İncelenmesi	56
2.6.1. Net Kâr/Toplam Aktifler Oranı (Aktif Kârlılığı)	56

2.6.2. Net Kâr/Toplam Özkaynaklar Oranı (Özsermaye Kârlılığı)	60
2.6.3. Net Faiz Gelirleri/Ortalama Getirili Aktifler (Net Faiz Marjı).....	64
2.6.4. Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı	68
2.6.5. Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranı	72
3. BÖLÜM	79
METODOLOJİ VE UYGULAMA.....	79
3.1. Veri Seti	79
3.2. Yöntem.....	81
3.3. Bulgular.....	85
3.4. Değerlendirme.....	97
SONUÇ	111
KAYNAKÇA.....	115
ÖZGEÇMİŞ	133

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1.1.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi GSYH (milyar \$).....	10
Çizelge 1.2.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı (milyar \$)	10
Çizelge 1.3.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı/GSYH (%).....	11
Çizelge 1.4.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Sermaye ve Finans Hesabı (milyar \$).....	14
Çizelge 1.5.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar \$).....	17
Çizelge 1.6.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Portföy Yatırımları (milyar \$).....	20
Çizelge 1.7.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Net Hata ve Noksan Hesabı (milyar \$)	24
Çizelge 1.8.	Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Toplam Uluslararası Rezervler Hesabı (milyar \$).....	27
Çizelge 1.9.	Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi GSYH, Cari Açık, Brüt, Net Portföy Yatırımları (milyar \$).....	31
Çizelge 2.1.	2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler, Toplam Mevduat (milyon \$).....	44
Çizelge 2.2.	2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$)	45
Çizelge 2.3.	2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$).....	46
Çizelge 2.4.	2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$).....	47
Çizelge 2.5.	2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü ve Mevduat Bankaları Sendikasyon-Sekürütizasyon Kredileri, Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar, İhraç Edilen Menkul Kıymetler (milyon \$).....	49

Çizelge 2.6. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Seçilmiş Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları (%).....	57
Çizelge 2.7. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları (%).....	59
Çizelge 2.8. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları	59
Çizelge 2.9. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Seçilmiş Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları (%).....	61
Çizelge 2.10. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları	63
Çizelge 2.11. 2006-2016 Dönemi Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları	63
Çizelge 2.12. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%).....	65
Çizelge 2.13. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%)	67
Çizelge 2.14. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%)	67
Çizelge 2.15. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Toplam Krediler/Toplam Aktifler (LA) Oranları (%).....	69
Çizelge 2.16. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının LA Oranları (%)	71
Çizelge 2.17. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının LA Oranları (%).....	71
Çizelge 2.18. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar (LD) Oranları (%).....	73
Çizelge 2.19. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının LD Oranları (%)	75

Çizelge 2.20. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının LD Oranları (%).....	75
Çizelge 2.21. 2006 ve 2016 Yılları Türk Bankacılık Sektörü ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları	76
Çizelge 2.22. 2006 ve 2016 Yılları Mevduat Bankaları Toplam ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları	76
Çizelge 2.23. 2006 ve 2016 Yılları Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları	77
Çizelge 2.24. 2006 ve 2016 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları	77
Çizelge 3.1. Veri Kaynakları ve Açıklamaları.....	79
Çizelge 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler	80
Çizelge 3.3. ADF Testi Sonuçları	85
Çizelge 3.4. Birinci Fark ADF Testi Sonuçları.....	87
Çizelge 3.5. EKK Yöntemi Sonuçları (CA/GSYH Oranı ile)	94
Çizelge 3.6. EKK Yöntemi Sonuçları (BPY/GSYH Oranı ile)	95
Çizelge 3.7. EKK Yöntemi Sonuçları (NPY/GSYH Oranı ile).....	96

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı/GSYH(%)	11
Grafik 1.2. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Sermaye ve Finans Hesabı (milyar \$).....	15
Grafik 1.3. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar \$)	18
Grafik 1.4. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Portföy Yatırımları (milyar \$).....	20
Grafik 1.5. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Net Hata ve Noksan Hesabı (milyar \$).....	25
Grafik 1.6. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Uluslararası Rezervler (milyar \$).....	28
Grafik 1.7. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Cari Açık, Brüt ve Net Portföy Yatırımları (milyar \$).....	31
Grafik 2.1. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Aktif Kârlılık (ROA) Oranı (%).....	58
Grafik 2.2. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranı (%).....	62
Grafik 2.3. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Net Faiz Marjı (%).....	66
Grafik 2.4. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü LA Oranı (%).....	70
Grafik 2.5. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü LD Oranı (%).....	74

KISALTMALAR LİSTESİ

ADF	: Augmented Dickey-Fuller
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BG	: Breusch-Godfrey
BPG	: Breusch-Pagan-Godfrey
BPY	: Brüt Portföy Yatırımları
CA	: Cari Açık
DW	: Durbin-Watson
EKK	: En Küçük Kareler
FED	: Federal Reserve Bank
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund
LD	: Loans to Deposits
LA	: Loans to Assets
NIM	: Net Interest Margin
NPY	: Net Portföy Yatırımları
ROA	: Return on Assets
ROE	: Return on Equity
SBC	: Schwartz Bayesian Criterion
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TL	: Türk Lirası
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
VAR	: Vector Autoregressive Model

GİRİŞ

Günümüzde ulusal sınırları aşarak ülke ekonomilerine giren veya çıkan fonlar uluslararası sermaye hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası sermaye hareketleri uzun veya kısa vadeli şekilde ve çeşitli amaçlarla gerçekleşebilmektedir. Uluslararası alanda sermaye hareketlerinin serbestleşmeye başladığı 1980'li yıllardan itibaren özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerine gerçekleşen kısa vadeli sermaye hareketlerinin hacimlerinde ciddi artışlar yaşanmıştır. Arbitraj getirisi elde etmek gibi spekülâtif amaçlar taşıyarak kısa vadeli olarak gerçekleşen sermaye hareketlerinin ülke ekonomilerinde olumlu, olumsuz bazı etkileri ortaya çıkmaktadır. Kısa vadeli sermaye hareketlerinin bilhassa ekonomide en önemli sektörlerden biri konumunda olan bankacılık sektöründe oluşturduğu etkiler ekonomik istikrar bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye ekonomisinde, 2006 ile 2016 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarının bilançolarındaki likidite ve kârlılık oranları gibi finansal oranlar üzerinde yarattığı etkiler araştırılmaktadır. Çalışmaya 2006 yılından başlanmasının nedeni bu yıl itibarıyla Türkiye ekonomisinde örtülü enflasyon hedeflemesi programının terkedilerek açık enflasyon hedeflemesi programına geçilmesidir. Bilindiği üzere yabancı yatırımcılar yatırımlarını gerçekleştirirken ülkelerin enflasyon oranlarını ve enflasyon hedeflemesi programlarını göz önünde bulundurmaktadırlar.

Literatürde uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin bankacılık sektörüne etkilerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Literatürde uluslararası sermaye hareketlerinin çoğunlukla ekonomik büyüme gibi makroekonomik göstergelere olan etkilerinin analiz edildiği görülmektedir. Dolayısıyla uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin banka bilançolarındaki finansal oranlar üzerinde ortaya çıkardığı etkilerin incelendiği bu çalışmanın literatüre farklı açıdan bir katkı yapacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünde, uluslararası sermaye hareketleri tanımlanmış ve türleri hakkında bilgi verilerek olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Uluslararası sermaye hareketlerinin kayıt altına alındığı ödemeler bilançosu hesapları hakkında bilgi verilerek kırılğan beşli ülkelerin ödemeler bilançosu hesapları karşılaştırılmıştır. Ayrıca

araştırmanın konusu olan uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin ölçümüne yönelik literatür taranmış ve uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin finansal krizlerle olan ilişkisine değinilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde, Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarının bilançolarında toplam aktif, toplam kredi ve toplam mevduat kalemleri hakkında bilgi verilmiş ve kısa vadeli sermaye hareketleri nedeniyle maruz kalınabilecek riskler belirtilmiştir. Ayrıca araştırmanın analizinde kullanılan finansal likidite ve kârlılık oranları hakkında bilgi verilmiş ve çizelgeler ve grafikler yardımıyla açıklanmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın veri seti, yöntemi ve analizde kullanılan çeşitli ekonometrik testler açıklanmış ve bulgular tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular göz önüne alınarak gerekli değerlendirme yapılmış ve araştırmadan elde edilen sonuçlar ilgili literatür çalışmaları ile karşılaştırılmıştır.

1.BÖLÜM

ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİNİN TANIMI VE KAPSAMI

1.1. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Tanımı

Ekonomik büyümenin artırılabilmesi için ülkelerin yurtiçi tasarrufları yeterli düzeyde olmadığında, yurt dışı tasarruflara ihtiyaç duymaktadırlar. Uluslararası sermaye hareketleri yurt dışı tasarrufların önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Bu akım, tasarruf sahiplerinin birikimlerini arbitraj amacıyla farklı ülkelere daha fazla gelir elde etmek amacıyla transfer etmeleri neticesinde artmaktadır.

Uluslararası sermayenin ekonomik büyümeye olan katkısının anlaşılmasıyla özellikle gelişmekte olan ülkeler uluslararası sermayeyi ekonomilerine kazandırmak amacıyla gerekli şartları sağlamaya çalışmaktadırlar (Organ ve Berk, 2016). Uluslararası sermaye hareketleri; bir ülkenin karşılığını ödemeksizin veya ileri bir tarihte ödemek üzere yabancı ülkelere sağlanmış olduğu fonlar olarak ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle bir ülkenin sermaye birikimine o ülkenin kendi sınırları dışındaki farklı bir ülkenin kurum veya vatandaşlarının sahipliği olarak tanımlanabilmektedir (Çelik, Uslu ve Hodzhaniyazov, 2015). Karaca ve Abasız'a (2008) göre, daha kısa ifadeyle uluslararası sermaye hareketleri, ulusal sınırları aşarak ülkeye giren veya ülkeden çıkan fonları kapsamaktadır. Uluslararası sermaye akımları, kamu veya özel sektör kurumlarına bankalar veya diğer finansal kuruluşlar aracılığıyla doğrudan yabancı yatırımlar, tahviller, banka kredileri ve özsermaye kredileri gibi çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Farklı biçimlerde ortaya çıkan bu sermaye akımları ülkelerin dışarıdan borçlanmaları açısından mevcut alternatiflerin çeşitlendirilmesi ve maliyet ve faydalarının değerlendirilmesi bakımından önemlidir (Williamson, 2001).

1970-1990 dönemi arasında, uluslararası sermaye akımları esas olarak hükümetlere veya özel sektöre yönelik banka kredileri şeklinde gerçekleşmekte iken 1990'lı yıllardan itibaren doğrudan yabancı yatırımlar ve tahvil veya hisse senedi şeklinde portföy yatırımları olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Dışa kapalı ekonomilerde ulusal tasarruflar sermaye birikiminin tek kaynağı iken, dışa açık ekonomilerde ise ulusal yatırımlar yabancı sermaye ile finanse edilebilmektedir. Bu nedenle, gelişen ülkeler finansal serbestleşme programları

ile dışa açılarak uluslararası sermayeyi ekonomilerine kazandırmayı amaçlamaktadırlar (Kula, 2003). Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası sermaye akımları, net ve brüt sermaye akışlarında keskin genişlemelerle ve gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarındaki yabancı yatırımcıların ve yabancı finansal kuruluşların katılımındaki önemli artışlarla kendini göstermiştir. Bu durum gelişmekte olan ülke ekonomilerinde sermaye kontrolleri ve engellerinin kaldırılarak finansal serbestleşme uygulamaları biçiminde ilerletilmiştir (Taylor ve Sarno, 1997).

1.2. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkileri

Uluslararası sermaye akımları, buldukları ekonomilerde türlerine ve yapılarına bağlı olarak çeşitli etkiler oluşturmaktadırlar. Sermaye akımlarının uluslararası ekonomilerde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkiler aşağıda açıklanmaktadır.

1.2.1. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Olumlu Etkileri

İletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin asimetrik bilginin etkilerini azaltması, daha açık biçimde tanımlanmış mülkiyet hakları, daha etkin bir yasal sistem, kurumsal yönetimin ve alacaklıların haklarının hukuki bakımdan iyileştirilmesi ve gelişen muhasebe standartlarıyla birlikte finansal gelişmişliğin sağlanmasında sermaye akışlarının önündeki engellerin kaldırılması önemli rol oynamıştır (Montiel, 2014). Yurtdışından ödünç alınan fonlar, ülkelerin yatırımlarını kolaylaştırmakta ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. Bu sermaye girişleri, ekonomide reel döviz kurunun değerlendirilmesi, cari işlemler açığının genişlemesi ve enflasyonist baskılardaki artışları beraberinde getirmektedir (Ying ve Kim, 2001). Uluslararası özel sermaye akımlarının içeriği ve meydana getirdiği etkiler tasarruf açıkları olan gelişmekte olan ülkelerin yatırımları ve ekonomik büyümeleri üzerinde olumlu etkiler de oluşturmuştur. 1990'ların başından bu yana gelişmekte olan ülke ekonomilerine yüksek miktarda özel sermaye girişlerinin olması bu ülke ekonomilerinin hızlı finansal sektör liberalizasyon süreçleriyle tetiklenmiştir (Choong, Lam ve Yusop, 2010). Tasarruf sahiplerinin uluslararası finansal piyasalarda, portföy tercihlerini doğru şekilde değerlendireceği, daha fazla getiri oranına sahip yatırımları belirleyip fonlandırabileceği, temel finansal riskleri bulunan finansal varlıkları uygun şekilde fiyatlandırabileceği varsayıldığında uluslararası sermaye akımları ekonomik verimliliğin arttırılmasında önemli rol oynamaktadır (Taylor ve Sarno, 1997). Ayrıca yabancı sermaye

akımları ülke ekonomilerinde yatırımları canlandırmakta, ekonomik büyümeyi teşvik etmekte, tüketimleri daha düzenli hale getirmekte ve yaşam standardını yükseltmektedir (Hoti, 2004).

Son zamanlarda küresel ekonomilere gerçekleşen brüt sermaye akışlarının boyutu ve oynaklığı arttıkça brüt sermaye girişleri ve brüt sermaye çıkışları arasındaki farklar önem kazanmaya başlamıştır. Bilhassa gelişen ülke ekonomilerinin finansman ihtiyaçları, uluslararası piyasalardaki likiditeyi daraltmış olsa da gelişmekte olan ülkelerin çoğu, yabancı sermaye yatırımlarını engelleyen faktörleri ortadan kaldırarak finansman açıklarını kapatmayı hedeflemektedirler (Forbes ve Warnock, 2012). Sermaye birikimi teşvik edilerek yerli tasarrufların artırılması, finansal piyasaların derinleştirilmesi ve yerli girişimcilere yönelik sermaye maliyetlerinin azaltılmasıyla özel yabancı tasarruflar ekonomiler açısından daha faydalı olabilmektedirler.

Ekonomide kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına mikro düzeyde önemli katkı sağlayan özel sermaye akımlarının miktarının 1990'lı yıllar itibariyle orta gelirli ülkelerde önemli oranda artması bu ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyeleri üzerinde olumlu etkiler meydana getirmiştir (Dooley, Fernandez-Arias ve Kletzer, 1996). Ülke ekonomilerinde yabancı sermaye girişleri sermaye maliyetlerini düşürerek yerli yatırım, tüketim ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek veya canlandırmak suretiyle yerel tasarruf açıklarının kapatılmasına yardımcı olmaktadır (Rangasamy, 2014). Neoklasik iktisatçılar, sermaye birikimi için yeni kaynaklar yaratmaları ve sermaye kıtlığı mevcut olan gelişen ülke ekonomilerinde ekonomik büyümeyi teşvik etmeleri nedeniyle ekonomiye sermaye girişlerinin faydalı olduğu görüşünü desteklemektedirler (Berument ve Dinçer, 2004). Sermaye girişleri, firmaların finansman ihtiyacını temin etmesi, kredi sağlama imkânlarını arttırarak tüketim harcamalarını hızlandırması, ülkede döviz arzını arttırarak döviz kurunun aşırı değerlenmesini önlemesi açısından faydalı sonuçlar vermektedir (Deveci ve Demir, 2016).

1.2.2. Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Olumsuz Etkileri

Yabancı sermaye hareketlerinin oluşturduğu etkilerin yüksek gelir grubundaki ülkeler dışındaki diğer pek çok ülke ekonomisinde bankacılık, para birimi ve enflasyon krizlerinin meydana gelmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir. Böyle durumlarda

Ülkelerin ulusal para otoriteleri yabancı sermaye hareketlerinin döviz kuruna olan etkilerini hafifletmek amacıyla büyük ölçekli döviz satışlarına başvurmaktadırlar (Reinhart ve Reinhart, 2008a). Yabancı sermaye girişleri, piyasada finans sektörünün büyüklüğünden daha büyük paya sahip olan alıcıların pozisyonlarını sermaye hesabı krizlerine yol açacak şekilde değiştirmelerine neden olabilmektedir. Sermaye dalgalanmaları olarak adlandırılan sermaye girişlerindeki bu ani artışlar aynı zamanda ekonomide ani duruşlara ve istikrarsızlıklara yol açabilmektedir (Agosin ve Huaita, 2011). Gelişmekte olan piyasa ekonomilerine yönelik sermaye akımlarındaki ani duruşlar, 1990'lı yıllarda yaşanan birçok finansal krizin meydana gelmesinde önemli rol oynamıştır. Ani duruşlar ekonomilerde yabancı kredi girişlerinde ani azalışlara, i yatırım, yerli üretim ve istihdamda ciddi düşüşlere sebep olabilmektedir (Hutchison ve Noy, 2006). Sermaye girişlerinde yaşanan dalgalanmaların uluslararası faiz oranlarının düşürülmesi, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik büyüme ve küresel emtia fiyatlarındaki patlamalarla bağlantılı olduğu görülmektedir. Sermaye girişleri, cari işlemler dengesindeki bozulmalar ve uluslararası rezervlerdeki birikimlerle ilişkilidir. Merkez bankalarının nominal ve reel döviz kurundaki istenmeyen etkileri nleme veya hafifletme konusundaki çabaları genellikle sermaye girişlerinin yaşandığı dönemlerle beraber hareket etmektedir (Reinhart ve Reinhart, 2008a). Ekonomiye sermaye girişlerinde ani duruşların yaşandığı dönemlerde, sermaye akımlarındaki yavaşlamalar ekonomiyi iflasa sürükleyebilir ve fiyat düzeylerinde keskin ve beklenmedik değişimler sonrası toplumsal açıdan önemli maliyetleri bulunan iflas savaşlarının bir sonucu olarak fiziksel sermayenin ortalama ve marjinal üretkenliğini önemli ölçüde düşürebilmektedir (Calvo, 1998). Sermaye çıkışlarının yaşandığı dönemlerde ise ulusal paranın döviz karşısında değer kaybetmesiyle finansman ihtiyacını yurtdışından borçlanarak karşılayan firmalar zor durumda kalmakta veya iflas etmekte ve işsizlik rakamları yükselebilmektedir (Deveci ve Demir, 2016).

1997 yılında kaplan ekonomileri olarak ifade edilen Tayland, Malezya, Endonezya, Güney Kore, Hong Kong gibi Asya ülkelerinden dış tasarrufların çekilmesi Asya Krizi'ni tetiklemiş ve finansal piyasalardaki ahlaki tehlike, asimetrik bilgi ve ters seçim gibi durumların küresel sermaye akışlarının gelişmekte olan ülkelere olan volatilitelerini arttırdığı yaygın şekilde kabul edilmeye başlamıştır (Reisen ve Soto, 2001). Ekonomilerde politika faiz oranlarının değiştirilmesi, sermaye akımları yoluyla finansal sisteme ekstra likidite sağlamakta ve bu sermaye akımları faiz oranlarının ekonomik performans

üzerindeki etkisini değiştirebilmektedir. Dolayısıyla sermaye akımlarının daha düşük seviyelere inmesi durumunda faiz oranları ekonomik performans üzerinde daha farklı etkilere sahip olmaktadır (Berument ve Ülke, 2015). Ekonomilerde sermaye hareketlerinin kontrol altında tutulması gerektiğini ifade eden görüşler mevcuttur. Sermaye hareketliliğinin kısıtlanmasıyla ülkelerin dış şoklara ve finansal krizlere karşı savunmasızlığının azalmasına ve döviz krizine maruz kalmış ülkelerin faiz oranlarını düşürmelerine, büyüme yanlısı politikalar uygulamasına ve krizden daha erken çıkmalarına imkân sağladığı ifade edilmektedir (Edwards, 2007).

Ekonomik döngüleri, mali sistem zayıflıklarını ve makroekonomik istikrarsızlıkları arttıran uluslararası sermaye akışlarının 2000'li yılların ortalarına doğru hızla arttığı, 2008-2009 yılları arasında gerçekleşen büyük durgunluk döneminde keskin bir biçimde daraldığı ve 2010 yılından itibaren tekrar hızlı bir şekilde toparlandığı görülmektedir (Forbes ve Warnock, 2012). Calvo (1998), yabancı sermaye girişlerinin tersine döndüğü durumları sudden stops (ani duruşlar) olarak ifade etmektedir ve ekonomilerde nihai olmayan harcamalardaki marjinal eğilimler ne kadar yükseğe sermaye girişlerindeki kesintilerin olumsuz etkilerinin o kadar arttığını savunmaktadır. Bu nedenle sermaye girişleri tarafından finanse edilen tüketimin payı ne kadar yüksek olursa gelecekteki ani duruşların olumsuz etkileri o kadar güçlü olacaktır. Bilhassa sermaye girişlerinin kısa vadeli finansman sağlamak amacıyla kullanılması ekonomilerde büyük yavaşlamaların ortaya çıkmasına önemli katkı yapmaktadır. Yabancı sermaye akımlarına ilişkin risklere bakıldığında, etkin olmayan tüketim ve üretim modellerinden kaynaklanan refah azalışlarının artması ve ekonomiden ani sermaye çıkışları ihtimali nedeniyle ekonomide iflaslar ve üretim kayıplarının oluşması yollarıyla ortaya çıktıkları görülmektedir (Reisen, Soto, 2001).

Uluslararası ekonomilerde uluslararası sermaye hareketleri ödemeler bilançosunda kayıt altına alınmaktadır. Aşağıda uluslararası ekonomilerde yabancı sermaye hareketlerinin kayıt altına alındığı ödemeler bilançosu ve hesapları sunulmaktadır.

1.3. Ödemeler Bilançosu ve Ödemeler Bilançosu Hesapları

Ülke ekonomilerinde istikrarın sağlanmasında ödemeler bilançosunun takip edilmesi önem taşımaktadır. Ödemeler bilançosu, ülkelerin dış ticaret faaliyetlerini yansıtan mal ve hizmet

faaliyetleri, sermaye hareketleri ve rezerv hareketlerinden elde edilen döviz gelirleri ile döviz giderlerinin kayıt altına alındığı çizelge olarak tanımlanmaktadır (Kocağ ve Bakan, 2013). Seyidoğlu (2003:56), ödemeler bilançosunu, “bulunulan ülkede sürekli olarak ikamet eden gerçek şahıs, işletme veya kuruluşların diğer ülkelerde sürekli olarak ikamet edenlerle gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlerin sistematik olarak tutulan kayıtları” olarak tanımlamaktadır. Sarıtaş ve Uyar, (2012), ödemeler bilançosunu, ülkelerin belirli dönem aralıklarında ve uluslararası alanda birbirleriyle olan ticari ilişki ve faaliyetlerinin cari işlemler hesabı, sermaye ve finans hesabı, resmi rezervler hesabı ve net hata ve noksan hesabı olmak üzere dört ana başlık altında gösterildiğı çizelge olarak tanımlamaktadırlar. Tüm bu tanımlardan hareketle ödemeler bilançosu, kısaca ekonomideki yerleşik şirket veya işletmelerin diğer yabancı ülkelerdeki şirket veya işletmelerle belirli dönemlerde yapmış oldukları iktisadi işlem veya faaliyetlerin kayıt altına alındığı bilanço olarak ifade edilebilir.

Boratav (2003:19), ödemeler dengesi bilançosunda, ülkedeki yerleşiklerden kaynaklanan net sermaye akımları ve yerleşik olmayanlardan kaynaklanan net sermaye akımları, cari işlem dengesi, rezervler hesabı ve net hata noksan hesapları toplamının sifıra eşit olması gerektiğini ifade etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesi bilançosunda, ülkede yerleşik olmayanların sermaye girişleri dışında diğer hesapların genellikle negatif olduğunu ve yerleşik olanların sermaye akımlarının daha çok sermaye çıkışı doğrultusunda olduğunu iddia etmektedir. Ülkedeki yerleşiklerin kayıt dışı sermaye akımlarının ise net hata ve noksan hesabında gösterildiğini ve net ödemeler dengesi bilançosunda genellikle sermaye çıkışlarının olması nedeniyle cari işlem hesabının açık verdiğini söylemektedir.

1.3.1. Cari İşlemler Hesabı ve Cari Açık

Ödemeler dengesi ödemeler bilançosunun temel ve en önemli hesap kalemlerinden biri olan cari işlemler hesabında, mal/hizmet ithalat ve ihracat hareketleri, mal ve hizmet ticaretinden elde edilen gelirler/giderler ve cari transferler yer almaktadır. Dolayısıyla cari işlemler hesabı, mal ve hizmet ticareti sonucu gerçekleşen net ihracat miktarını yansıtmaktadır (Krugman ve Obstfeld, 2003: 310). Ödemeler bilançosundaki cari işlemler hesabında, mal ve hizmet ithalatı giderlerinin mal ve hizmet ihracatı gelirlerini aşması durumunda cari açık durumu söz konusu olmaktadır. Uluslararası ekonomilerde ödemeler bilançosunun cari işlemler hesabında meydana gelen açıklar çoğunlukla borçlanma yoluyla

finanse edilmektedir. Ancak cari açığın borçlanma yoluyla finansmanı yalnız ödemeler bilançosundaki sermaye veya finans hesabında fazla olması durumunda sağlanabilmektedir. Bu bağlamda, cari açığın kısa vadeli sermaye akımları ile finanse edilmesi ekonomide birtakım kırılmalıkları veya krizleri beraberinde getirebilmektedir (Yeldan, 2005).

Şit ve Alancıoğlu (2016), cari açığı yurtiçinde imal edilip yurtdışına ihraç edilen mallardan sağlanan gelirin, yurtdışında imal edilip yurtiçinde tüketilmek üzere ithal edilen malların maliyetinden düşük olma durumu olarak ifade etmektedirler. Yani cari açık, ödemeler bilançosundaki cari işlemler hesabında mal/hizmet ithalat, ihracat işlemleri ve cari transfer işlemleriyle ilgili döviz harcamalarının bu işlemlerden sağlanan döviz gelirlerini aşması durumunda oluşmaktadır. Cari işlemler hesabında açık meydana gelmesi yurtdışından ekonomiye giren fonlardan daha fazlasının yurtdışına çıkmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan bu açık, yurtdışından borçlanılarak ya da yurtiçi varlıkların satılmasıyla kapatılabilmektedir.

Cari işlemler hesabında meydana gelen değişimler ekonomik karar ve beklentilerin oluşmasında belirleyici olmaktadır. Bilindiği üzere cari işlemler hesabında açık meydana geldiğinde cari açık sorunu ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ekonomilerde cari açığın gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı, finansal krizler için öncü bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni olarak da cari açığın finansmanını sağlamak amacıyla ekonomiye giren kısa vadeli yabancı sermaye hareketleri gösterilmektedir. Yani Cari Açık/GSYH oranındaki artış eğilimleri ülke ekonomisine giren yabancı sermaye akımlarında artışlara ve dolayısıyla ekonomik anlamda belirsizliklere veya tedirginliklere sebep olabilmektedir (Erdoğan ve Bozkurt, 2009).

Cari işlemler açığının GSYH'ya oranının %5'i aşması ekonomi için tehlike arz etmektedir. Fakat hızlı büyüme oranı, tasarruf yatırım eşitliği, ihracatın GSYH'ya oranı, sermaye akımlarının büyüklüğü ve yapısı cari açıkların sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca cari açıklar, kısa vadeli borçlanmalar ve dış rezervlerle finanse edilip tüketim harcamalarından kaynaklanıyorsa ekonomi için daha ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Yücel ve Yanar, 2005). Ülke ekonomilerinde cari işlemler açığının hacmi, sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek ekonomik krizlerin meydana gelmesinde öncül bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. 1994 Meksika Krizi ve 2000 Arjantin

Krizi'nde olduğu gibi cari açığın büyüklüğünün GSYH'ya oranının sürekli artması finans ve döviz krizlerini beraberinde getirmiştir. Bu anlamda ülkelerin cari hesap pozisyonları ekonomik istikrarın sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır (Peker, 2009). Aşağıda Çizelge 1.1, Çizelge 1.2. ve Çizelge 1.3. 'te kırılğan beşli ülkeler olarak ifade edilen Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan ve Türkiye ekonomilerinde sırasıyla 2006-2016 dönemi GSYH, Cari İşlemler Hesabı ve Cari İşlemler Hesabı/GSYH oranları sunulmaktadır.

Çizelge 1.1. Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi GSYH (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRİKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	1.107.640	388.617	271.811	920.316	552.486
2007	1.397.084	460.192	299.033	1.201.111	675.770
2008	1.695.824	543.253	287.099	1.186.952	764.335
2009	1.667.019	574.505	297.216	1.323.940	644.639
2010	2.208.871	755.094	375.298	1.656.617	771.876
2011	2.616.201	892.969	416.878	1.823.049	832.546
2012	2.465.188	917.869	396.332	1.827.637	873.981
2013	2.472.806	912.524	366.810	1.856.722	950.595
2014	2.455.993	890.814	351.119	2.035.393	934.167
2015	1.803.652	861.256	317.610	2.089.865	859.794
2016	1.796.000	932.300	294.800	2.264.000	857.700

Kaynak: World Development Indicators

Çizelge 1.2. Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRİKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	13.619	10.859	(12.171)	(9.299)	(31.316)
2007	1.550	10.491	(16.171)	(8.075)	(36.949)
2008	(28.192)	0.125	(16.410)	(30.971)	(39.425)
2009	(24.305)	10.628	(7.906)	(26.186)	(11.358)
2010	(75.759)	5.144	(5.492)	(54.515)	(44.616)
2011	(76.970)	1.685	(9.318)	(62.517)	(74.402)
2012	(74.058)	(24.417)	(20.314)	(91.471)	(47.962)
2013	(74.838)	(29.109)	(21.638)	(49.122)	(63.621)
2014	(104.181)	(27.509)	(18.682)	(27.314)	(43.597)
2015	(59.434)	(17.518)	(13.910)	(22.456)	(32.118)
2016	(23.529)	(16.768)	(9.478)	(12.113)	(32.634)

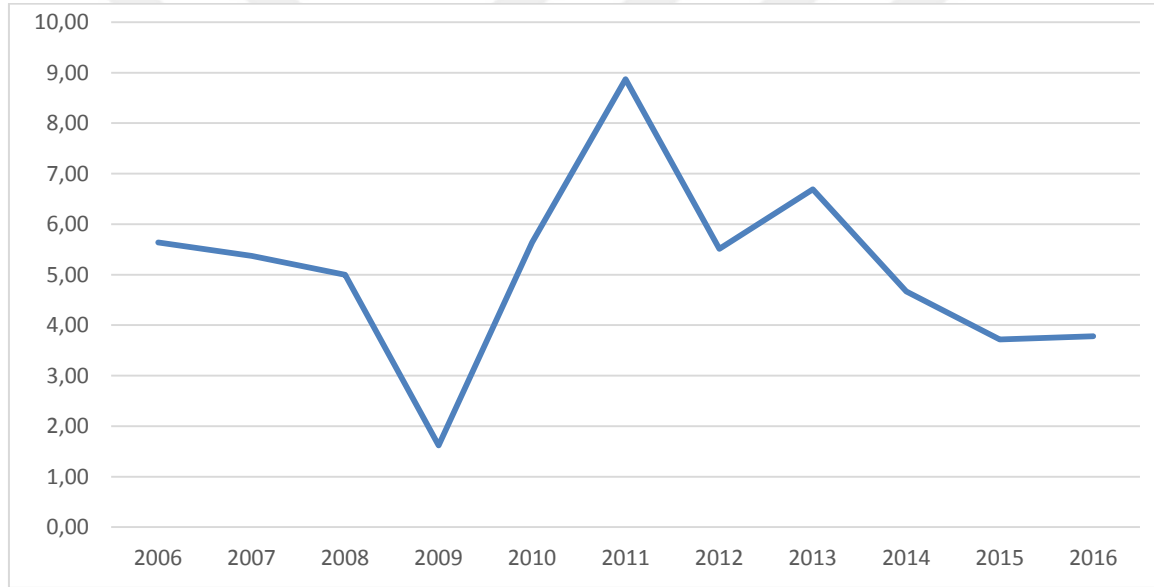
Kaynak: World Development Indicators

Not: Parantez içindeki değerler negatif değerleri ifade etmektedir.

Çizelge 1.3. Kırılgan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı/GSYH (%)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRIKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	1,18	2,70	(4,48)	(1,06)	(5,64)
2007	0,08	2,20	(5,38)	(0,66)	(5,37)
2008	(1,76)	0,01	(5,54)	(2,56)	(5,00)
2009	(1,49)	1,75	(2,73)	(2,08)	(1,62)
2010	(3,44)	0,67	(1,50)	(3,42)	(5,64)
2011	(2,95)	0,19	(2,22)	(3,48)	(8,87)
2012	(3,03)	(2,66)	(5,14)	(5,07)	(5,51)
2013	(3,02)	(3,16)	(5,88)	(2,54)	(6,69)
2014	(4,25)	(3,09)	(5,33)	(1,36)	(4,67)
2015	(3,15)	(2,03)	(4,41)	(1,09)	(3,72)
2016	(1,28)	(1,82)	(3,28)	(0,55)	(3,78)

Kaynak: data.oecd.org

Grafik 1.1. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Cari İşlemler Hesabı/GSYH(%)

Kaynak: data.oecd.org

Türkiye ekonomisi, cari işlemler açığının GSYH'ya oranının %5'e yaklaştığı veya %5'i aştığı dönemler olan 1980'li yılların başında, Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde ciddi devalüasyon dönemleri yaşamış ve sonrasında ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Çizelge 1.2'ye bakıldığında Türkiye ekonomisi ödemeler bilançosunda cari işlemler hesabının 2006 ile 2016 dönemleri arasında sürekli açık verdiği görülmektedir. Buradan hareketle Çizelge 1.3 ve Grafik 1.1 incelendiğinde, Türkiye ekonomisinde özellikle 2008 ve 2009 yıllarında hissedilen küresel finans krizinin ardından sırasıyla 2010 yılında Cari İşlemler Hesabı/GSYH oranında %4, 2011 yılında da yaklaşık

%3,5 oranında artışlar meydana geldiği görülmektedir. Bu dönemler arasında 2011 yılı Türkiye ekonomisinde en yüksek cari işlemler açığının gerçekleştiği dönem olarak kayıtlara geçmiştir. 2012 yılına bakıldığında ise Cari İşlemler Hesabı/GSYH oranında %3'ün üzerinde bir düşüş yaşanmıştır. Bunun nedeni olarak daha sonra bahsedeceğimiz kısa vadeli sermaye girişlerinin yani sıcak paranın cari işlemler açığının finansmanında kullanılması gösterilebilir. Daha sonraki dönemler olan 2013 ile 2016 yılları arasında da Cari İşlemler Hesabı/GSYH oranının dalgalı bir seyir izlediğini söylemek mümkündür.

Altunöz, (2014)'e göre, Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının en önemli nedenlerinden birinin yurtiçi tasarrufların ekonomideki yatırımları finanse edememesi olduğunu söylemektedir. Özellikle 2008 küresel krizinin ardından ülke ekonomisinde iç talep aşırı artmış ve iç tasarruf oranları ciddi oranda düşmüştür. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi, tasarruf açığını yurtdışından borçlanarak kapatma durumunda kalmış ve bu nedenle yurtdışından spekülatif amaç taşıyan fonların ekonomiye girmesi ekonomik istikrarı bozucu etkiler ortaya çıkarmıştır.

Cari işlemler açığı bir diğer ve en önemli nedeni de dış ticaret açığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ekonomisinde 1980'li yıllar öncesinde ithal ikameci üretim politikaları uygulanarak yurtiçi üretim teşvik edilmeye çalışılmıştır. 24 Ocak 1980 kararları sonrası ise dış ticaret serbestleştirilmiş ve ihracata dayalı ekonomik büyüme programı esas alınmıştır. Fakat ekonomide gerekli yapısal reformların ve altyapının gerçekleştirilememiş olması, ithal edilen mal veya hizmetlerin ihraç edilen mal veya hizmetleri aşarak dış ticaret açığının meydana gelmesine sebep olmuştur (Altunöz, 2014). Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığı sorununun giderilmesinde, yurtiçi üretim hacminin arttırılarak ekonomide ürünlerin katma değerinin yükseltilmesi, ekonomiye olan doğrudan yabancı yatırımların teşvik edilerek arttırılması, yurtiçinde faaliyet gösteren yabancı yatırımcıların elde ettikleri gelirlerin tekrar yurtiçinde değerlendirilerek ekonomiden fon çıkışlarının engellenmesi son derece önem arz etmektedir (Göçer, 2013b).

1.3.2. Sermaye ve Finans Hesabı

1970'li yıllarda Bretton Woods sisteminin terkedilmesiyle beraber Amerika, İngiltere, Almanya gibi gelişmiş ülke ekonomileri sermaye hesaplarını serbestleştirmiş ve finansal liberalizasyon faaliyetlerini başlatmışlardır. 1980'li yıllardan itibaren de Türkiye, Arjantin,

Malezya, Meksika gibi gelişen ülkeler tasarruf açıklarını sermaye akımlarıyla finanse etmek amacıyla sermaye ve finans hesaplarını serbest hale getirmişlerdir (Söylemez ve Yılmaz, 2012). 1980'li yıllar itibarıyla çoğu gelişmekte olan ülke ekonomisinde; yüksek kamu açıklarının mevcut olduğu, fiyat istikrarının sağlanamadığı, finansal piyasalarda denetimi sağlayacak etkin kurumların olmadığı ve finansal piyasaların yeterli derinliğe sahip olmadığı olumsuz durumlar altında sermaye ve finans hesaplarını serbestleştirmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde 1980'li yıllarda tasarruf yatırım eşitsizliklerini ortadan kaldırma işlevini üstlenen uluslararası sermaye akımları, 1990'lı yıllarda ise arbitraj geliri sağlamak amacıyla spekülasyon amaçlı ve daha kısa vadeli hale gelerek daha volatil hale gelmişlerdir (Söylemez ve Demirci, 2013).

Sermaye akımlarını uluslararası sermayenin yöneldiği alanlara, borç veren veya borç alanların türüne, sermaye akımlarını düzenleyen yasal sınırlara ve vadelere göre ayırtmak mümkün olmaktadır (Williamson, 2001). Dünya ekonomilerinde küreselleşme hareketleriyle birlikte uluslararası sermaye akımlarının ekonomilerde meydana getirdiği etkiler farklılık göstermeye başlamıştır. Uluslararası sermaye akımları resmi kaynaklı sermaye akımları ve özel kaynaklı sermaye akımları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Resmi kaynaklı sermaye hareketleri; gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere yaptıkları bağış ve kredi şeklindeki yardımlardan oluşmaktadır. Bu yardımlar bağış şeklinde gerçekleşirse uluslararası bir transfer, kredi şeklinde gerçekleşirse ülkeler arası bir borçlanma söz konusu olmaktadır (Çelik, vd., 2015).

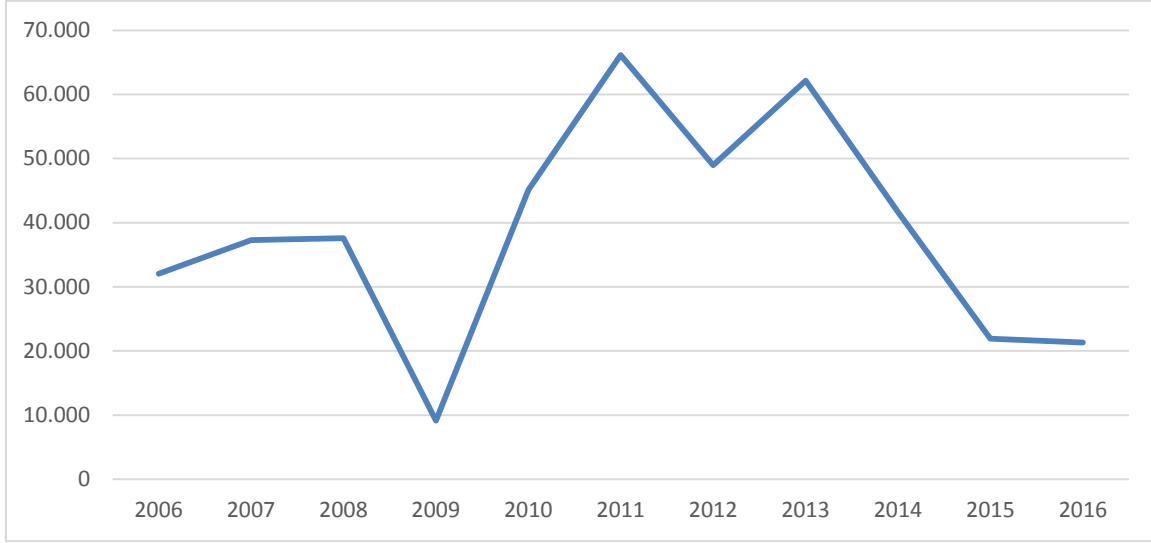
Özel kaynaklı sermaye akımları kendi içerisinde farklı borçlanma kaynakları ve kanallarına sahip bir yapıya sahiptir. Sermaye akımlarını 3 ana başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar doğrudan yabancı sermaye yatırımları, portföy yatırımları ve diğer kısa veya uzun yabancı sermaye yatırımlarından oluşmaktadır (Berksoy ve Saltoğlu, 1998: 19). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının en az volatil, kısa vadeli sermaye yatırımlarının uzun vadeli sermaye yatırımlarına nazaran daha fazla volatil ve hisse senetleri ve tahvillerden oluşan portföy yatırımlarının ise en volatil yatırımlar olduğu ifade edilmektedir (Sula ve Willett, 2006). Değişken yabancı sermaye akımları ülkelerin uyguladığı döviz kuru politikasına göre döviz kurlarında oynaklığa veya resmi rezervlerde değişimlere neden olabilmekte ve bu iki durum ekonomide istenmeyen olumsuz durumların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir (Claessens, Dooley ve Warner, 1995).

Aşağıda 2006 ile 2016 dönemi arasında kırılğan beşli ülke ekonomilerinde ödemeler bilançosunda sermaye ve finans hesabı verileri ve Türkiye ekonomisindeki sermaye finans hesabının değişim grafiği milyar \$ cinsinden aşağıda sırasıyla *Çizelge 1.4* ve *Grafik 1.2*'de sunulmaktadır.

Çizelge 1.4. Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Sermaye ve Finans Hesabı (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRİKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	(15.521)	(12.185)	12.402	8.399	32.064
2007	0.833	(10.216)	15.796	6.737	37.280
2008	25.340	(0.181)	9.745	29.826	37.581
2009	25.468	(7.749)	14.376	26.172	9.130
2010	75.657	(3.866)	7.508	56.436	45.131
2011	78.722	1.746	12.417	64.390	66.132
2012	73.719	25.344	24.265	90.237	48.947
2013	73.481	29.250	18.617	48.032	62.140
2014	100.367	29.667	22.843	29.990	41.627
2015	54.684	17.941	15.953	22.879	21.941
2016	16.119	16.632	9.848	11.826	21.338

Kaynak: World Development Indicators

Grafik 1.2. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Sermaye ve Finans Hesabı (milyar \$)

Kaynak: evds.tcmb.gov.tr

1.3.2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Yabancı sermaye akımlarını yerli sermaye oluşumu bağlamında görmek ülke ekonomileri için önem arz etmektedir. Gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye girişlerinin en önemli türü doğrudan yabancı yatırımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte doğrudan yabancı yatırımlar çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerdeki toplam yerli yatırımların küçük bir bölümünü oluşturmaktadır (Goldin ve Reinert, 2007). Gelişmekte olan ülkelere artan sermaye girişlerinin potansiyel kaynaklarından biri olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, yaşanan borç krizlerinin ardından gelişen ülke ekonomileri için önemli bir dış fon kaynağı olarak önemli bir role sahiptir (Edwards, 1990). Karluk (2002:639), doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, bir ülkedeki işletmeyi satın alarak, yeni kurulan bir işletme için kuruluş sermayesini temin ederek veya mevcut bir işletmenin sermayesini arttırarak ülke ekonomisindeki işletmecilik bilgisini, teknolojisini ve yatırımlar üzerindeki kontrol yetkisini beraberinde getiren uzun vadeli yatırımlar olarak ifade etmiştir. Öcal ve Polat (2012), doğrudan yabancı yatırımlar, uzun vadeli sermaye akımları şeklinde gerçekleşen ve yeni bir tesis kurmak veya var olan tesisin satın alınması amacıyla ülke ekonomisine giriş yapan sermaye akımları olarak tanımlanmıştır.

Doğrudan yabancı sermaye akımları, gelişmekte olan ülkeler için yatırımların finansmanında kullanılacak kaynaklar olarak görülmektedir. Ayrıca ülke ekonomisine

giren gayri maddi varlıklar ve dövizlerle birlikte sermaye birikimi artmakta ve kaynak dağılımında etkinliği sağlamak mümkün olmaktadır (Kula, 2003). Sahip olduğu hacim bakımından önemli ve nispeten daha istikrarlı olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları; bir faiz yükümlülüğü oluşturmadığından ve teknoloji ve üretim açısından bilgi transferi temin ederek üretim maliyetlerinin daha düşük gerçekleşmesini sağladığından diğer sermaye hareketlerinden farklılık göstermektedir (Cengiz ve Karacan, 2015).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, hem normal dönemlerde hem kriz dönemlerinde ekonomilerde en istikrarlı sermaye akımları olarak kabul edilmektedir (Sula ve Willett, 2006). Faiz oranı farklarından veya spekülasyon amaçlı kâr beklentilerinden farklı olarak uzun dönemli getiri beklentileriyle gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının daha çok sabit varlıklardan oluşması nedeniyle bir kriz anında ülke ekonomisinden hızla çıkması pek mümkün olmamaktadır (Karahana ve İpek, 2013). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ev sahibi ülkeler açısından yurtiçi özel yatırımları tamamlayan, yeni iş imkanlarıyla teknoloji transferine yol açan, ekonomik kalkınmayı sağlayan ve ekonomideki tüm aktörleri harekete geçiren önemli bir sermaye kaynağı olarak görülmektedir (Vergil ve Karaca, 2010). Sermaye kıtlığı yaşayan ülkelerde sermayeye yönelik kısıtlar olmadığı halde gerçekleşen sermaye akımları istenilen düzeyde değildir. Ancak küresel teknoloji düzeyi yakalandığında ekonomide verimlilik artışıyla beraber sermaye girişlerinin hacmi artmaya başlamaktadır (Gourinchas ve Jeanne, 2013).

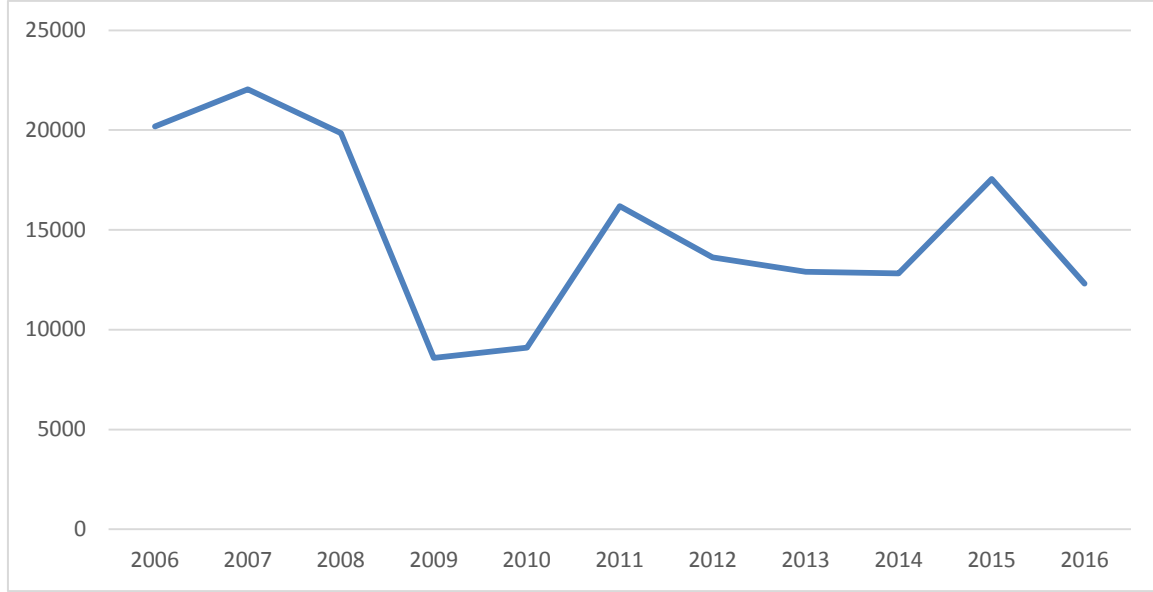
Doğrudan yabancı sermaye yatırımları diğer sermaye akım türlerine nazaran ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde etkili olan gelişmiş yabancı teknoloji ve teknik bilgileri daha fazla ihtiva ettiğinden ekonomilerde daha fazla tercih ve teşvik edilmektedirler. 1990'lı yıllardan bugüne küresel finansal entegrasyonla birlikte sermaye hareketleri içerisinde yalnız doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye olumlu katkı yaptığı görülmektedir (Aizenman, Jinjara ve Park, 2011). Teknolojik açıkları kapatmak amacıyla sanayileşmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım akışları, ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasına karşın bu etkinin büyüklüğü ev sahibi ülkelerde mevcut beşeri sermaye stoğuna bağlı olarak sınırlı kalmaktadır. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkilerinin yüksek sermaye birikiminden ziyade yüksek verimlilikle sağlandığı görülmektedir (Borensztein, Gregorio ve Lee, 1998). Aşağıda Çizelge 1.5'te 2006 ile 2016 dönemi arasında kırılğan beşli ülke ekonomilerine gerçekleşen doğrudan

yabancı yatırımlar milyar \$ cinsinden sunulmakta ve *Grafik 1.3*'te doğrudan yabancı yatırımların Türkiye ekonomisindeki değişim grafiği gösterilmektedir.

Çizelge 1.5. Kırılgan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRİKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	19.380	4.910	0.620	20.030	20.180
2007	44.580	6.930	6.590	25.230	22.050
2008	50.716	9.318	9.885	43.406	19.851
2009	31.480	4.877	7.624	35.581	8.585
2010	88.452	15.292	3.693	27.396	9.099
2011	101.157	20.564	4.139	36.498	16.182
2012	86.606	21.200	4.626	23.995	13.628
2013	69.686	23.281	8.232	28.153	12.896
2014	97.175	25.120	5.791	34.576	12.828
2015	74.718	19.779	1.521	44.009	17.550
2016	78.167	4.142	2.250	44.458	12.307

Kaynak: World Development Indicators

Grafik 1.3. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar \$)

Kaynak: World Development Indicators

1.3.2.2. Portföy Yatırımları

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin sahip oldukları kısa vadeli finansman olanaklarından biri olan hisse senedi formundaki portföy yatırımları, gelişmekte olan ülkeler için önemli bir fon kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Goldin ve Reinert, 2007). Ekonomideki bireylerin veya firmaların finansal taleplerinin düzenlenmesine olanak sağlayan portföy yatırımları, portföylerin likiditesini arttırmada ve risk çeşitlendirmesinde önemli rol oynamaktadır (Goldstein, Mathieson ve Lane, 1991). Ancak tahvil ve hisse senetleri gibi sermaye yatırımlarından oluşan portföy yatırımları, doğrudan yabancı yatırımlara nazaran daha likit olduklarından kolay ve hızlı bir şekilde satılabildiklerinden sermaye akımları türleri arasında en hareketli sermaye akımları olarak ifade edilmektedir (Sula ve Willett, 2006). Buradan hareketle Calvo (1998), uluslararası sermaye akımları türlerinden portföy yatırımlarını ani duruş ve geri çıkış olasılığı yüksek yatırımlar olarak nitelendirmektedir.

Yüksek miktarda yabancı sermaye girişi olan gelişmekte olan ülke ekonomilerine bilhassa portföy yatırımları şeklinde giriş yapan sermaye akımları dış şoklardan diğer yatırımlara göre daha fazla etkilenmektedirler. Ortaya çıkan bu dış şoklar, ülkelerin sadece mali yapı veya sistemlerine değil aynı zamanda ekonomik beklentilerine de ciddi zararlar vermektedir (Örnek, 2008). Portföy yatırımları biçiminde olan ve dış faiz oranlarından

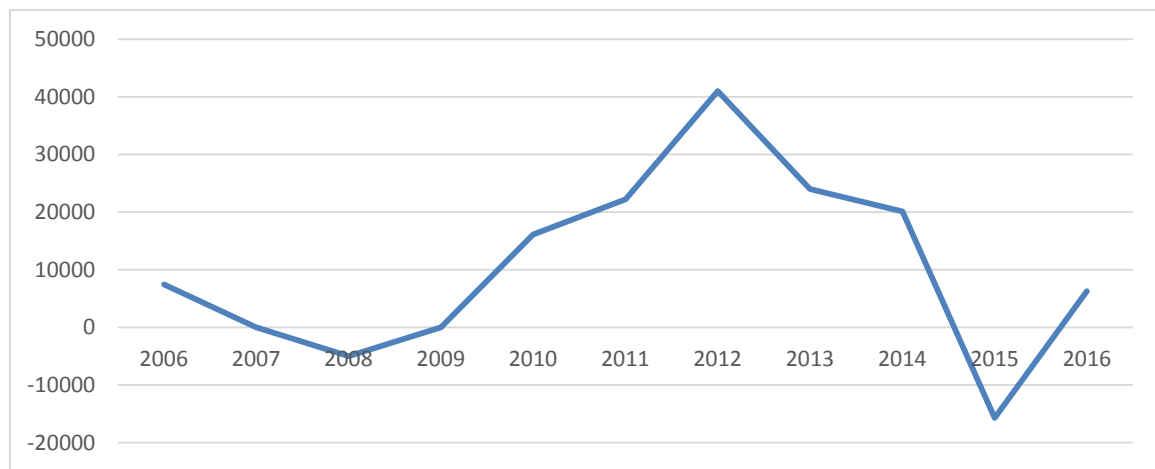
meydana gelen değişiklikler gibi dış şoklardan kaynaklanan sermaye akımları, çoğunlukla kısa vadeli olma eğilimindedir ve sermaye alıcı ülkelerdeki ekonomik istikrarın sağlanması zorlaştırmaktadır (Ying ve Kim, 2001).

Tahvil ve hisse senedi formunda gerçekleşen portföy yatırımları, gelişmekte olan ülkeler için çoğunlukla volatil kaynak olmuşlardır. Bu portföy yatırımları 1990'lı yıllarda yalnız birkaç yıl boyunca önemli pozitif akışlar sağlamış ancak özellikle Asya krizinden sonra gelişmekte olan ülke ekonomilerinde negatif olarak gerçekleşmişlerdir (Goldin ve Reinert, 2007). Sermaye girişlerinin portföy yatırımları şeklinde olduğu ülkelerde çoğunlukla doğrudan yabancı yatırım şeklindeki sermaye girişlerinin meydana getirdiği etkilerin aksine tüketimde artışlar ortaya çıkmakta ve ticari olmayan mallar üzerindeki harcamaların artması yerel para biriminin değerlenmesine sebep olmaktadır (Baharumshah ve Thanoon, 2006). 2005 yılından itibaren uluslararası ekonomilerde, küresel sermaye akımlarında büyük dalgalanmalar meydana gelmiş ve 2008 yılında patlak veren küresel mali krizle birlikte yüksek hacimdeki portföy yatırımları şeklindeki sermaye akımları özellikle gelişmiş olan ülkelerin tahvillerine yönelmiştir. Ancak 2009-2010 dönemi itibarıyla krizin olumsuz etkilerinin ortadan kalkmaya başlamasıyla birlikte portföy yatırımları şeklindeki sermaye akımlarının yüksek getiri imkanı sunan gelişen ülkelere yönelmeye başladığı görülmüştür (Fratzscher, 2012). Aşağıda *Çizelge 1.6'da* kırılğan beşli ülke ekonomilerine 2006 ile 2016 dönemi arasında gerçekleşen portföy yatırımları ve *Grafik 1.4'te* portföy yatırımlarının Türkiye ekonomisindeki değişim grafiği sunulmaktadır.

Çizelge 1.6. Kırılgan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Portföy Yatırımları (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRIKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	9.573	4.276	19.627	9.545	7.415
2007	48.390	5.566	10.242	33.016	0.833
2008	1.133	1.764	(14.302)	(15.074)	(5.014)
2009	50.283	10.336	11.621	17.756	0.227
2010	66.912	13.201	9.772	36.875	16.083
2011	41.247	3.806	7.725	2.664	22.204
2012	15.285	9.908	13.520	29.285	41.012
2013	32.281	10.872	11.014	6.857	23.988
2014	38.427	26.066	13.578	37.740	20.114
2015	22.245	16.182	10.280	9.486	(15.719)
2016	(19.216)	18.995	16.375	(4.725)	6.300

Kaynak: World Development Indicators

Grafik 1.4. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Portföy Yatırımları (milyar \$)

Kaynak: World Development Indicators

1.3.2.3. Diğer Yabancı Sermaye Yatırımları

Ödemeler bilançosunda diğer yatırımlar olarak ifade edilen sermaye yatırımlarını doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve rezervler dışında kalan ve diğer finansal işlemleri kapsayan artık değerler şeklinde tanımlamak mümkündür. Diğer yabancı sermaye yatırımlarında, vadesi 1 yıldan uzun yatırımlar uzun vadeli sermaye yatırımları, vadesi 1 yıl veya daha kısa olanlar ise kısa vadeli sermaye yatırımları şeklinde sınıflandırılmaktadır (Karahana ve İpek, 2013).

Uzun Vadeli Sermaye Yatırımları

Çoğunlukla proje finansmanında kullanmak ve ekonomide istikrarı veya makro dengeyi sağlamak amacıyla elde edilen bu tür sermaye yatırımları, kamu sektörünün, bankaların veya özel şirketlerin IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarından veya yabancı hükümetlerden aldıkları kredileri kapsamaktadır (Karahana ve İpek, 2013).

Kısa Vadeli Sermaye Yatırımları

1990'lı yıllardan itibaren sermaye akımları resmi kaynaklardan özel piyasalara yönelmiş ve ülkelerin resmi kanallardan borçlanmasının yerini uluslararası piyasalardan borçlanma almıştır. Bu durumdan sermaye akımlarının bileşimi de etkilenmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine yönelen sermaye akımlarının içerisinde portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye akımlarının oranı hızla yükselmeye başlamıştır (İnsel ve Sungur, 2003). Uluslararası finansal piyasalarda kısa vadeli sermaye yatırımlarının artmasıyla beraber uluslararası ekonomilerin işleyişi ve ekonomik krizlerin dinamikleri farklılık göstermeye başlamıştır. Tasarrufları yetersiz olan gelişmekte olan ülkelerin yatırımları arttırarak sürdürülebilir iktisadi büyümeyi sağlamak için yabancı sermaye gereksinimleri ortaya çıkmaktadır. Kısa vadeli sermaye akımları yardımıyla bu ülkeler borçlanmadan fon temin edebilmektedirler (Erataş ve Öztekin, 2010).

Uluslararası kısa vadeli sermaye akımları literatürde çoğunlukla 'sıcak para' olarak ifade edilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kısa vadeli sermaye akımlarına olan aşırı bağımlılık bu tür sermaye akımları üzerindeki ani ve istikrarsızlaştırıcı etkileri tetiklemektedir (Chuhan, Perez-Quiros ve Popper, 1996). Küresel ekonomilerde yaşanan ekonomik krizlerde, kısa vadeli sermaye akımlarının ve spekülatif atakların önemli rolü

bulunmaktadır. Bilhassa gelişmekte olan ÷lkelerde, dış ticaret açıklarının artmaya başlaması yabancı yatırımcılarda g÷vensizlikler oluşturmakta ve bu da y÷ksek hacimde sermaye çıkışlarını beraberinde getirmektedir. Y÷ksek miktardaki sermaye çıkışlarıyla birlikte ekonomide d÷vize olan talep aşırı artmakta ve ekonomik krizlerin tetiklenmesine yol açmaktadır (Keskin, Kiriş ve Őent÷rk, 2006).

1980’li yılların çoğunda sermaye çıkış eğilimlerinin aksine birçok gelişmekte olan ÷lke ekonomilerine 1990’lı yıllarda y÷ksek sermaye girişleri yaşanmıştır. Bu sermaye girişlerinin b÷y÷k bir kısmı tahvil, hisse senedi gibi kısa vadeli portf÷y yatırımları olarak gerçekleşmiştir (Claessens, Dooley ve Warner, 1995). Ekonomik, politik ve sosyal alanda ortaya konulan yasal d÷zenlemelerdeki eksiklikler ve gecikmeler yatırımcılar üzerinde g÷vensizliğe neden olmaktadır. Spek÷latif amaç taşıyarak ÷lkelere gelen kısa vadeli sermaye akımları, ekonomik ve politik istikrarsızlıkların meydana geldiği d÷nemlerde hızlı bir Şekilde ekonomiden ıkılmaktadırlar (Ural, 2003). Ekonomilerde bilindiği üzere doğrudan yabancı yatırımlar ve portf÷y yatırımları Şeklinde sermaye girişleriyle borçlanmak m÷mkündür. ÷lkelerin tasarruf açıklarının kısa vadeli spek÷latif sermaye akımları (bono işlemleri, banka mevduatları, ihracat kredileri) ile dış borçları arttırıcı biçimde finanse edilmesi ekonomide ciddi kırımlara yol açabilmektedir (Eşiyok, 2012).

Sık bir biçimde başvurulan finansman y÷ntemlerinden biri olan kısa vadeli sermaye hareketleri ekonomilerde kırılganlıkları arttırabilmektedir. Bunun temelinde kısa vadeli sermaye akımlarının yerel politika otoritelerinin kontrol altında tutamayacağı fakt÷rlerin etkisi altında bulunması yatmaktadır (Ersoy, 2013). Kısa vadeli sermaye akımları ekonomilerde finansal sistemin kırılganlığını arttırabilir ve ekonomik istikrarı bozabilir. 1990’larda kısa vadeli sermaye çıkışlarının yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkan finansal krizler yalnız finansal sisteme tehdit oluşturmakla kalmamış aynı zamanda gelişmekte olan ÷lkelerin ekonomik olarak ilerlemelerini de zayıflatmıştır (Baharumshah ve Thanoon, 2006). Ekonomilerde kısa vadeli sermaye girişleri; reel d÷viz kurlarında, i faiz oranlarında, varlık değerlerinde ve yerli kredi d÷zeylerinde ani değişimlere neden olmakta ve istikrarsızlaştırıcı etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Sonrasında birikmiş olan bu kısa vadeli sermaye akımlarının ekonomiden ani çıkışlarının yaşandığı d÷nemlerde reel yatırımlar ve reel b÷y÷me oranları bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir (Fitzgerald, 1998). Sermaye akımlarındaki oynaklığın artması, gelişmekte olan ÷lkelerin sabit sermaye birikimleri üzerinde istikrarsızlaştırıcı etkilerinin çoğalmasına sebebiyet vermektedir.

Özellikle kısa vadeli sermaye akımlarının artan volatilitesi, özel reel sektör firmalarının yapmayı amaçladığı sabit yatırım harcamaları üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (Demir, 2006). Kısa vadeli sermaye hareketlerinin uzun vadede ülkelerin ekonomilerinde yurtiçi tasarrufların yerini alması ve dalgalı bir yapıya sahip olması ekonomik büyüme ve milli gelirin bundan olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle zayıf bir finansal yapıya ve hükümet denetimine sahip ülkelerde yüksek hacimdeki kısa vadeli borçların yönetilmesi oldukça zordur (Baharumshah ve Thanoon, 2006).

1.3.3. Net Hata ve Noksan Hesabı

Ödemeler bilançosunda cari işlemler hesabı, sermaye ve finans hesabı ve rezerv varlıklar hesaplarının toplamı türlü hata ve eksikliklerden kaynaklı ve sıfırdan farklı olarak gerçekleşmesi nedeniyle bu hesapların toplamı net hata ve noksan hesabında kayıt altına alınarak ödemeler bilançosunda denge sağlanmaktadır. Çıplak (2005), ödemeler bilançosunda net hata ve noksanların ortaya çıkmasında, cari işlemler hesabında ithalat/ihracat hareketleri ile ödemelerin farklı bilanço dönemlerine yansımaları sonucu oluşan zaman uyumsuzluklarının, ödemeler dengesinde farklı kalemlerden sağlanan kazançların sistem dışına çıkarılmasının veya finansman sürecinde sistem dışından kaynakların kullanılmasının etkili olduğunu ifade etmektedir.

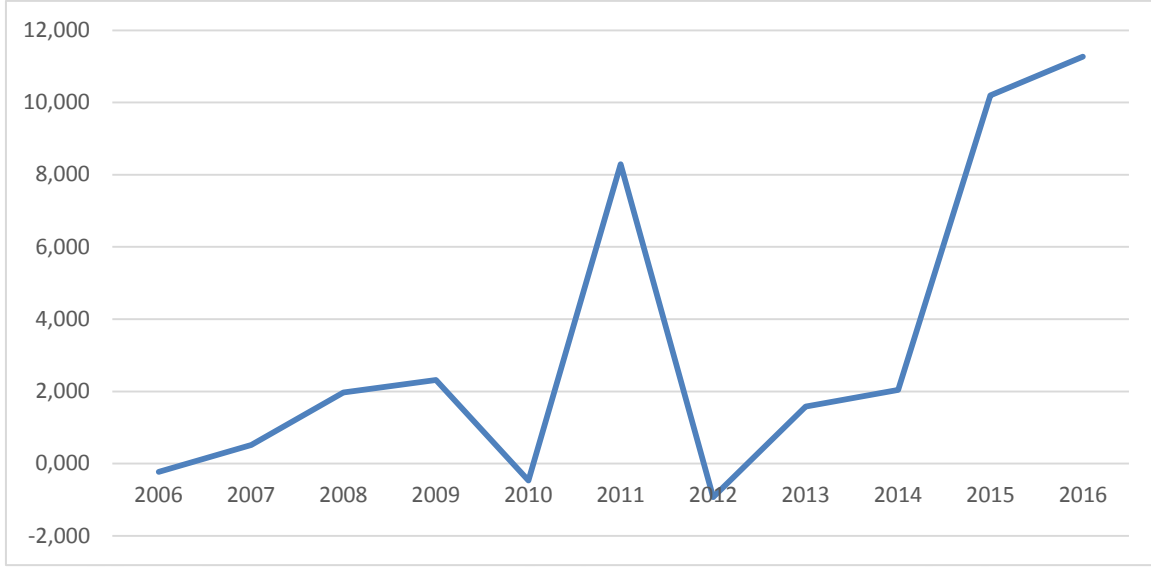
Gelişen ülke ekonomilerinde uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmesinin ardından özellikle 1990 ile 1998 yılları arasındaki dönemde gelişen ülke ekonomilerine gerçekleşen sermaye akımlarının yaklaşık üçte biri rezerv birikimi şeklinde tutulmuş ve ekonomide reel tasarruf birikimine katkı sağlamadığı görülmüştür. Aynı dönemde net sermaye girişlerinin yine yaklaşık üçte biri net hata ve noksan kaleminde kayıt altına alınmış ve gerçekleşen sermaye girişlerinin içerisinde kayıt dışında kalan yani kaynağı belirsiz spekülasyon amaçlı sermaye akımlarının hacimlerinde yükselişler yaşandığı görülmüştür (Emirkadı, 2005).

Aşağıda *Çizelge 1.7*'de kırılğan beşli ülke ekonomileri olarak adlandırılan Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan ve Türkiye ekonomilerinin 2006 ile 2016 dönemleri arasında ödemeler bilançosundaki net hata ve noksan hesabı verileri ve *Grafik 1.5*'te Türkiye ekonomisinde net hata ve noksan hesabının değişim grafiği sunulmaktadır.

Çizelge 1.7. Kırılgan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Net Hata ve Noksan Hesabı (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRİKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	1.769	0.625	(0.386)	0.899	(0.227)
2007	2.408	1.368	0.319	1.338	0.515
2008	2.877	(0.238)	6.615	1.145	1.966
2009	0.726	(2.974)	(6.495)	(0.279)	2.314
2010	(0.381)	(1.327)	(2.047)	(1.969)	(0.464)
2011	(2.262)	(3.464)	(3.131)	(1.940)	8.295
2012	(0.076)	(0.977)	(3.979)	1.830	(0.927)
2013	0.713	(0.186)	2.995	0.128	1.577
2014	3.351	(2.184)	(4.182)	(2.601)	2.040
2015	3.827	(0.439)	(2.062)	(0.460)	10.198
2016	6.862	0.096	(0.386)	0.150	11.273

Kaynak: World Development Indicators

Grafik 1.5. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Net Hata ve Noksans Hesabı (milyar \$)

Kaynak: evds.tcmb.gov.tr

Yukarıdaki *Çizelge 1.7* ve *Grafik 1.5*'ten hareketle Türkiye ekonomisinde ödemeler bilançosunda net hata ve noksan kaleminin 2008 küresel krizinin etkisiyle 2008 ve 2009 yıllarında bir miktar arttığı yorumu yapılabilir. 2006 ile 2016 yılları arasında Türkiye ekonomisinde en yüksek cari işlemler açığının verildiği yıl olan 2011 yılında net hata ve noksan hesabının 8 milyar \$'ı aştığı görülmektedir. Ardından 2012 yılında ekonomiye giren yabancı sermaye hareketlerinin de etkileriyle tekrar negatif değer aldığı görülmektedir. Ancak net hata ve noksan kaleminin 2013 yılından itibaren 2016 yılına kadar sürekli bir artış trendi içerisinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle 2015 yılındaki net hata ve noksan hesabı 2014 yılındaki değeri olan 2.040 milyar \$ düzeyinin yaklaşık olarak beş katına çıkmış ve 10.198 milyar \$ düzeyinde gerçekleşmiştir. 2016 yılında da net hata ve noksan kaleminin 11.273 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2014 yılına oranla 2015 ve 2016 yıllarında yaklaşık olarak 8 ile 9 milyar \$ arasında artışların yaşandığı net hata ve noksan hesabındaki bu artışların, 2014 yılında yaklaşık 44 milyar \$ civarında bulunan cari işlemler açığının 2015 ve 2016 yıllarında 32 milyar \$ düzeylerine getirilmesinde yani cari işlemler açığının finansmanında kullanıldığı yorumu yapılabilir.

1.3.4. Resmi Rezervler Hesabı (Uluslararası Rezervler)

Uluslararası sermaye akımları, gelişen ülke ekonomilerinde uluslararası rezervlerin birikimi açısından önem arz etmektedir. Cari açığın uluslararası sermaye akımlarıyla finanse edildiği gelişen ülke ekonomilerinde, ekonomiye giren sermaye akışlarında ani duruşların meydana gelmesi cari açığın finansmanını olumsuz etkileyerek para krizlerine neden olabilmektedir. Bu krizin aşılabilmesi amacıyla döviz rezervlerinin kullanılması halinde ise uluslararası rezervler eriyerek ödemeler bilançosunda resmi rezervler hesabında bozulmalara neden olabilmektedir (Ayhan, 2014). Ülke ekonomisinde sabit döviz kuru uygulamasının geçerli olduğu durumlarda uluslararası rezervlerin aşırı kullanılması ödemeler bilançosunda bozulmalara yol açmaktadır. Ayrıca döviz rezervlerinin bütçe açıklarının finansmanında kullanılması halinde ulusal para birimi değer kazanmaktadır. Dolayısıyla bunun sonucunda ulusal para biriminde devalüasyon durumu söz konusu olmakta, ekonomiden sermaye çıkışları gerçekleşmekte ve ödemeler bilançosu krizi meydana gelmektedir (Uğur ve Karatay, 2009).

Ülke ekonomilerinde parasal otoriteler döviz kurunda meydana gelen dalgalanmalara müdahale etmek durumundadırlar. Örneğin, piyasada döviz talebinin döviz arzını aştığı durumlarda döviz kuru yükselmekte ve ekonomide parasal otorite konumunda bulunan merkez bankaları döviz satışı gerçekleştirmekte veya tam tersi durumda yani döviz arzının döviz talebini aştığı durumlarda merkez bankaları döviz satın alarak kura müdahale etmektedirler. Bu durum da ülkelerin uluslararası rezervlerinde değişimlere sebep olmaktadır. Ülkelerin uluslararası rezervlerinde meydana gelen bu değişimler ödemeler bilançosunda resmi rezervler hesabında gösterilmektedir.

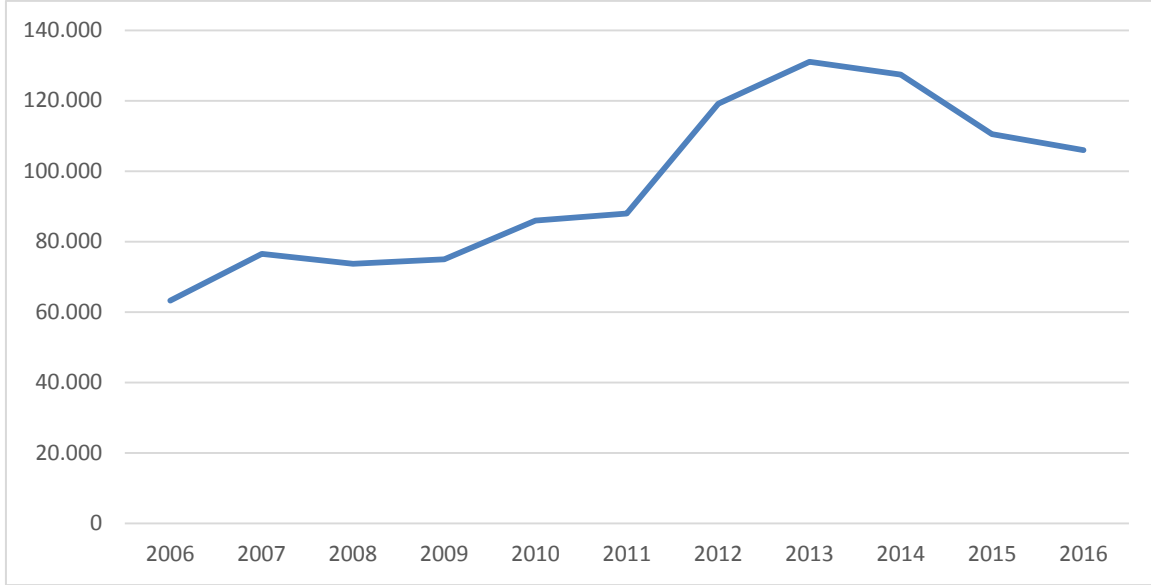
Türkiye gibi dalgalı kur politikası uygulamalarına sahip ülke ekonomilerinde uluslararası rezervler, döviz piyasalarında arz ve talep eşitsizlikleri nedeniyle ortaya çıkan döviz kuru istikrarsızlıklarının giderilmesinde önemli bir müdahale aracı konumundadır. Uluslararası rezervler aynı zamanda dış ticarete konu olan malların fatura değerlerinin belirlenmesi ve uluslararası mali varlıkların endekslenmesi açısından ortak hesap birimi olma özelliği taşımaktadır. Uluslararası rezervlerin ortak hesap birimi olması uluslararası piyasalarda mal ve hizmetlerle ilgili olarak istenen bilginin sağlanmasına ve maliyetlerin yüksek oranda düşürülmesine imkan tanımaktadır (Özbek, 1999).

Aşağıda Çizelge 1.8'de kırılğan beşli ülke ekonomilerinin 2006-2016 dönemi arasında ödemeler bilançosundaki uluslararası rezervleri ve Grafik 1.6'da Türkiye ekonomisindeki uluslararası rezervlerin değişim grafiği sunulmaktadır.

Çizelge 1.8. Kırılğan Beşli Ülke Ekonomileri 2006-2016 Dönemi Toplam Uluslararası Rezervler Hesabı (milyar \$)

YILLAR	BREZİLYA	ENDONEZYA	GÜNEY AFRIKA	HİNDİSTAN	TÜRKİYE
2006	85.842	42.597	25.593	178.050	63.264
2007	180.334	56.935	32.919	276.578	76.496
2008	193.783	51.640	34.070	257.422	73.674
2009	238.539	66.118	39.602	284.682	74.933
2010	287.588	96.210	43.819	299.463	85.959
2011	352.010	110.136	48.748	298.739	87.937
2012	373.160	112.797	50.688	300.425	119.182
2013	358.816	99.386	49.708	298.092	131.053
2014	363.570	111.862	49.121	325.081	127.421
2015	356.464	105.928	45.887	353.319	110.489
2016	364.984	116.369	47.180	361.694	105.945

Kaynak: World Development Indicators

Grafik 1.6. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Uluslararası Rezervler (milyar \$)

Kaynak: *evds.tcmb.gov.tr*

Yukarıda Çizelge 8 ve Grafik 6'dan görüldüğü üzere Türkiye ekonomisinin sahip olduğu uluslararası rezervlerinde, 2006 yılından itibaren 2008 küresel krizine kadar olan dönemde ve 2011 ve 2013 yılları arasındaki dönemde istikrarlı bir artış yaşandığı görülmektedir. 2008 küresel krizinin ardından sonraki dönemler olan 2009 ve 2011 yılları ve 2014 ile 2016 yılları arasındaki dönemlerde ise uluslararası rezervlerde azalışların ortaya çıktığı görülmektedir. Uluslararası rezervlerde meydana gelen bu azalışlarda, 2009 ve 2010 yılları ve 2014 ile 2016 yılları arasında ülke ekonomisinden çıkan uluslararası sermaye hareketlerinin etkilerinin olabileceğinden hareketle Türkiye ekonomisinde bu dönemlerde cari açığı finanse etmek için kullanılan kaynaklardan birinin uluslararası rezervler olduğu söylenebilir. Türkiye ekonomisinde yüksek oranda uluslararası sermaye akımlarıyla finanse edildiği bilinen cari işlemler açığının finansmanında, 2015 yılına bakıldığında 11.831 milyar \$ düzeyinde resmi rezervlerin cari işlemler açığının finansmanında kullanıldığı yorumu yapılabilir.

1.4. Literatürde Uluslararası Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Ölçümü

Bu araştırmada, uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin banka bilançolarının seçilmiş finansal rasyoları üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bu bakımdan öncelikle kısa vadeli sermaye hareketlerinin ölçümüne değinilmesi önem taşımaktadır. Uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin ölçümüne ilişkin literatüre aşağıda değinilmektedir.

Calvo, Leiderman ve Reinhart (1996), sermaye hareketlerini ekonomide içsel ve dışsal etkenler olarak ifade ettikleri itme ve çekme faktörleriyle (para politikası, uluslararası faiz oranı gibi) ilişkilendirmişler ve sermaye akımlarının ölçümünde ödemeler bilançosundaki cari açık ve sermaye hesabı verilerinden yararlanmışlardır. Reinhart ve Reinhart (2008a), net sermaye akışlarını “the bonanzas (bonanzalar)” olarak nitelendirmişler ve sermaye akımlarını cari açık verilerini kullanarak ölçmüşlerdir. Gourinchas ve Jeanne (2013), özel sermaye akımlarının ulusal tasarrufların durumuna bağlı olarak gerçekleştiğini ifade etmişler ve sermaye akımlarını ödemeler dengesindeki cari işlem açığı verilerinden yararlanarak ölçmüşlerdir. Janus ve Riera-Crichton (2013), sermaye akımlarını çeyrek dönemler yardımıyla Cari Açık/GSYH ve Gecikmeli Cari Açık/GSYH oranlarını kullanarak ölçmektedirler. Bekaert ve Rodrick (2014), kısa vadeli sermaye hareketlerinin ölçülmesine yönelik olarak ödemeler dengesinde yer alan cari hesap ve sermaye hesabı verilerini kullanmaktadırlar. Ödemeler dengesinde, cari hesapta meydana gelen açıklara karşılık olarak sermaye hesabında fazla olması gerektiğini yani cari işlemler hesabındaki açıkların ülke ekonomisine giren sermaye akımlarıyla finanse edildiğini ve cari açık verilerinin ülke ekonomisine giren sermaye hareketlerini yansıttığını söylemektedirler.

Sermaye akımlarını brüt olarak ölçen çalışmalarla ilgili olarak: Forbes ve Warnock (2012), sermaye hareketlerini yabancı yatırımcıların ve yerli yatırımcıların çeyrek dönemlik brüt sermaye giriş ve çıkışları verilerini kullanarak hesaplamışlardır. Gourinchas ve Obstfeld (2012), brüt sermaye akımlarının bankacılık sektörüyle ve finansal kaldıraç oranlarıyla daha fazla ilişkili olduğunu ifade etmişler ve çalışmalarında brüt sermaye akışlarını kullanmışlardır. Şahin, Doğan ve Berument (2015), sermaye hareketlerini cari işlemler açığı ve brüt portföy yatırımları verilerini kullanarak ölçmektedirler. Fendoğlu (2017), seçilmiş gelişmekte olan ülke ekonomilerinde sermaye hareketlerini portföy yatırımları şeklindeki sermaye girişlerinin GSYH’ya oranını kullanarak ölçmüştür.

Literatürde sermaye akımları üzerine yapılan çalışmaların bazılarının da net sermaye akışlarının davranışına odaklandığı görülmektedir. Cardoso ve Goldfajn (1998), Brezilya ekonomisinde sermaye hareketlerinin ölçümünde aylık olarak hesaplanan net sermaye akımlarının GSYH'ya oranını kullanmaktadırlar. Dos Reis (2005), gelişmiş ve gelişmekte olan seçilmiş ülke ekonomilerindeki net sermaye akımlarının ölçümü için net sermaye akımları/GSYH oranını kullanmaktadır. Özatay (2016), Türkiye ekonomisindeki sermaye hareketlerini net sermaye girişlerinin GSYH'ya oranını kullanarak ölçmüştür.

Babaoğlu, Mutlu ve Topkaya'nın (2017) da belirttiği üzere, sermaye hareketlerinin ölçümü literatürde tartışmalı konulardan bir tanesidir. Sermaye akımlarının ödemeler bilançosu kalemleri yardımıyla ölçümü literatürdeki çalışmalarda farklılık göstermektedir. Dolayısıyla sermaye hareketlerini ölçmek amacıyla kullanılacak değişkenler sermaye hareketlerinin aynı zamanda bankacılık kesimine olan etkilerini de değiştirebilmektedir. Ödemeler dengesi bilançosunda, finans hesabının normalde cari işlemler hesabı ile sermaye hesabının toplamına eşit olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu eşitliğin sağlanamaması nedeniyle kaynağı belirsiz sermaye giriş ve çıkışları olabilmektedir ve bunlar net hata ve noksan kalemi ile ölçülmektedir.

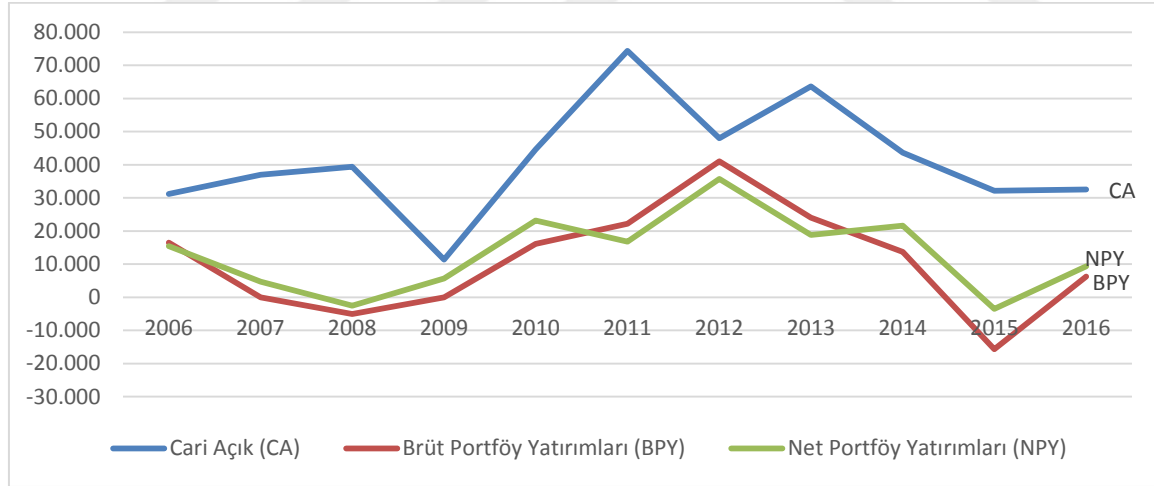
Ödemeler dengesi bilançosu kayıtlarında her işlem iki ayrı kaleme alacak (+) veya borç (-) işaret ile kaydedilmekte ve bu kayıt sistemi ödemeler dengesinin dengede kalmasını sağlamaktadır. Ödemeler dengesi bilançosunda sermaye akımlarını takip etmeyi mümkün kılan finans hesabı kaleminde (+) işareti varlıklarda veya yükümlülüklerde artışı, (-) işareti ise varlıklarda ya da yükümlülüklerde azalışı göstermektedir (TCMB Ödemeler Dengesi İstatistikleri, evds.tcmb.gov.tr). TCMB Ödemeler Dengesi Altıncı El Kitabı'nda finans hesabının bakiyesi "Net Finansal Varlık Edinimi-Net Yükümlülük Oluşumu" olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla eksi bakiye sermaye girişlerini, artı bakiye sermaye çıkışlarını ifade etmektedir.

Aşağıda *Çizelge 1.9'*da 2006 ile 2016 yılları arasında Türkiye ekonomisindeki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), Cari İşlemler Açığı, Brüt Portföy Yatırımları ve Net Portföy Yatırımları milyar \$ cinsinden ve *Grafik 1.7'*de Türkiye ekonomisinde izledikleri trend sunulmaktadır.

Çizelge 1.9. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi GSYH, Cari Açık, Brüt, Net Portföy Yatırımları (milyar \$)

Yıllar	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)	Cari Açık	Brüt Portföy Yatırımları	Net Portföy Yatırımları
2006	530.900	(31.168)	7.415	15.389
2007	647.140	(36.949)	0.833	4.727
2008	730.325	(39.425)	(5.014)	(2.526)
2009	614.570	(11.358)	0.227	5.649
2010	731.145	(44.616)	16.083	23.151
2011	774.775	(74.402)	22.204	16.828
2012	788.863	(47.962)	41.012	35.698
2013	823.257	(63.621)	23.988	18.786
2014	798.782	(43.597)	20.114	21.606
2015	717.880	(32.118)	(15.719)	(3.461)
2016	738.698	(32.610)	6.292	9.314

Kaynak: tcmb.evds.gov.tr

Grafik 1.7. Türkiye Ekonomisi 2006-2016 Dönemi Cari Açık, Brüt ve Net Portföy Yatırımları (milyar \$)

Kaynak: tcmb.evds.gov.tr

1.5. Uluslararası Sermaye Akımlarının Sebep Olduğu Finansal Krizler

Uluslararası sermaye akımları, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve cari açık problemi ile karşı karşıya olan ülkelerdeki iktisadi koşullarda meydana gelen kırılmalıkların temel

unsuru olarak gösterilmektedir. Bu durumda da ülke ekonomilerinde yaşanan iktisadi durgunluklar finansal krizler şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Mishkin (1996), finansal krizleri, “ahlaki risk ve ters seçim problemlerinin yüksek seviyelere ulaşmasıyla finansal piyasalardaki fonların en yüksek verimi sağlayacak yatırım fırsatlarına sahip ekonomik birimlere aktarılmasındaki etkinliğini yitirmesi sonucu finansal piyasalarda meydana gelen doğrusal olmayan bozulmalar” şeklinde tanımlamaktadır. Mishkin (1990)’e göre finansal krizlerin ekonomilerde, para arzı ve para talebi arasındaki dengesizlikler, varlık fiyatlarında yaşanan azalışlar ve bankalar gibi finansal aracı kuruluşlarda ortaya çıkan zararlar veya iflaslar sonucu bir grup finansal veya ekonomik göstergede keskin bir şekilde bozulmaların ortaya çıkması para, bankacılık gibi finansal krizlere sebep olmuştur.

Finansal krizler genellikle birden çok boyutlu şekilde gerçekleşmektedirler ve sadece bir tane gösterge kullanılarak finansal krizleri karakterize etmek pek mümkün olmamaktadır. Finansal krizler ekonomilerde, kredi hacimlerinde ve varlık fiyatlarında ortaya çıkan önemli dalgalanmalar, ekonomide finansal araçlar tarafından çeşitli aktörlere dış finansman sağlanmasında yaşanan ciddi aksaklıklar, finansal araçların veya işlem hacimleri yüksek şirketlerin bilançolarında meydana gelen uyumsuzluklar veya bozulmalar ve hükümetler tarafından ekonomiye sağlanan yüksek finansmanlar gibi durumlar sonrasında patlak verebilmektedir (Cleassens ve Kose, 2013).

Finansal krizler, dünya ülkelerinin ekonomileri üzerinde sahip olduğu etkileri ve gelecekteki ekonomik gelişmelerle yakından ilişkili olması nedeniyle ekonomideki tüm sektörleri ilgilendiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmiş ülke ekonomilerinde meydana gelen finansal krizlerin ortaya çıkmasından yalnız tek bir ülke veya coğrafi bir bölge sorumlu tutulamaz. Gelecekte ortaya çıkması muhtemel finansal krizlerin önüne geçmek için bu krizleri tetikleyen faktörlerin tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Literatürde finansal krizlerin para krizleri, bankacılık krizleri, döviz krizleri ve dış borç krizleri şeklinde ayrıştırıldığı fakat uygulamada bakıldığında finansal krizler arasında böyle bir ayrımın söz konusu olmadığı ifade edilmektedir. Örneğin uluslararası ekonomilerde meydana gelen para krizleri ve bankacılık krizlerine bakıldığında bu krizlerin ekonomilerde daha çok ikiz krizler şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir (Busuioac-Witowschi, 2010). Yeterli denetim sistemi tesis edilmeden ciddi hacimdeki yabancı sermaye girişlerinin ekonomilerde finansal krizlere sebebiyet vermesi kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü yabancı sermaye girişleri ekonomide

“makroekonomik ısınma” veya “balon etkisi” adı verilen bir suni genişleme etkisi meydana getirmektedir. Bunun sonucunda ulusal para arzında artışlar ve borsada spekülasyon şeklinde yükselişler gerçekleşmekte, yerli para birimi aşırı değerlenmekte ve ekonomide ihracat rakamları düşerken ithalat hacmi ciddi oranda genişlemektedir (Seyidoğlu, 2003).

Yukarıda bahsedilenlerden hareketle uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomilerde meydana getirdiği etkiler neticesinde ortaya çıkan finansal kriz türlerine aşağıda değinilmektedir.

1.5.1. Para (Döviz) Krizleri

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında para krizlerinin döviz krizleri olarak da açıklandığı görülmektedir. Ülke ekonomilerine gerçekleşen yabancı sermaye akımlarında meydana gelen sert değişimler sonucu döviz kurunda ani dalgalanmaların ortaya çıkması, para veya döviz krizlerinin yaşanmasındaki en önemli sebeplerden birisi olarak görülmektedir. Para/döviz krizleri bilhassa sabit döviz kuru politikasını benimsemiş olan ekonomilerde piyasadaki aktörlerin taleplerini ani olarak ulusal sermayeli aktiflerden yabancı sermayeli aktiflere kanalize etmeleri sonucu merkez bankasının uluslararası rezervlerinin erimesiyle yaşanmaktadır (Turgut, 2007).

Eichengreen, Rose ve Wyplosz (1996), para/döviz krizlerini, belirli bir para birimine olan güvenin ani bir şekilde azalması sonucu ekonomilerde yaşanan krizler olarak tanımlamaktadırlar. Glick ve Hutchinson, (2011), para veya döviz krizlerini, ulusal para biriminin değerinde spekülasyon saldırıları sonucu sert veya keskin değer kayıplarının yaşanması sonucu para otoritesi yetkililerinin ülkenin döviz rezervlerindeki sert düşüşleri önlemek amacıyla ulusal faiz oranlarını yukarı çekmesi sonucu ortaya çıkan krizler olarak tanımlamaktadırlar. Dabrowski, (2002), uluslararası ekonomilerde uygulanan tutarsız para politikalarının piyasa belirsizliklerini arttırdığını ve yerel para birimlerine karşı olan spekülasyon saldırıları tetikleyerek para/döviz krizlerinin yaşanmasına neden olduğunu ileri sürmektedir.

Sermaye hareketliliğinin yüksek olduğu ülke ekonomilerinde döviz kurunun başka bir ülkenin para birimine bağlandığı durumlarda, ekonomideki yerel para politikası uygulamaları ciddi oranda sınırlanmakta ve yurtiçi faiz oranları yurtdışındaki faiz

oranlarına bağılı hale gelmektedir. Örneğin daraltıcı para politikasının uygulandığı bir ekonomide yurtiçi faiz oranlarının yurtdışı faiz oranlarından yüksek olacak şekilde arttırıldığı durumlarda ekonomiye yabancı sermaye girişleri tetiklenmektedir. Bu durumda ekonomideki yurtiçi faiz oranlarındaki artışlar yavaşlayarak yüksek yurtiçi faiz oranlarının daraltıcı etkilerini hafifleten ithal mallara olan iç talep düşmeye başlamaktadır (Glick ve Hutchinson, 2011). Para/döviz krizlerinin ortaya çıkmasındaki temel nedenler arasında; yurtdışından aşırı borçlanmalar, kamu ve özel sektörün aşırı genişlemesi ve tutarsız ve şeffaf olmayan ekonomik politikaların etkili olduğu görülmektedir. Para veya döviz krizleri, ekonomideki aşırı genişleme ve aşırı borçlanma, cari açıkta meydana gelen ciddi artışlar, uluslararası rezervlerin miktarındaki önemli azalışlar gibi makroekonomik göstergelerde ortaya çıkan gelişmelerle kendi göstermeye başlamaktadır (Dabrowski, 2002).

1.5.2. Bankacılık Krizleri

Bankacılık krizleri literatürde, ekonomilerde yaşanan finansal kriz türlerinden biri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Leaven (2011), bankacılık krizlerinin, bankaların bilançolarındaki varlıklarında meydana gelen önemli azalışlardan kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca bankaların varlıklarındaki bu kayıpların nedenlerini de ekonomideki yabancı sermaye akımlarının etkileriyle ortaya çıkan olumsuz makroekonomik şoklara, piyasa başarısızlıklarına ve hükümet müdahalelerine bağlamaktadır. Calomiris (2010), bankacılık krizlerinin piyasalarda faaliyet gösteren işletmelerin borçlarında meydana gelen ciddi artışlar ve varlık fiyatlarındaki ani ve sert düşüşlerle yakında ilişkili olup belirli ekonomik dönemlerde yaşanan dalgalanmalar şeklinde ortaya çıktığını söylemektedir. Leaven ve Valencia (2008), bankacılık krizlerinin, bankacılık sistemindeki aksaklıklar ve bankaların tasfiye edilmesi şeklinde ortaya çıkan ciddi mali sorunlarla ve bankacılık sistemindeki ciddi kayıpları önlemek amacıyla geliştirilen bankacılık politikasıyla gerçekleştirilen sistematik müdahaleler sonrası meydana geldiğini ileri sürmektedirler. Coşkun (2001)'a göre bankacılık krizlerinde, bankacılık sektöründe ülkeler arasındaki farklılıklardan kaynaklı olarak yürütülen kurumsal ilişkiler, sektördeki mülkiyet yapısı, sektörel yoğunlaşmalar, denetim farklılıkları ve ülkelerin sahip oldukları teknolojik alt yapı gibi faktörler etkili olmaktadır.

Bankacılık krizleri özellikle piyasalardaki varlık kalitesindeki düşüşlerden kaynaklı olarak ana ekonomik faaliyetlerde yaşanan bozulmalarla başlamaktadır. Önemli boyuttaki bir bankacılık krizi ekonomik maliyetleri ciddi oranda arttırdığından ekonomideki çoğu kurum veya kuruluşların faiz, kur, enflasyon gibi birçok ortak makroekonomik risklere maruz kalmasına neden olmaktadır. Örneğin, ekonomiye giren yabancı sermaye akışlarında beliren ani değişimler özellikle dış ticarete yüksek işlem hacmine sahip sektörleri olumsuz yönde etkilemekte ve milli gelirden azalışların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla ciddi boyutlardaki bankacılık krizleri aslında ülkelerin milli gelirlerinde dönemsel olarak meydana gelen dalgalanmaları yansıtmaktadır (Borio ve Lowe, 2002). Busuio-Witowski, (2010), bankacılık krizlerinin, bankaların varlık ve sermaye piyasalarıyla olan işlem hacimlerinin aşırı yüksek boyutlarda olması nedeniyle başladığını ifade etmekte ve bankacılık krizlerinin nedenlerini 3 kategoriye ayırmaktadır. Bunlar:

- Makroekonomik sistemde yaşanan olumsuz gelişmeler,
- Bankalardaki zayıf kurumsal yönetişimler ve tedbirsiz yapılan işlemler,
- Para otoriteleri tarafından bankaların ekonomik kriterleri göz önünde bulundurarak piyasalara sunmuş olduğu fonlara müdahale edilmesi.

Bankacılık krizlerinin uluslararası sermaye akımlarıyla ilişkili olduğu literatüre bakıldığında, yabancı sermaye hareketlerinin bankacılık krizlerinin meydana gelmesindeki en önemli nedenler arasında yer aldığı görülmektedir. Bununla ilgili birkaç çalışmaya aşağıda değinilmektedir.

Lopez-Mejia (1999), uluslararası sermaye akımlarının yerel bankacılık sistemi üzerinde iki önemli etkisini olduğunu belirtmektedir. Yabancı sermaye akımlarının ilk olarak bankacılık sektöründeki yüksek getirili tahvil satışları ve döviz getirisi düşük olan faiz oranları üzerinde artışlara neden olduğunu, ikinci olarak da banka kredilerinde yarattığı artışlarla bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumsuzluğunu arttırıp kredi kalitesini düşürecek borçlanmalar nedeniyle finansal sistemin daha savunmasız hale geldiğini savunmaktadır. Gavin ve Hausman (1996), ekonomiye giren yabancı sermaye akımları aracılığıyla borçlanan ülkelerde bu sermaye akımlarının bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin boyutlarında genişlemeler yaratmasının zamanla ekonomide

bankacılık krizlerinin yaşanmasında etkili olduğunu belirtmektedirler. Rossi (1999), 1980'li ve 1990'lı yıllardan itibaren özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde uygulanmaya başlanan finansal liberalizasyon hareketleriyle birlikte ekonomiye giren özel sermaye akımlarının piyasalardaki finansal kırılganlığı arttırarak ve piyasalardaki etkinliği azaltarak bankacılık krizlerinin yaşanmasına zemin hazırladığını ileri sürmektedir.

1.5.3. Dış Borç Krizleri

Ekonomide dış borçlar iktisadi gelişmişlik düzeyinin önünde önemli engellerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde dış borç sorunu zaman içinde bir sarmal haline gelebilmekte ve iktisadi gelişmişliğin önünde bir engel teşkil etmektedir (Şahin, 2005). Reinhart ve Rogoff (2011), dış borçları, borcu sağlayan ülkedeki geçerli hukuki yasaların aksine uluslararası hukuka uygun şekilde yönetilen borçlar olarak, dış borç krizlerinin de ülkelerin kamuya veya özel sektöre ait genellikle döviz cinsinden sağlanan borçların ödenememesi durumunda meydana geldiğini ifade etmektedirler. Radelet ve Sachs (1998), ekonomilerde kısa vadeli dış borçların uluslararası rezervlere oranının yüksek olmasının ülke ekonomilerine olan spekülasyon saldırıları tetiklediğini ve dış borç krizlerinin yaşanmasına sebebiyet verdiğini savunmaktadırlar.

Kamuya ya da özel sektöre ait dış borçlarını ödeyemeyen ve ekonomilerinde dış borç krizlerinin yaşandığı gelişmekte olan ülkelerin gelişme süreleri daha da uzamakta ve ekonomik sorunları daha fazla derinleşerek artmaya başlamaktadır (Ural, 2003). Ekonomilerde ihracat ve ithalat hacimlerindeki dalgalanmalar sonucu ortaya çıkan negatif şoklarla karşı karşıya kalan ülkelerde sabit kur uygulamasının mevcut olduğu durumlar dış borçlanma miktarını yükseltmektedir. Ayrıca uluslararası rezervlerin düşük olması, yerli para biriminin aşırı değerli olması ve dış borçların hacminde kısa vadeli borçların miktarının yüksek olması ekonomide dış borç krizlerinin patlak vermesine sebep olmaktadır (Erkekoğlu ve Bilgili, 2005). Gelişmekte olan Asya ülkelerinin ekonomilerinde 1990'lı yıllarda yaşanan dış borç krizleri incelendiğinde, finansal liberalizasyon uygulamalarının yetersiz kalarak tamamlanamaması, ekonomideki kısa vadeli dış borçlanma oranlarında artışların yaşanmaya başlamasına ve finansal piyasalarda kullanılan banka kredilerinin etkisiz kalmasına neden olmuş ve ekonomik kırılganlıkları arttırmıştır. Ekonomik sistemde oluşan bu kırılganlıkları uluslararası piyasa şokları takip edince gelişmekte olan bu ülkelerde dış borç krizleri patlak vermiştir (Radelet ve Sachs, 1998).

1.5.4. Sistematik Finansal Krizler

Sevim (2012:9), sistemik finansal krizleri, finansal piyasaların gerçekleştirmekte olduğu temel işlevlerini yerine getirememesiyle meydana gelen ve aynı zamanda banka ve döviz krizlerinin özelliklerini de yansıtan ciddi boyuttaki ekonomik bozulmalar olarak nitelendirmektedir. Sistemik finansal krizler, piyasalarda faaliyetlerini sürdürmekte olan bazı firmaların finansman sıkıntılarını ve ekonomideki para otoritelerinin likidite sorunlarını aşamadıkları durumların bir sonucu olarak ekonomideki işletme, kurum ve kuruluşlarla ekonomik işbirliği içerisinde bulunan diğer yabancı ülkelere yayılmasıyla gerçekleşmektedir (Sarpkaya, 2009).

1.6. Uluslararası Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Finansal Krizler ile Olan İlişkisi

Uluslararası sermaye hareketlerinin etkili olduğu finansal krizlerin yaşandığı ülke ekonomilerine bakıldığında, bu ülke ekonomilerine finansal krizler patlak vermeden önce yüksek hacimde kısa vadeli sermaye girişlerinin olduğu görülmektedir. Literatürde, uluslararası sermaye hareketlerinin uluslararası ekonomilerdeki finansal istikrarsızlıkların ortaya çıkmasında ne kadar etkili olduğuna dikkat çekilmektedir.

Mishkin (1999), uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomilerde finansal istikrarsızlıkları üretmede önemli rol oynadıklarını ifade etmiştir. Bunun nedeni olarak da hükümetlerin finansal aracı kurumları, özellikle bankaları yeterli düzeyde denetlemediklerinden ekonomiye kısa vadeli, spekülatif sermaye girişlerinin teşvik edildiğini ifade etmektedir. Böylelikle ekonomiye sıcak para şeklinde giren fonların ekonomide bankaların aşırı risk almalarına, kredi patlamalarına ve sonuç olarak da finansal istikrarsızlıklara yol açtığını ileri sürmektedir Calvo (2004), bankacılık krizleri gibi finansal krizlerin döviz kuru dalgalanmaları veya cari açığa meydana gelen değişimlerden ziyade yüksek miktardaki sermaye hareketlerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Gavin ve Hausman (1996), ekonomilerde meydana gelen finansal krizlerin nedenlerinden bazılarını talep odaklı ve arz odaklı şoklarla ilişkilendirmektedirler. Özellikle arz kaynaklı şoklarda, ekonomiye giren uluslararası sermaye hareketlerinin artması bankacılık sistemine giren yabancı sermaye akımlarının miktarını arttırarak bankaların kredilendirebileceği fon arz miktarlarını da yukarı çekmektedir. Piyasada kredilendirilecek bu fonlara olan taleplerin artmasıyla da

piyasalarda kredi patlamaları ortaya çıkmakta ve zaman içerisinde ekonomide finansal krizlerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Gavin ve Hausman, 1996).

Gelişmekte olan ekonomilerde yaşanan finansal krizlerde yalnızca yabancı sermaye girişlerinin değil aynı zamanda yabancı sermaye çıkışlarının da önemli bir rolü bulunmaktadır. Finans sektöründeki spekülasyon saldırıları ve ekonomideki ani sermaye çıkışları, gelişmekte olan ülkelerde kullanılan para birimlerinin değerinin düşürülmesine ve sonrasında finansal istikrarsızlıkları teşvik eden döviz krizlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Mishkin, 1999). Uluslararası sermaye hareketliliğinin yüksek olduğu dönemler olan 1990'lı yıllarda gelişen ülke ekonomilerinde, bankacılık krizleri defalarca meydana gelmiştir. Çünkü sermaye girişlerinin ekonomilerde sürekli olarak artması bankacılık krizlerinin meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır (Reinhart ve Rogoff, 2008b). Uluslararası faiz oranlarındaki ciddi dalgalanmalar sonucu gerçekleşen sermaye girişlerinin giderek azalması, bankaların yurtdışına verdiği borçların giderek artması ve bunların bir sonucu olarak reel döviz kurunun aşırı değerlenmesi finansal sistemi ve ulusal para birimini olumsuz etkilemiş ve bankacılık krizlerini tetiklemiştir (Kaminsky ve Reinhart, 1996). 1990'lı yıllarda finans piyasalarının küreselleşmesi ve şeffaf hale gelmesinin bir sonucu olarak bilgi teknolojilerinde meydana gelen yeniliklerle beraber yeni finansal araçların ortaya çıkması, sermaye akımlarının daha hızlı hareket etmesini sağlamış ancak bununla birlikte finans ve bankacılık gibi ekonomik krizlerin yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir (Öztürk ve Gövdere, 2010).

Ekonomilerin ani sermaye çıkışlarına karşı savunmasız olması, bankacılık sektöründeki düşük likidite, özel sektöre yönelik kredi payının yüksek olması ve ekonomide giderek artan kredi büyümesi bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bankacılık krizleri ödemeler sisteminin işleyişini bozabilir, yerli finansal kurumlara olan güveni zayıflatabilir ve büyük ölçekli sermaye çıkışlarının yaşanmasıyla birlikte yerel tasarruflarda ciddi azalmalara sebep olabilir (Demirgüç-Kunt ve Detragiache, 1998). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında çoğu zaman ani değişimler ortaya çıkmazken ekonomik kriz anlarında yatırımcıların algılarında meydana gelen değişimler, bu fonların akışlarını aksatabilmekte ve kâr transferlerini hızlandırma veya yükümlülüklerini azaltma yoluyla krizlerin büyümesine neden olabilmektedirler (Sula ve Willett, 2006).

Finansal sistemlerin serbestleştirilmesi ve uluslararası piyasalara entegrasyonun sağlanmasıyla birlikte uluslararası ekonomilerde borçlar dış kaynaklarla finanse edilmeye başlamış ve dış kaynaklara bağımlılık oranı artmıştır. Özellikle kısa vadeli ve spekülasyon amaçlı doğrultusunda gerçekleşen düzensiz sermaye akımları ekonomik istikrara zarar vermiş ve finansal krizlerin meydana gelmesine sebep olmuştur (Soydan, 2015). Finansal piyasalarda kırımlar ve sermaye akımlarında ortaya çıkan yüksek dalgalanmalar sonucu 2008 yılının üçüncü çeyrek döneminde patlak veren küresel finansal kriz, gelişmekte olan ülke ekonomilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanan bu küresel finans kriz sürecinden gelişmekte olan ülkelere gerçekleşen sermaye akımları olan uluslararası banka borçlarında doğrudan yatırımlara ve portföy yatırımlarına nazaran daha yüksek hacimde düşüşler gerçekleşmiştir (Alper, Altunok ve Çapacıoğlu, 2015).

1990'lı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülke ekonomilerinde finansal serbestleşme hareketleriyle beraber ortaya çıkan para krizleri, özellikle yüksek hacimli, spekülasyon ve kısa vadeli sermaye hareketlerinden kaynaklanan sermaye hesabı krizleri nedeniyle meydana gelmiştir. Sermaye hesabı krizlerinde, yüksek miktarda sermaye girişlerinin içerisinde kısa vadeli kredilerin ağırlıklı olmasının para ve bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasında önemli bir etkisi bulunmaktadır (Delice, 2003). Aşağıda uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinde sermaye hareketlerinin serbestleşmeye başladığı ve yoğun olarak bu ülkelere yöneldiği dönemler olan 1990'lı yılların başlarından itibaren bazı gelişmekte olan ülke ekonomilerinde meydana getirdiği krizlere değinilmektedir.

1.6.1. 1994 Meksika (Tekila) Krizi

1990'lı yılların başlarından itibaren hem gelişmiş hem de gelişen ülkeler yabancı sermaye yatırımlarını kendi ekonomilerine kazandırmak istemeleri nedeniyle uluslararası faiz oranlarında artışlar yaşanmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelere gerçekleşen yabancı sermaye akımları, bu ülkelerin finansal liberalleşme hareketlerini tam ve etkin olarak sağlayamaması ve gelişmiş ülkelerdeki risk primlerinin düşük olması nedenleriyle gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülke ekonomilerine yönelmeye başlamıştır. Dolayısıyla küresel faiz oranlarında meydana gelen artışlar gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinden ciddi sermaye çıkışlarına neden olmuştur. 1994 yılında Meksika'da yaşanan kriz buna çok açık bir örnek olarak gösterilmektedir (Demir ve Sever, 2009).

1990'lı yılların hemen başında yüksek bir enflasyon oranına ve düşük büyüme oranına sahip Meksika ekonomisinde finansal serbestleşme hareketleriyle birlikte ekonomiye giren yabancı sermaye yatırımları ekonomiyi canlandırmayı başarmıştır. 1990 ile 1994 yılları arasında Meksika ekonomisinde milli gelirden yaklaşık %5'lik bir büyüme oranı yakalanmış, enflasyon ise çift hanelerin altına düşmüştür. Yakalanan bu istikrarla beraber ekonomiye giren uluslararası sermaye akımlarının hacmi de sürekli olarak artmaya devam etmiştir (Akdiş, 2004). 1989 yılından itibaren sermaye yatırımlarını serbest hale getiren Meksika ekonomisinde 1993 yılında yabancı sermaye akımlarının GSYH'ya oranı %10'a yaklaşmıştır. Meksika ekonomisine finansal serbestleşmeden sonra giren sermaye akımlarının içeriği incelendiğinde bu akışların çoğunlukla portföy yatırımları, hisse senetleri gibi kısa vadeli yatırımlar olarak gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Yaşanan bu yoğun sermaye girişleri Meksika ekonomisindeki özel harcamaları arttırmış ve döviz kurunun aşırı değerlenmesine neden olmuştur. Bu da ülke ekonomisindeki kırılganlıkları arttırarak ekonomik istikrarı olumsuz etkileyen dış şoklara açık hale getirmiştir (Hacıhasanoğlu, 2005).

1.6.2. 1997-1998 Güneydoğu Asya Krizi

1997 yılının Temmuz ayında Tayland ekonomisinde, yüksek hacimde gerçekleşen uluslararası sermaye akımlarının GSYH'ya oranının %10'u aşması sonucu artan spekülasyon baskıları yerel para biriminin dalgalanmaya bırakılmasına ve ödenemeyen dış borçlar nedeniyle IMF'ye başvurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Tayland ekonomisinde yabancı sermaye akımlarıyla beraber artan spekülasyon akımları daha sonra diğer Güneydoğu Asya ülkeleri olan Endonezya, Malezya, Filipinler ve Güney Kore ülkelerinin ekonomilerine yönelmiş ve bu ülkelerden Endonezya ve Güney Kore de IMF'ye başvurmak durumunda kalmışlardır (Öztürk, 2003).

Güneydoğu Asya ülkelerindeki finansal serbestleşme hareketlerinden sonra gerçekleşen yoğun ve spekülasyon yabancı sermaye yatırımları, bu ülkelerde yaşanan asimetrik bilgi sorunlarının da etkisiyle ekonomideki finansal istikrarsızlıkları artmasına yol açmıştır. Ayrıca spekülasyon yabancı sermaye yatırımlarının bu ülkelerin ekonomilerinde yaratmış olduğu aşırı riskler ve borç miktarlarında meydana getirdiği artışlar ülkedeki bankaların bilançolarında da bozulmalara sebebiyet vermiştir (Duman, 2004). Güneydoğu Asya ülkelerinde meydana gelen krizlerin ekonomide spekülasyon amaçlı olarak gerçekleşen

sermaye akımlarıyla finanse edilen cari işlem açıklarının milli gelire oranlarının sürekli olarak artarak derinleşmesi ve yerel para biriminde ciddi orandaki değer kayıplarının meydana gelmesiyle tetiklendiği görülmektedir (MacIntyre, 2001).

1.6.3. 1998 Rusya Krizi

1998 yılında meydana gelen Rusya krizinde, 1997 yılında patlak veren Güneydoğu Asya kriziyle Rusya ekonomisinin en önemli ihracat kalemi olan petrol fiyatlarında meydana gelen düşüşlerle birlikte ekonomideki cari işlemler açığı yükselmiştir. Buna ilave olarak yurtdışından yabancı sermaye akımları aracılığıyla temin edilen borçlarda kısa vadeli borçların oranının da yüksek olması Rusya ekonomisindeki dalgalanmaları arttırmıştır. Petrol fiyatlarındaki düşüşler Rusya ekonomisindeki döviz gelirlerini düşürmüş ve kısa vadeli borçların ödenmesinde sorunlar ortaya çıkmıştır. Döviz gelirlerinin azalmasıyla ekonomideki uluslararası rezervler eritmeye başlamış, ülkenin ulusal para birimi olan Ruble devalüe edilmiş ve 1998 yılında Rusya moratoryum ilan etmek zorunda kalmıştır (Oktar ve Yüksel, 2015).

1.6.4. 1999 Brezilya Krizi

Brezilya ekonomisinde finansal liberalleşme faaliyetleri uygulanmaya başladıktan sonra ülkeye yoğun yabancı sermaye akışları başlamış ancak bir taraftan da ekonomide cari işlemler açığı devamlı bir artış trendi içerisine girmiştir. Brezilya ekonomisinde cari işlemler açığının 1994 yılında GSYH'ya oranı %0,3 düzeyinde iken 1997 yılına gelindiğinde bu oran %5 seviyesine yaklaşmış ve ekonomide cari açığın finansmanında ülkeye kısa vadeli veya spekülatif amaçlı olarak giren fonlar kullanılmaya başlanmıştır. 1997 yılında patlak veren Güneydoğu Asya krizi sonrası Brezilya ekonomisinden sermaye kaçışlarının yaşanması, mevcut cari işlemler açığının ve kamu borçlarının yüksek olması ekonomik krizi kaçınılmaz hale getirmiştir (Turan, 2011).

1.6.5. Türkiye Ekonomisi Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri

Türkiye ekonomisinde finansal serbestleşme politikalarının uygulanmaya başlanmasıyla ülke ekonomisine oldukça yüksek hacimlerde kısa vadeli fon ve portföy yatırımları şeklinde girişler olmuş ve bu fonlar cari açık ve kamu kesiminin finansmanında

kullanılmaya başlanmıştır. 1994 yılına gelindiğinde, önceki yıllardan kalma dış ticaret açıkları ve kamu kesimi açıklarının varlığı ve ekonomide artan sıcak para girişlerinin bankaların açık pozisyonlarında ciddi artışlar yaratması ülke ekonomisinde 1994 krizinin yaşanmasına sebep olmuştur (Bahar ve Erdoğan, 2011).

Türkiye ekonomisinde 1999 yılında hayata geçirilen sabit döviz kuru ve enflasyon hedeflemesi uygulamalarını içeren istikrar programında ekonomideki likidite ihtiyacının yabancı sermaye girişleriyle sağlandığı bir para politikası benimsenmiştir. Faaliyete konan bu istikrar programı ile 2000'li yılların başında enflasyon oranı ve faiz oranları düşürülmüş, dış ticaret açığındaki artışlar da yabancı sermaye akımları ile finanse edilerek uluslararası rezervlerde artışlar sağlanmıştır. Ancak Kasım 2000 tarihinde finansal dış piyasalarda borçlanma faizlerinde artışların yaşanmasıyla ekonomide bankaların artan likit ihtiyaçlarını daha yüksek faizden karşılamak zorunda kalmaları maliyetleri yükseltmiş, dövize olan talebi arttırmış ve ekonomiden sermaye kaçışlarının yaşanmasına neden olmuştur (Uygur, 2001).

Türkiye ekonomisinde Kasım 2000 krizinden sonra faizlerdeki artışlar, döviz kuruna dönük spekülatif saldırılar uluslararası rezervleri ve ekonomideki toplam talebi önemli miktarda daraltmıştır. Ardından IMF ile 7.5 milyar dolar miktarında bir kredi anlaşması imzalanmış ancak ekonomide ortaya çıkan siyasi, sosyal ve ekonomik riskler döviz kuruna yönelik spekülatif akımları tekrar tetiklemiş ve Şubat 2001 tarihinde yine bir ekonomik kriz ortamı yaratmıştır. Şubat 2001 kriziyle uluslararası rezervlerde yaklaşık 6 milyar dolar azalma olmuş, gecelik faizler %6000'lere fırlamış ve bunun sonucunda 1999 yılında yürürlüğe konan istikrar programı terkedilerek kur dalgalanmaya bırakılarak güçlü ekonomiye geçiş programı uygulamasına geçilmiştir (Karaçor, 2006).

2. BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE VE MEVDUAT BANKALARININ BİLANÇOLARINDA BELİRLİ FİNANSAL ORANLARIN VE RİSKLERİN İNCELENMESİ

2.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı

Günümüzde Türk finansal sistemi içerisinde en yüksek paya sahip olan sektör bankacılık sektörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk bankacılık sektörü 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabidir. Türk bankacılık sektöründe; mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankaları faaliyet göstermektedir. Aşağıda Aralık 2016 tarihi itibarıyla Türk bankacılık sistemine ilişkin açıklamalara değinilmektedir.

2016 yılının Aralık ayı itibarıyla; Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2.731 milyar TL'ye ulaşmış ve sektörün aktif büyüklüğünün GSYH'ya oranı 1,05 olarak gerçekleşmiştir. Sektördeki toplam varlıkların içerisinde kredilerin payı %64, toplam yükümlülüklerin içerisinde mevduatın payı %53 ve özkaynakların payı %12 olarak gerçekleşmiştir. Sektörde toplam kredilerin tutarı 1,73 trilyon TL, toplam mevduatın tutarı ise 1,45 trilyon TL olmuş ve mevduatın krediye dönüşüm oranı 1,19 olarak gerçekleşmiştir. Sektörün özkaynak kârlılık oranı %14,28, aktif kârlılık oranı %1,89 olmuş ve net dönem kârı tutarı yaklaşık 38 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektördeki sermaye yeterlilik rasyosuna bakıldığında ise %15,57 düzeyinde olup Basel III Kriterleri'nde belirlenen sermaye yeterlilik oranının üzerinde seyrettiği görülmektedir (BDDK, 2016b). Aşağıda *Çizelge 2.1*'de Türk bankacılık sektöründe 2006-2016 dönemi toplam aktifler, toplam özkaynaklar, toplam krediler ve toplam mevduat kalemlerinin 2006-2016 dönemi verileri sunulmaktadır.

Çizelge 2.1. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler, Toplam Mevduat (milyon \$)

YILLAR	TOPLAM AKTİFLER	TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	TOPLAM KREDİLER	TOPLAM MEVDUAT
2006	356.203	42.400	156.131	219.244
2007	500.756	65.275	246.091	307.169
2008	482.228	56.940	242.209	299.167
2009	560.075	74.416	263.696	345.588
2010	656.530	87.688	343.065	402.443
2011	648.117	76.888	363.524	370.346
2012	773.375	102.649	448.428	435.662
2013	814.379	91.070	492.398	444.549
2014	859.874	99.683	535.523	454.336
2015	813.411	90.492	512.093	429.582
2016	778.344	85.469	494.529	414.644

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.1’de görüldüğü üzere 2006-2016 döneminde Türk bankacılık sektöründe toplam aktifler, toplam özkaynaklar, toplam krediler ve toplam mevduat büyüklüklerinin çok yüksek bir oranına mevduat bankalarının sahip olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sektöründe toplam aktiflerde 2006 yılından itibaren 2014 yılına kadar bir yükseliş trendi olduğu ancak 2015 ve 2016 yıllarında istikrarlı azalmaların meydana geldiği görülmektedir. Toplam özkaynakların 2006-2016 döneminde, toplam aktiflere benzer bir trend içerisinde olduğu ancak daha dalgalı bir seyir izlediği gözlenmektedir. Toplam krediler kaleminin de toplam aktiflere benzer bir trend izlediği söylenebilir. Ayrıca toplam mevduatın 2006 yılından 2011 yılına kadar toplam kredilerden daha fazla olduğu ancak 2012 yılından itibaren sonraki dönemde bankacılık sektöründe toplam kredilerin toplam mevduatı aştığı görülmektedir.

2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarının Bilançolarında Seçilmiş Finansal Kalemler

Aşağıda Çizelge 2.2’de Türk bankacılık sektöründe 2006-2016 dönemi mevduat bankaları toplam aktifler, toplam özkaynaklar, toplam krediler ve toplam mevduat kalemlerinin 2006-2016 dönemi verileri sunulmaktadır.

Çizelge 2.2. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$)

YILLAR	TOPLAM AKTİFLER	TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	TOPLAM KREDİLER	TOPLAM MEVDUAT
2006	335.558	35.917	144.407	211.339
2007	467.853	55.562	226.317	294.437
2008	450.093	47.460	222.842	286.616
2009	519.677	63.052	238.847	327.822
2010	608.425	75.023	312.739	381.007
2011	596.668	65.520	331.157	349.726
2012	704.272	88.956	404.369	408.762
2013	736.324	78.031	441.843	415.821
2014	778.484	86.546	483.037	426.258
2015	735.306	78.752	461.898	404.015
2016	700.031	74.745	444.433	391.580

Kaynak: BDDK

Yukarıda Çizelge 2.2’de Türk bankacılık sektörü mevduat bankaları toplam aktifler, toplam özkaynaklar, toplam krediler ve toplam mevduat kalemlerinin 2006-2016 dönemi verileri sunulmaktadır. Çizelge 2.2 incelendiğinde, Türk bankacılık sektöründe toplam aktiflerde 2006 yılından itibaren 2014 yılına kadar bir yükseliş trendi olduğu ancak 2015 ve 2016 yıllarında istikrarlı azalmaların meydana geldiği görülmektedir. Toplam özkaynakların 2006-2016 döneminde, toplam aktiflere benzer bir trend içerisinde olduğu ancak daha dalgalı bir seyir izlediği gözlenmektedir. Toplam krediler kaleminin de toplam aktiflere benzer bir trend izlediği söylenebilir. Ayrıca toplam mevduatın 2006 yılından 2011 yılına kadar toplam kredilerden daha fazla olduğu ancak 2012 yılından itibaren

sonraki dönemde bankacılık sektöründe toplam kredilerin toplam mevduatı aştığı görülmektedir. *Çizelge 2.2*'den görüldüğü gibi Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları için yukarıda Türk bankacılık sektörü için yapılan yorumların aynısı söylenebilmektedir. Dolayısıyla Türk bankacılık sektöründeki genel görünümü mevduat bankalarının en iyi yansıtmakta olduğunu söylemek doğru olmaktadır. Aşağıda *Çizelge 2.3* ve *Çizelge 2.4*'te sırasıyla Türk bankacılık sektöründe 2006-2016 dönemi kamu mevduat ve özel sermayeli mevduat bankaları toplam aktifler, toplam özkaynaklar, toplam krediler ve toplam mevduat kalemlerinin 2006-2016 dönemi verileri sunulmaktadır.

Çizelge 2.3. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$)

YILLAR	TOPLAM AKTİFLER	TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	TOPLAM KREDİLER	TOPLAM MEVDUAT
2006	103.253	11.156	32.663	77.383
2007	141.292	15.030	52.993	106.712
2008	137.045	11.833	55.762	102.279
2009	168.803	16.219	67.992	121.847
2010	194.816	19.569	93.749	142.900
2011	182.591	16.943	96.679	120.159
2012	212.678	23.695	113.161	138.769
2013	227.357	21.498	130.062	141.136
2014	242.903	25.858	147.118	138.139
2015	233.406	23.583	147.391	133.443
2016	228.710	22.489	149.945	129.716

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.4. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektöründe Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Aktifler, Toplam Özkaynaklar, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat Kalemleri (milyon \$)

YILLAR	TOPLAM AKTİFLER	TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	TOPLAM KREDİLER	TOPLAM MEVDUAT
2006	190.155	19.712	88.671	112.264
2007	264.732	32.058	136.106	155.101
2008	244.101	26.968	126.926	146.856
2009	278.757	36.265	129.029	164.968
2010	325.426	43.488	167.784	191.134
2011	330.355	38.629	186.658	185.420
2012	391.329	52.018	229.145	212.814
2013	391.656	44.493	241.482	212.915
2014	410.600	47.713	259.245	219.672
2015	294.949	32.540	187.088	161.309
2016	277.930	30.430	176.297	158.397

Kaynak: BDDK

2.3. Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarının Yurtdışından Borçlanması ve Türk Bankacılık Sektöründe Basel III Kriterlerinin Oluşturduğu Etkiler

Türkiye ekonomisinde krizlerin yaşandığı 1994, 2000 ve 2001 yıllarında bankacılık sektöründeki bazı ticari bankaların ulusal faiz oranlarının yüksek olması sebebiyle bilhassa yurtdışından döviz cinsinden borçlanmaya başvurdukları ve döviz cinsinden sağladıkları bu borçları ulusal para üzerinden kredi olarak kullanırmaya başladıkları görülmektedir. Yani yüksek açık pozisyonla çalışmaya başlayan ticari bankalar, bu dönemlerde ciddi risklerle karşı karşıya kalmışlar hatta faaliyetlerini sona erdirmek durumunda kalmışlardır (Köne, 2003). Türk bankacılık sektörünün 2000’li yılların başlarında tecrübe ettiği ekonomik krizlerden sonra yeniden yapılandırılması sonrası uluslararası yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisi artmıştır. Türkiye ekonomisinde güçlü ekonomiye geçiş programının uygulanmaya başlamasıyla birlikte Türk bankacılık sektörüne önemli boyutlarda yabancı sermaye girişleri olmuş ve sektördeki bankaların yurtdışı borçlanma oranlarında artışlar gerçekleşmiştir (Sakarya, 2014).

2008 yılında küresel finans kriziyle yüzleşmek zorunda kalan uluslararası ülke ekonomilerinin bankacılık ve finans sistemlerinde önemli eksikliklerinin olduğu ortaya çıkmıştır. 2008 küresel krizinin maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle ülke ekonomilerini bankacılık ve finans sistemlerinde karşılaşılabilecek muhtemel krizlere karşı daha dayanıklı hale getirmek amacıyla 12 Eylül 2010 tarihinde Basel komisyonu tarafından Basel III reformları açıklanmıştır. Bu reformlarla bankaların likiditelerinin, sermaye kalitelerinin ve sermaye yükümlülüklerinin artırılarak olası krizlere karşı daha dirençli olmalarının sağlanması hedeflenmiştir (BDDK, 2010). Basel III kriterleriyle birlikte örneğin, sermaye hareketlerinden kaynaklı olarak ekonomilerde yaşanabilecek makroekonomik ve sistemik şoklara karşı bankaların sahip oldukları sermayelerini korumalarının gerekliliği esas alınmıştır. Basel III reformlarında bankacılık sektöründeki kaldıraç oranlarının sınırlandırılması ve dolayısıyla bankaların kaldıraç oranlarındaki ani düşüşlerin yaratabileceği risklerin daha yüksek sermaye oranlarıyla bertaraf edilebileceği belirtilmektedir. Buradan hareketle Basel III kararlarının bankaların kârlılık oranları, yurtdışı borçlanma oranları ve diğer kaldıraç oranları üzerinde azaltıcı etkiler oluşturabileceği yorumu yapılabilmektedir (Şahin, 2013).

Türkiye ekonomisinde Basel III kriterleri dikkate alınarak TCMB 2011 yılında, bankaların mevduatına uygulanan zorunlu karşılık oranlarında düzenlemeler gerçekleştirmiş ve Türk bankacılık sektöründeki bankaların bilançolarında kısa vadeli durumda olan pasiflerin vadelerinin uzatılması hedeflenmiştir. Böylelikle bankalarda kısa vadeli kaynaklarla uzun dönem finansman sağlanarak vade uyumsuzluğu sorunlarının çözülmesi amaçlanmıştır. Zorunlu karşılık oranlarındaki bu artışlar bankaların kârlılıklarında ve mevduatın krediye dönüşüm oranlarında düşüşlere yol açarak piyasa likiditesinin daralmasına sebep olmuştur (Sözer, 2013). Türkiye ekonomisinde yeterli tasarrufların bulunmaması ve yerel fonların bankaların finansman ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarını yurtdışından kaynak arayışına sevk etmiştir. Türkiye ekonomisinde ödemeler bilançosundaki sermaye hesabının serbestleştirildiği 1990'lı yıllardan bu yana Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankaları, fon ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yurtdışından krediler yoluyla kaynak temin etmeye başlamışlardır (Sakarya ve Sezgin, 2015).

2000'li yılların başlarında Türkiye ekonomisinde göreceli istikrar ortamının oluşması ve TCMB'nin belirli dönemlerde piyasalardaki likiditeyi daraltıcı politikalar uygulamasının etkisiyle sendikasyon ve sekürütizasyon kredilerinin hacimlerinde artışlar yaşanmaya başlamıştır. TCMB'nin da Basel III kriterlerinin etkisiyle zorunlu karşılık oranlarında artışa

gitmesiyle sendikasyon ve seküritizasyon kredileri, 2011 yılından itibaren Türk bankacılık sektöründeki ticari bankalar için önemli bir finansman kaynağı haline gelmiştir (Kutlu, Demirci ve Güner, 2012). Ayrıca Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan ticari bankalar, kullandırmayı hedefledikleri kredilerin geri ödenme risklerinin yükseldiği dönemlerde getirileri yüksek ve riskleri düşük olan tahvil, bono veya hisse senedi gibi borçlanma kâğıtlarına yatırım yapmışlardır. Aralık 2016 tarihi itibarıyla Türk bankacılık sektöründeki bankaların mevduat dışı kaynaklarının toplam kaynaklarına oranının %30'a yaklaştığı görülmektedir. Mevduat dışı kaynakların %56'sını yurtdışından kullanılan krediler oluştururken, repo işlemlerinden sağlanan fonlar %12'sini ve ihraç edilen tahvil ve bonolar da %4'ünü oluşturmaktadır (TBB, 2017a). Aşağıda Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarında 2006 ile 2016 yılları arasında gerçekleşen sendikasyon/seküritizasyon kredileri, repo işlemlerinden sağlanan fonlar ve ihraç edilen menkul kıymetler milyon dolar cinsinden sunulmaktadır.

Çizelge 2.5. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü ve Mevduat Bankaları Sendikasyon-Seküritizasyon Kredileri, Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar, İhraç Edilen Menkul Kıymetler (milyon \$)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü Sendikasyon Seküritizasyon Kredileri	Mevduat Bankaları Sendikasyon Seküritizasyon Kredileri	Türk Bankacılık Sektörü Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	Mevduat Bankaları Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	Türk Bankacılık Sektörü İhraç Edilen Menkul Kıymetler	Mevduat Bankaları İhraç Edilen Menkul Kıymetler
2006	10.419	10.419	18.417	18.044	0	0
2007	13.147	13.147	23.921	23.086	0	0
2008	12.432	12.432	26.739	26.196	0	0
2009	10.889	10.889	40.771	39.829	0.067	0
2010	9.291	9.291	37.495	36.714	2.021	1.618
2011	8.378	8.378	51.614	50.361	9.800	8.811
2012	6.994	6.994	45.044	43.617	21.340	19.116
2013	7.734	7.734	55.993	53.729	28.495	26.025
2014	10.228	10.228	59.266	57.349	38.554	34.779
2015	11.548	11.548	54.122	52.263	33.800	30.120
2016	13.378	13.378	39.420	38.435	33.188	28.782

Kaynak: BDDK

Yukarıda *Çizelge 2.5*'ten Türk bankacılık sektöründe 2006 ile 2016 yılları arasında sağlanan sendikasyon-sekürütizasyon kredilerinin tamamının mevduat bankaları tarafından kullanıldığı görülmektedir. 2008 küresel krizinin ardından sendikasyon-sekürütizasyon kredilerinin hacminde 2012 yılına kadar düşüşlerin olduğu, sonrasında ise 2013 yılından itibaren ise devamlı artışların olduğu görülmektedir. Diğer yandan Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarında repo işlemlerinden sağlanan fonların 2008 krizi sonrası 2009 yılında yükseldiği dikkat çekmektedir. Repo işlemlerinden sağlanan fonların, cari işlemler açığının bu çalışmada ele aldığımız 2006-2016 arası dönemde en yüksek olarak gerçekleştiği yıl olan 2011 yılında 50 milyon dolar düzeyini aştığı ve sonrasında 2014 yılında ise 60 milyon dolar düzeyine yaklaşarak zirve yaptığı görülmektedir. Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarında 2010 yılından itibaren menkul kıymet ihraçlarının gerçekleştirilmeye başlandığı ve 2010 yılından 2014 yılına kadar ihraç edilen menkul kıymetlerin hacimlerinin devamlı olarak arttığı gözlenmektedir. 2015 ve 2016 yıllarında ise azalışların gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye’de Basel III’e uyumu güçlendirmek açısından, BDDK “Bankaların Kaldıraç Oranı Ölçümüne İlişkin Yönetmelik Taslağı” nı yayınlamıştır. Yönetmeliğin Türkiye’de bankalarda 01/07/2018 tarihinden itibaren geçerli olması planlanmaktadır. Yönetmeliğe göre, bankalarda konsolide ana sermayenin, konsolide toplam risk tutarına oranı konsolide kaldıraç olarak hesaplanacak ve üçer aylık dönemlerle basit ortalamasının asgari %3 olması zorunlu olacaktır.

2.4. Türk Bankacılık Sektörünün Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ile Olan İlişkisi

Türkiye gibi gelişen ekonomilerde istikrarlı bir kalkınma ve gelişme için finansal sistemin etkin, verimli ve sağlıklı bir şekilde çalışması gerekmektedir. Böyle bir sistemin ortaya konulamaması ekonomideki tasarrufların uygun maliyetle ve verimli bir şekilde kullanılmasını engellemekte ve kısa vadeli ve spekülâtif amaç taşıyan sermaye akımlarına uygun ortam sunarak ekonomik istikrarsızlığa sebep olmaktadır (Samırkaş, Evcı ve Ergün, 2014). Kısa vadeli ve spekülâtif amaçlı olarak gerçekleşen sermaye akımları geçmiş dönemlerde Türkiye ekonomisinde istikrarsızlıklara ve krizlere neden olmuştur. 1994, 2000 ve 2001 yıllarında ortaya çıkan ekonomik krizlerde bu tür sermaye akımlarının önemli payı bulunmaktadır. Dolayısıyla kısa vadeli sermaye akımlarının Türk bankacılık sektöründe birtakım gelişmeleri beraberinde getirmesi kaçınılmaz olmuştur.

Türkiye ekonomisinde, 1980'li yılların sonlarına doğru kamu açıklarını uluslararası sermaye akımlarıyla finanse etmek amacıyla yüksek faiz, düşük kur politikaları uygulanmaya başlanmış ve 1990'lı yıllardan itibaren ülke ekonomisine yabancı sermaye girişleri yaşanmıştır. Ancak bu yabancı sermaye girişleri çoğunlukla kısa vadeli ve spekülatif amaçlı olmuştur. Uygulamaya konulan bu politikaların çoğu bankacılık sektörü üzerinden yürütülmüştür. Fakat Türk bankacılık sektörü, ülke ekonomisinde var olan makroekonomik istikrarsızlık ve yüksek kamu açıkları gibi nedenlerden dolayı yabancı sermaye kaynaklarını uzun vadeli yatırımlara dönüştürme ve üretim ve istihdamı destekleme gibi işlevleri yerine getirememiştir. Ayrıca ülke ekonomisine yabancı sermaye sağlamak amacıyla uygulanan yüksek reel faiz ve düşük kur politikaları, Türk bankacılık sistemindeki vade uyumsuzluklarını ve açık pozisyonları arttırarak 1994 krizinin yaşanmasında önemli rol oynamıştır (Boyacıoğlu Acar, 2003). 1994 krizinde, Türk bankacılık sektörünün kamuyu finanse eder duruma gelmesinin nedenlerinden biri de enflasyonist ortamın varlığıdır. Böyle bir enflasyonist ortamda Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankalar, yurtdışından temin ettikleri kısa vadeli fonların çoğunu reel faiz oranı yüksek ve kısa vadeli kamu kağıtlarına yatırarak kamuyu finanse etmişler ve 1994 krizine zemin hazırlamışlardır (Ardıç, 2004).

2000 yılının başlarında, döviz kuruna dayalı olarak enflasyonu kontrol altına almaya yönelik istikrar programının uygulamaya konulmasıyla döviz kurundaki artışlar sınırlanmış fakat reel faiz oranları artmış ve ekonomiye kısa vadeli sermaye girişleri gerçekleşmiştir. 2000 yılının sonlarına doğru enflasyon oranının hedeflenen enflasyon oranı olan %20'yi aşarak %37 oranında gerçekleşmesi ekonomiye kısa vadeli olarak giren sermaye akımlarında önemli miktarda çıkışların yaşanmasına neden olmuştur. Sermaye çıkışlarıyla beraber yurtiçi piyasalarda likidite sorunu ortaya çıkmış ve kısa vadeli faiz oranları yükselmiştir. Faiz oranlarında meydana gelen artışlar portföylerini kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse eden bankaların bilançolarındaki vade uyumsuzluklarını ve açık pozisyonlarını arttırarak Kasım 2000 ve Şubat 2001 finansal krizlerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır (Aklan, 2002).

2.5. Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Türk Bankacılık Sektöründe Mevduat Bankalarının Bilançolarında Oluşturması Muhtemel Riskler

Arbitraj getirisi elde etmek gibi çeşitli amaçlarla Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilere giren spekülâtif, kısa vadeli yabancı sermaye akımları buldukları ülkenin bankalarının bilançolarında farklı riskleri beraberinde getirebilmektedirler. Aşağıda bu risklere kısaca değinilmektedir.

2.5.1. Likidite Riski (Fonlama Likiditesi Riski)

BDDK (2016a), bankalardaki likidite riskini piyasa likiditesi ve fonlama likiditesi riski olarak iki şekilde ele almakta ve bu çalışmada üzerinde durulacak olan fonlama likiditesi riskini, “beklenmedik zararlara maruz kalınmadan ve temerrüde düşülmeden borçların ve yükümlülüklerin yerine getirilememe riski” olarak tanımlamaktadır. Drehmann ve Nikolaou (2009), bankaların fonlama likiditesini, gerektiği takdirde yükümlülüklerin veya borçların anında ödenmesi şeklinde tanımlamaktadırlar ve bankaların yükümlülüklerini zamanında yerine getirememeleri durumunda likidite riskiyle karşı karşıya olduklarını belirtmektedirler. Buradan hareketle, fonlama likidite riskinin belirli bir zaman aralığında bankaların vadesi gelen yükümlülüklerini yerine getirememesi ihtimalinden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Zengin ve Yüksel (2016), bankalardaki likidite riskini, bankaların bilançolarındaki varlıkları ile yükümlülüklerinin vadelerinin uyumsuz olması nedeniyle maruz kalınan riskler olarak tanımlamaktadırlar. Çelik ve Akarım (2012), likidite riskinin banka mudilerinin sahip oldukları mevduatı hangi tarihte ve hangi tutarda çekeceklerinin ve kredi talep edenlerin hangi tarihte ve hangi tutarda kredi talep edeceklerinin bilinmemesi nedenleriyle ortaya çıktığını belirtmektedirler. Dolayısıyla bankaların hem mevduat hem de kredi müşterilerinin taleplerini yerine getirebilmeleri için yeterli düzeyde likit olmalarının gerekliliğini savunmaktadırlar.

Bankalarda likidite riskinin ortaya çıkmasının ardındaki en temel faktör, bankaların bilançolarındaki aktif ve pasif kalemleri arasındaki vade uyumsuzlukları olarak göze çarpmaktadır. Çoğunlukla bankaların bilançolarındaki aktiflerin vadesi pasiflerin vadesinden daha uzun olmaktadır. Çünkü bankaların kullandıkları kredilerin vadesi topladıkları mevduatın vadesine oranla daha uzundur. Bankalardan nakit çıkışlarının yaşanmasıyla yeni finansman ihtiyaçları doğmakta ve bankaların gerekli finansman

kaynağını temin edememesi durumunda likidite riski baş göstermektedir (Diamond, 1991). Likidite riskinin ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerden biri de bankaların piyasaya sağlamış olduğu kredilerin geri ödenmemesi durumunda bankaların aktif kalitesinde bozulmaların meydana gelmesidir. Kullandırmış olduğu kredileri geri alamayan bankalarda nakit akımlarında ortaya çıkan dalgalanmaların yanında müşterilere yapılması gereken ödemelerdeki gecikmeler bankaların likidite riskiyle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Çelik ve Akarım, 2012).

Aizenman, Lee ve Rhee (2005), ekonomilerde uluslararası sermaye akımlarında yaşanan ani duruşların bankaların kullandıkları kredilerin maliyetlerini ve dolayısıyla piyasadaki maliyetleri yükselterek bankalarda likidite krizlerine yol açtığını ileri sürmektedirler. Pozsar, vd. (2010), 2007 ile 2009 yılları arasında uluslararası ekonomilerin finansal piyasalarındaki finansman problemleri veya yeterli sermaye akışlarının sağlanamamasının sonucu olarak küresel likidite krizlerinin yaşandığını söylemektedirler. Fratzscher (2012), uluslararası ekonomilerde küresel şokların yaşanmasıyla uluslararası sermaye akımlarında dalgalanmaların oluştuğunu ve likidite krizlerinin meydana geldiğini ve ekonomideki likidite hacminde kötüleşmelerin ortaya çıkmasıyla net portföy çıkışlarının tetiklendiğini belirtmektedir.

2.5.2. Kredi Riski

Kavcıoğlu (2014), kredi riskini bankaların kredi müşterilerinin ya da kredi anlaşmalarına taraf olanların kredi anlaşmasından doğan yükümlülüklerini anlaşmada belirtilen şartlara uygun olarak yerine getirememesi olasılığı olarak tanımlamaktadır. Mandacı (2003), kredi riskini, kullanılan kredinin geri ödenmemesi ya da geç bir tarihte geri ödenmesinden kaynaklı olarak bankaların net kârının ve özkaynaklarının piyasa değerinde yaşanan muhtemel değişimler olarak tanımlamaktadır.

Kredi riski, bankaların yalnız gerçekleştirmiş olduğu kredi işlem veya faaliyetlerinin kayıt altına alındığı kredi hesaplarının yanında mevduat ve menkul kıymet hesapları, teminat mektupları, diğer taahhütler ve türev sözleşmeler gibi hesapların nakit akışlarında meydana gelen dalgalanmalardan da kaynaklanabilmektedir (Kavcıoğlu, 2014). Uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmeye başladığı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde, yabancı sermaye akımlarındaki yoğunlaşmalar, bankalarda kredi

portföylerindeki verimin düşmesi, ihtiyaç duyulan finansman miktarındaki artışlar ve yeni türev piyasa araçlarının ortaya çıkması bankaların kredi riskiyle karşılaşma oranlarında artışlara yol açmıştır (Oktay ve Temel, 2007). Gelişmiş ülke ekonomilerindeki ticari bankalarda en ciddi risk kredi riski iken Türkiye gibi gelişmeye devam eden ülke ekonomilerinde ticari bankaların kredi portföylerinin dar hacimli olması ve tanınmış ve az sayıda firma veya işletmelerle çalışmaları bu bankalardaki kredi riskinin gelişmiş ülkelerdeki ticari bankalara oranla daha düşük olmasını beraberinde getirmektedir. Gelişmeye devam eden ülkelerde özellikle menkul kıymet yatırımlarının daha düşük kredi riski taşıdığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak bankalardan kredi kullananların genellikle kamu kesimi kurum veya kuruluşlarının olması olarak gösterilmektedir (Mandacı, 2003).

2.5.3. Faiz Oranı Riski

Yavuz (2002), faiz oranı riskini, piyasadaki faiz oranlarında beklenmeyen dalgalanmaların bankaların kârlılığında veya sermayesinde azalmalara yol açma olasılığı şeklinde tanımlamaktadır. Şişman (2011:24), faiz riskini, ekonomide faiz oranında meydana gelen değişimlerin bankaların bilançolarındaki finansal varlıklarından elde ettiği gelirleri ve yükümlülüklerindeki maliyetleri olumsuz etkilemesi sonucu bankaların net faiz getirilerinde ortaya çıkması muhtemel değişimler olarak tanımlamaktadır. Okay (2002), faiz oranı riskini, faiz hadlerindeki değişimlerin bir sonucu olarak bankaların gelirlerinde ve maliyetlerinde ortaya çıkan belirsizlikler olarak ifade etmektedir.

Bankaların bilançolarındaki aktiflerinin vadesi ile pasiflerinin vadesinin birbirine eşit olmadığı durumlarda veya her iki tarafın vadesinin eşit olduğu ancak aktiflerdeki faizlerin pasiftekilerdeki faizlere göre farklı tabanda olduğu durumlarda bankalar için faiz oranı riski kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla bankalar, toplamış oldukları mevduatı ve kullandırmış oldukları kredilerinin aynı vade ve türe sahip olmasını sağlayabilmeleri durumunda faiz oranı riskini daha doğru ve etkin bir şekilde yönetebilmektedirler (Okay, 2002). Uluslararası piyasalarda 2008 yılının üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerinden itibaren uluslararası sermaye hareketlerinin yörüngesinde yaşanan değişimlerle küresel sermaye yatırımları durgunlaşmaya başlamış, uluslararası yatırımcıların risk almadaki isteklerinde düşüşler gerçekleşmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde sermaye çıkışları yaşanmıştır. Bu sermaye çıkışlarının bankacılık sektöründe meydana getirdiği en

önemli olumsuz etkilerden biri bankaların faiz oranı riskinin yükselmesi olmuştur. Faiz oranı riskinin artmasıyla da bankaların likiditesinde zayıflıklar, kârlılığında düşüşler ve sermayesinde azalışlar meydana gelmiştir (Varlık ve Varlık, 2016).

2.5.4. Kur Riski

Çiftçi ve Yıldız (2013), kur riskini, ekonomide döviz kurunda meydana gelen ani ve beklenmedik değişimler dolayısıyla açık döviz pozisyonuna sahip bankaların maddi kayıplar yaşama olasılığı olarak ifade etmekte ve kur riskinin ortaya çıkmasında finansal sermaye hareketliliğinin önemli etkilerinin olduğunu belirtmektedirler. İşleyen (2011), kur riskini, işletme bilançolarının aktif tarafında ve pasif tarafında aynı miktarda ve aynı türde yabancı paraya sahip bulunulmadığından kaynaklı olarak işletmelerin maddi zarara uğrama olasılığı olarak tanımlamaktadır. Doğanay (2016), ekonomide döviz kurundaki volatilliğin belirli bir sektörde ihracat ve ithalat gibi dış ticaret işlemleri gerçekleştiren firmaları doğrudan etkilediğini ve piyasadaki kur riskinin bu firmaların faaliyet gösterdiği sektörün rekabet avantajını yitirmesine sebep olabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca döviz kurundaki oynaklığın işletmelerin sahip oldukları kaynaklar üzerinde de önemli etkileri bulunduğunu, örneğin dövize endeksli olarak kullanılan kredilerin işletmeleri kur riskine maruz bıraktığını savunmaktadır.

Türkiye gibi yabancı kaynakları oldukça yoğun kullanan gelişen ülke ekonomilerinde, döviz kurunun seviyesinin belirlenmesinde yalnız mal ve hizmet ticareti değil aynı zamanda uluslararası sermaye akımları ve yurtiçindeki yerleşiklerin portföy seçimleri gibi olgular da etkili olmaktadır. Bu nedenle ekonomilerde hızlı ve ani yabancı sermaye giriş veya çıkışlarının yaşanması piyasaları kur riskine karşı daha duyarlı hale getirmekte ve kur riskini kontrol altında tutmayı zorlaştırmaktadır (BDDK, 2006). Uluslararası sermaye hareketleri, ülke ekonomileri için etkin ve verimli yatırımlara yönlendirildiğinde piyasalarda mali derinlik sağlama ve ekonomik büyümeyi destekleme gibi yararlar sağlanmasına karşın zamanla bankaların kullandıkları kredi hacimlerinde ciddi artışa sebep olmaktadır. Kullandırılan kredi hacimlerindeki bu artışlar da bankacılık sektörünü doğrudan veya dolaylı olarak döviz kuru riskine maruz bırakmaktadır (Avcı ve Esen, 2016).

2.6. Türk Bankacılık Sektöründe ve Mevduat Bankalarının Bilançolarında Seçilmiş Finansal Oranların İncelenmesi

Bu çalışmada uluslararası kısa vadeli sermaye yatırımlarının Türk bankacılık sektöründe kamu ve özel sermayeli mevduat bankaların bilançolarındaki belirli finansal oranlara etkisi analiz edilmektedir. Aşağıda bu finansal oranlara değinilmektedir.

Bankaların en önemli hedeflerinden biri maksimum kâr elde etme isteğidir ve bu sebeple bankaların sahip olduğu varlıkları aracılığıyla elde ettiği kâr veya zararlar bankaların bilançolarındaki aktif ve pasiflerin türünün veya vade yapısının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Aslında bankaların aktif ve pasiflerinin de bankaların kârlılığı üzerinde aynı etkiye sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir (Demirhan, 2010). Bankaların finansal kârlılık performanslarının ölçümünde literatürde en fazla kullanılan oranlar aktif kârlılığı, özsermaye kârlılığı ve net faiz marjı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda sırasıyla bu kârlılık oranlarına ilişkin açıklamalar sunulmaktadır.

2.6.1. Net Kâr/Toplam Aktifler Oranı (Aktif Kârlılığı)

Aktan ve Bodur (2006), aktif kârlılığı (Return on Assets, ROA), firmaların veya kurumların gerçekleştirdikleri yatırımlardan ilgili vergi miktarı tahsil edildikten sonra ne kadar gelir elde ettiklerini gösteren finansal oran olarak tanımlamaktadırlar. Yükçü ve Atağan (2010), aktif kârlılığı, firmaların sahip olduğu tüm varlıklarını ne oranda verimli ve etkin kullandıklarını ölçmeye yarayan finansal oran olarak tarif etmektedirler. Aktif kârlılığı ile ilgili olarak kurumların ve bankaların kârlılığının neredeyse tamamını kapsadığını, işletmelerin gelir, maliyet ve yatırımlarının sadece bir oranla açıklanmasına olanak tanıdığını, firmaların içerisinde ve dışarısında bulunan tüm yatırımların aktif kârlılık oranı ile kıyaslanabildiğini söylemektedirler. Bu nedenle de performans ölçümünde en sık kullanılan finansal oranlardan biri olduğunu vurgulamaktadırlar. Heikal, Khaddafi ve Ummah (2014), aktif kârlılığı, yatırım sermayesinden elde edilen getiriler olarak tanımlamaktadırlar. Aktif kârlılık oranının, faiz giderleri ve ilgili vergiler tahsil edildikten sonra şirketlerin bilançolarında sahip olduğu varlıkları aracılığıyla elde ettikleri kazançlardaki etkinliğini veya verimliliğini ölçmek için kullanıldığını belirtmektedirler.

Aktif kârlılık oranı, bankaların bilançolarında sahip olduğu varlıkların bankaların kârlılığına ne oranda katkı sağladığını tespit etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle bankaların hem yapmış olduğu satış işlemlerinden kâr elde etmeleri hem de bankaların çalışma sermayesine ve bilançosundaki duran varlıklarına yapmış olduğu yatırımların verimliliği veya kârlılığı açısından aktif kârlılık oranı bankalarda önemli bir çıktı oranı olarak gösterilmektedir (Yakut ve Ata, 2009). Aşağıda Çizelge 2.6'da 2006 ile 2016 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarında ve mevduat bankaları toplamda gerçekleşen aktif kârlılık oranları sunulmaktadır.

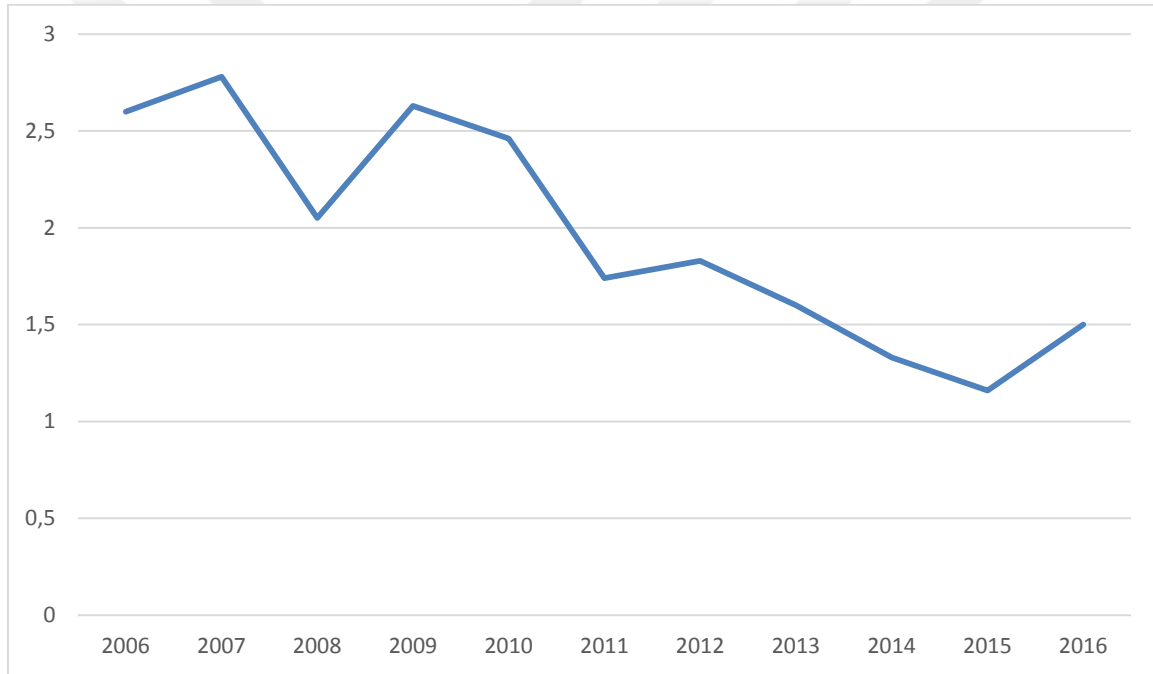
Çizelge 2.6. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Seçilmiş Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları (%)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü ROA (%)	Mevduat Bankaları Toplam ROA(%)	Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları ROA (%)	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ROA (%)
2006	2,60	2,49	3,06	2,07
2007	2,78	2,69	3,02	2,58
2008	2,05	1,94	2,16	1,96
2009	2,63	2,59	2,82	2,63
2010	2,46	2,46	2,55	2,63
2011	1,74	1,73	1,64	1,82
2012	1,83	1,84	1,90	1,88
2013	1,60	1,61	1,82	1,75
2014	1,33	1,36	1,54	1,43
2015	1,16	1,18	1,48	1,12
2016	1,50	1,51	1,63	1,51

Kaynak: BDDK

Yukarıdaki Çizelge 2.6 incelendiğinde, araştırmanın önceki bölümünde belirttiğimiz üzere Türk bankacılık sektörünün yapısını aktif kârlılık açısından da en iyi yansıtan bankaların mevduat bankaları olduğunu Çizelge 2.6'dan bir kez daha net bir şekilde görmekteyiz. Çizelge 2.6'ya bakıldığında, 2006 ve 2007 yıllarında hem Türk bankacılık sektöründeki hem de mevduat bankalarındaki aktif kârlılık oranının %2 ile %3 arasında gerçekleştiği görülmektedir. Aktif kârlılık oranında 2008 küresel kriziyle birlikte yaklaşık %0,5 ile %1

puan arasında düşüşlerin yaşandığı görülmektedir. 2008 krizi sonrası 2009 ve 2010 yıllarında aktif kârlılık oranında artışların olduğu ancak 2011 yılında Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının GSYH'ya oranının çift hanelere çıkmasının da etkisiyle aktif kârlılık oranlarında tekrar %0,5 ile %1 puan arasında düşüşler kaydedildiği gözlenmektedir. Aktif kârlılık oranının 2012 yılında Türkiye ekonomisine yoğun bir şekilde giren yabancı sermaye akımlarının etkisiyle bir miktar da olsa yükselmiş olabileceği ve sonrasındaki 2013, 2014, 2015 yıllarında ise bir düşüş trendi içerisine girdiği söylenebilmektedir. 2016 yılında da %0,3 ile %0,5 puan arasında artışların yaşandığı görülmektedir. Aşağıda *Grafik 2.1*'de 2006 ile 2016 dönemi arasında Türk bankacılık sektöründe aktif kârlılık oranının göstermiş olduğu trend sunulmaktadır.

Grafik 2.1. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Aktif Kârlılık (ROA) Oranı (%)

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.6'dan hareketle Türk bankacılık sektörünün aktif kârlılığının gösterildiği *Grafik 2.1* göz önüne alındığında, kamu sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarının ve mevduat bankalarının toplamının aktif kârlılık oranlarının da benzer bir trend içerisinde hareket ettiği görülebilmektedir. Aşağıda sırasıyla *Çizelge 2.7*'de Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu sermayeli mevduat bankalarının ve *Çizelge 2.8*'de seçilmiş özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ile 2016 yılları arasında bilançolarında gerçekleştirmiş oldukları aktif kârlılık oranları sunulmaktadır.

Çizelge 2.7. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları (%)

YILLAR	Ziraat Bankası ROA (%)	Halkbank ROA (%)	Vakıfbank ROA (%)
2006	3,10	2,80	2,20
2007	3,10	3,00	2,60
2008	2,30	2,20	1,60
2009	3,10	2,90	2,10
2010	2,70	3,00	1,70
2011	1,30	2,50	1,50
2012	1,60	2,60	1,50
2013	1,80	2,20	1,30
2014	1,80	1,50	1,20
2015	1,90	1,30	1,10
2016	2,00	1,20	1,40

Kaynak: TBB

Çizelge 2.8. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kârlılık (ROA) Oranları

YILLAR	İş Bankası ROA (%)	Akbank ROA (%)	Garanti Bankası ROA (%)	Yapı Kredi ROA (%)
2006	1,60	2,90	2,10	1,40
2007	2,20	3,20	3,40	1,40
2008	1,70	2,20	2,00	1,80
2009	2,30	3,00	2,80	2,10
2010	2,40	2,70	2,50	2,80
2011	1,80	1,90	2,10	1,90
2012	2,00	2,00	1,90	1,70
2013	1,60	1,70	1,50	2,40
2014	1,50	1,60	1,50	1,10
2015	1,20	1,40	1,30	0,90
2016	1,60	1,80	1,90	1,20

Kaynak: TBB

2.6.2. Net Kâr/Toplam Özkaynaklar Oranı (Özsermaye Kârlılığı)

Bankaların bilançolarının performanslarının ölçümündeki en önemli finansal göstergelerden biri olan özsermaye kârlılık oranı (Return on Equity, ROE), banka ortaklarının bankaya koymuş oldukları kaynakların ne oranda verimli ve etkin kullanıldığını gösteren finansal kârlılık oranıdır. Özsermaye kârlılık oranı, vergi sonrası elde edilen net kârın bankanın sahip olduğu toplam özkaynaklara bölünmesiyle hesaplanmaktadır (Senal, Ateş ve Acar, 2013). Kijewska (2016), özkaynak kârlılığının firmaların getiri performanslarının önemli bir ölçütü olduğunu ve özsermaye kârlılığını, işletme hissedarlarının işletmeye yatırmış oldukları fonların ne oranda etkili bir şekilde kazanç sağladığını veya ortakların işletmeye koymuş oldukları sermayenin ne kadar verimli kullanıldığını gösteren finansal kârlılık oranı olarak tanımlamaktadır. Heikal, Khaddafi ve Ummah (2014), özsermaye kârlılığının, işletmelerin sahip oldukları sermayelerini ne ölçüde etkili bir şekilde kullandıklarını ya da işletme sermayesi veya işletme ortaklarının sermayesi ile yapılan yatırımların kârlılığının ölçülmesi amacıyla kullanılan bir finansal oran olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca işletmelerin dışarıdan sermaye akımlarıyla temin ettikleri fonlarla işletmelerin özsermaye getirilerinin yükseltilebileceğini ve elde edilen bu getirilerle işletmelerin sermaye maliyetlerinin önemli bir kısmının karşılanabileceğini söylemektedirler.

Özkaynak kârlılığı, firmaların kendi sermayesinin değerlendirilmesindeki verimliliğe işaret etmektedir. Bu nedenle firmaların hissedarlarının işletmeye sermayelerini yatırarak üstlenmiş oldukları finansal risklerden ne kadar getiri sağladıkları onlar için önem arz etmektedir. Özkaynak kârlılığı, işletmelerin temettü ödemeleri gibi pay sahiplerine yapmış olduğu ödemelerle pay sahiplerinin ne kadar getiri sağladığını göstermektedir. Yani aslında özkaynak kârlılık oranı işletme paydaşlarının gelirlerini ne oranda arttırdığını da göstermektedir. Bu nedenlerle işletmelerin özkaynak kârlılıklarını yükseltme gayretlerinin ortaklarına yüksek getiri sağlamayı hedefledikleri söylenebilmektedir (Circiumaru, Siminica ve Marcu, 2010). Bankacılık sektöründe, bankaların bilançolarındaki özsermayesinin aktiflerine oranının yüksek olması çoğunlukla bankaların özsermaye kârlılığının azalmasına neden olmaktadır. Çünkü bankalarda yüksek sermayenin bulunması bankaların özkaynak riskinin ve piyasadaki yatırımcıların getiri beklentilerinin azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca bankaların sermaye oranının yüksek olması faiz ödemeleri sayesinde düşük tutulan vergi oranlarının artmasına ve vergi sonrası getirilerin azalmasına

sebebiyet vermektedir (Demirhan, 2010). Aşağıda Çizelge 2.9’da 2006 ile 2016 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarında ve mevduat bankaları toplamda gerçekleşen özsermaye kârlılık oranları sunulmaktadır.

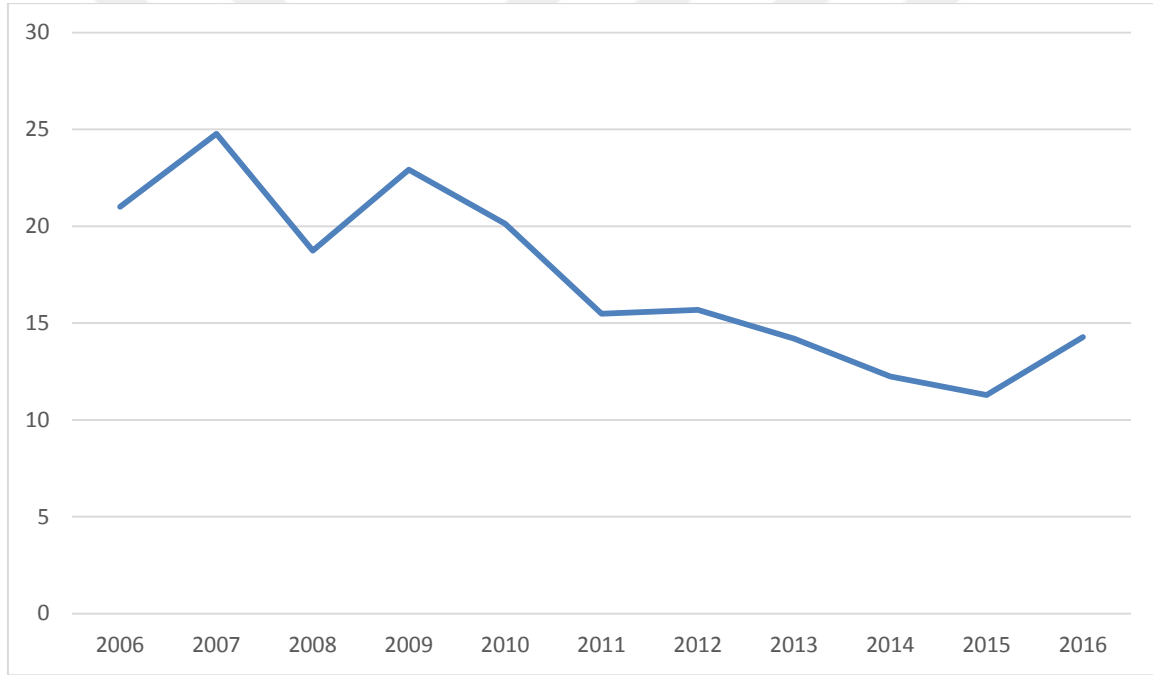
Çizelge 2.9. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Seçilmiş Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları (%)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü Toplam ROE (%)	Mevduat Bankaları Toplam ROE(%)	Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları ROE (%)	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ROE (%)
2006	21,01	22,24	28,97	18,29
2007	24,77	26,63	34,31	25,00
2008	18,74	19,86	27,06	19,31
2009	22,92	25,24	36,54	23,72
2010	20,12	22,17	29,47	21,90
2011	15,48	16,76	19,54	16,21
2012	15,68	16,81	20,19	16,30
2013	14,19	15,11	19,42	15,44
2014	12,25	13,29	15,95	13,26
2015	11,28	11,96	15,94	11,03
2016	14,28	14,95	17,40	14,50

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.9’a bakıldığında 2006 ve 2007 yıllarında özsermaye kârlılık oranının, Türk bankacılık sektöründe %20 ile %25 arasında, mevduat bankaları toplam ve özel sermayeli mevduat bankalarında %18 ile %26 arasında ve kamu sermayeli mevduat bankalarında ise sektördeki oranların üzerinde bir aralık olan %28 ile %35 arasında gerçekleştiği görülmektedir. 2008 küresel kriziyle birlikte hem Türk bankacılık sektöründe hem de mevduat bankalarının bilançolarındaki özsermaye kârlılık oranlarında %6 ile %7 puan arasında düşüşler yaşanmıştır. 2008 krizinden hemen sonra 2009 yılında sektörde ve mevduat bankalarının özsermaye kârlılıklarında yaklaşık %4 ile %9 puan arası yükselişler olmuştur. 2010 yılında sektörde ve mevduat bankalarının özsermaye kârlılığında %2 ile %5 puan arasında düşüşler yaşanmış, 2011 yılında ise Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının GSYH’ya oranının çift hanelere ulaşmasının sektörde, mevduat bankalarının

toplamında ve özel sermayeli mevduat bankalarında yaklaşık %5 puanlık azalışların oluşmasında etkisinin olduğu söylenebilir. Bilhassa kamu sermayeli mevduat bankalarının özsermaye kârlılık oranlarında %10'a varan düşüşler gerçekleştiği göze çarpmaktadır. 2012 yılında Türkiye ekonomisine yoğun sermaye akımlarının etkilerinin özsermaye kârlılık oranlarını %0,10 ile %0,50 puan arttırmış olabileceği ancak sonrasında 2013, 2014 ve özellikle 2015 yıllarında özsermaye kârlılık oranlarının son 10 yıl içerisindeki en düşük seviyelere gerilediği görülmektedir. 2016 yılında da özsermaye kârlılık oranlarında yaklaşık %3 oranında artışların yaşandığı görülmektedir. Aşağıda *Grafik 2.2*'de 2006 ile 2016 dönemi arasında Türk bankacılık sektöründe özsermaye kârlılık oranının izlenmiş olduğu trend sunulmaktadır.

Grafik 2.2. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranı (%)

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.9'dan hareketle Türk bankacılık sektörünün özsermaye kârlılığının gösterildiği *Grafik 2.2*'ye bakıldığında, kamu sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarının ve mevduat bankalarının toplamının özsermaye kârlılık oranlarının da benzer bir trend içerisinde hareket ettiği görülebilmektedir. Aşağıda sırasıyla *Çizelge 2.10*'da Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu sermayeli mevduat bankalarının ve *Çizelge 2.11*'de seçilmiş özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ile 2016 yılları arasında bilançolarında gerçekleştirdikleri özsermaye kârlılık oranları sunulmaktadır.

Çizelge 2.10.2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları

YILLAR	Ziraat Bankası ROE (%)	Halkbank ROE (%)	Vakıfbank ROE (%)
2006	33,90	24,80	17,60
2007	34,10	27,70	21,20
2008	29,30	23,50	13,80
2009	39,60	32,50	19,20
2010	31,20	30,50	14,50
2011	15,80	25,40	13,70
2012	17,50	24,80	13,80
2013	18,70	20,80	12,90
2014	17,30	14,40	12,80
2015	17,20	12,90	12,20
2016	18,80	12,60	15,00

Kaynak: TBB

Çizelge 2.11.2006-2016 Dönemi Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Özsermaye Kârlılık (ROE) Oranları

YILLAR	İş Bankası ROE (%)	Akbank ROE (%)	Garanti Bankası ROE (%)	Yapı Kredi ROE (%)
2006	11,60	23,90	24,80	20,40
2007	17,00	22,60	40,10	17,20
2008	15,10	15,60	21,40	17,70
2009	20,70	21,50	26,00	17,90
2010	19,60	18,00	21,10	22,20
2011	15,30	13,60	18,00	16,90
2012	16,30	14,90	15,80	13,40
2013	13,70	13,60	13,70	18,70
2014	12,80	13,60	13,20	10,10
2015	10,10	11,60	12,00	8,80
2016	13,80	15,80	15,20	11,90

Kaynak: TBB

2.6.3. Net Faiz Gelirleri/Ortalama Getirili Aktifler (Net Faiz Marjı)

Bankaların getirilerini maksimize etme hedefleri doğrultusunda, temin ettikleri kaynaklar bankalar için en uygun yapıya sahip olmak durumundadır ve bu kaynakların riskleri, vadeleri, nasıl değerlendirilecekleri ve ekonomideki makroekonomik değişkenlerde yaşanabilecek hareketler bankalar açısından son derece önem taşımaktadır. Bu sebeple bankaların verimli veya etkin bir aktif-pasif yönetimi ve risk yönetimine sahip olması gerekmektedir. Buradan hareketle banka bilançolarındaki pasiflerin maliyetleri ile aktiflerin getirileri arasındaki fark net faiz marjı (Net Interest Margin, NIM) olarak adlandırılmaktadır (Kale, 2017). Net faiz marjı, bankaların bilançolarındaki aktiflerin ve pasiflerin yöntemindeki en önemli finansal oranlardan biri olarak belirtilmektedir. Çünkü net faiz marjı, bankaların bilançolarındaki hem aktif kalemleri, hem de pasif kalemleri ile ilişkili olduğundan bankaların bilançolarında aktif ve pasif kalemlerini verimli veya sağlıklı bir şekilde yönetmeleri bankaların hem net faiz marjlarında hem kârlılıklarında artışları beraberinde getirmektedir (Kayaalp ve Ersoy, 2015). Brock ve Suarez (2000), net faiz marjını, bankaların faiz getirileri ile faiz giderleri arasındaki farkın bankaların bilançosunda faiz getirisi olan varlıklara olan yüzdesi olarak tanımlamaktadırlar. Bununla birlikte, net faiz marjının bankaların uzun vadeli gelir yapısının daha iyi bir göstergesi olduğunu belirtmektedirler.

Bankaların net faiz marjları, bankaların sektörde gerçekleştirdikleri finansal aracılık işlemleri nedeniyle ortaya çıkan maliyetleri ve bankacılık sektöründeki etkinliği ortaya koymaktadır. Net faiz marjlarındaki artışlar, bankaların kârlılığının artmasını ve bankacılık sektöründe daha fazla istikrarın sağlanmasını beraberinde getirmektedir. Ancak bankaların net faiz marjının yüksek olması bankalardaki riskli kredilerin hacminin yüksek olabileceğine de işaret etmektedir (Taşkın, 2011). Bankaların net faiz gelirlerinde ve net faiz marjlarında yaşanan yapısal değişimlerin bankaların kârlılığı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Net faiz marjında yaşanan bu yapısal değişimler, bankaların risk alma konusundaki davranışlarında farklılıklara neden olabilmektedir. Çünkü bankaların net faiz marjları bankaların faiz getirili varlıkları ve piyasadaki faiz oranları ile ilişkili olduğundan özellikle piyasadaki faiz oranlarında yaşanan değişimler bankaları sahip oldukları faiz getirili varlıkları konusunda farklı kararlar almaya mecbur bırakabilmektedir (Busch ve Memmel, 2015). Aşağıda *Çizelge 2.12*'de 2006 ile 2016 yılları arasında Türk

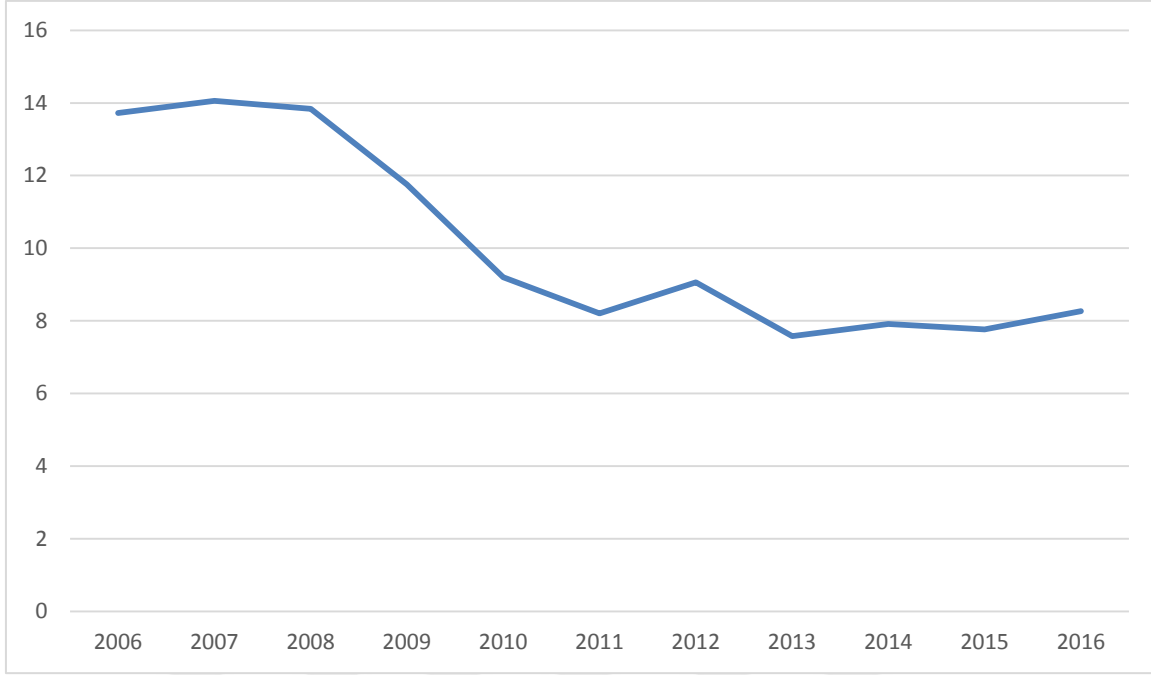
bankacılık sektöründe, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarında ve mevduat bankaları toplamda gerçekleşen net faiz marjları sunulmaktadır.

Çizelge 2.12 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü Toplam NIM (%)	Mevduat Bankaları Toplam NIM (%)	Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları NIM (%)	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları NIM (%)
2006	13,72	13,83	14,51	13,49
2007	14,06	14,25	15,20	13,65
2008	13,84	14,01	14,87	13,25
2009	11,76	11,87	12,24	11,27
2010	9,20	9,30	9,36	8,93
2011	8,20	8,29	8,45	7,95
2012	9,06	9,22	9,42	8,77
2013	7,58	7,71	7,91	7,40
2014	7,91	8,06	8,11	7,77
2015	7,76	7,91	8,01	7,71
2016	8,27	8,48	8,60	8,28

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.12 incelendiğinde, net faiz marjının 2006 ve 2007 yıllarından sonra meydana gelen 2008 küresel krizi sonrası 2009 yılında, Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarında yaklaşık %2 oranında düşüş yaşadığı görülmektedir. Sonrasında 2010 ve 2011 yıllarında sektörde ve mevduat bankalarında net faiz marjındaki düşüşlerin sürdüğü görülmektedir. 2012 yılında ekonomiye giren yabancı sermaye akımlarının net faiz marjında meydana gelen yaklaşık olarak %1 puanlık artışlarda etkisinin olduğu söylenebilir. 2012 yılından sonra 2013 ile 2016 yılları arasında ise net faiz marjının %7,5 ile %8,5 arasında dalgalandığı görülmektedir. Aşağıda *Grafik 2.3*'de 2006 ile 2016 dönemi arasında Türk bankacılık sektöründe net faiz marjının izlemiş olduğu eğilim sunulmaktadır.

Grafik 2.3. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü Net Faiz Marjı (%)

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.12'den görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörünün net faiz marjının gösterildiği Grafik 2.3 incelendiğinde, kamu sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarının ve mevduat bankalarının toplamının net faiz marjlarının da benzer bir trend doğrultusunda hareket ettiği söylenebilmektedir. Aşağıda sırasıyla Çizelge 2.13'te Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu sermayeli mevduat bankalarının ve Çizelge 2.14'te seçilmiş özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ile 2016 yılları arasında bilançolarında gerçekleştirdikleri net faiz marjları sunulmaktadır.

Çizelge 2.13.2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%)

YILLAR	Ziraat Bankası NIM (%)	Halkbank NIM (%)	Vakıfbank NIM (%)
2006	13,10	13,30	12,00
2007	13,80	14,20	12,60
2008	12,80	13,30	12,30
2009	11,40	11,20	10,00
2010	8,20	8,70	8,00
2011	8,50	8,00	7,30
2012	9,10	8,30	8,40
2013	7,00	6,80	7,00
2014	7,30	7,40	7,20
2015	7,30	7,30	7,50
2016	7,60	7,30	7,80

Kaynak: TBB

Çizelge 2.14. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Net Faiz Marjları (NIM) (%)

YILLAR	İş Bankası NIM (%)	Akbank NIM (%)	Garanti Bankası NIM (%)	Yapı Kredi NIM (%)
2006	10,10	11,50	10,10	10,20
2007	11,50	12,50	10,70	12,00
2008	11,00	11,30	10,50	11,00
2009	9,00	9,60	10,00	10,40
2010	7,50	7,60	7,70	7,00
2011	6,70	6,80	7,10	6,60
2012	7,60	7,20	8,00	7,70
2013	6,50	6,20	6,50	6,20
2014	6,80	7,00	7,00	6,50
2015	7,00	6,50	6,80	7,00
2016	7,20	6,60	7,40	7,10

Kaynak: TBB

Bankaların bilançolarındaki likidite durumları ve likit varlıklara yapmış olduğu yatırımlar, yabancı sermaye hareketleri nedeniyle karşılaşılabileceği likidite, kredi ve faiz oranı gibi riskler açısından son derece önem taşımaktadır. Yabancı sermaye akımlarındaki dalgalanmalar nedeniyle karşılaşılabilecek risklere karşın bankalar likidite durumlarını gözden geçirmeli ve takip etmelidirler. Bankaların likidite durumlarının ölçümünde literatürde sıklıkla kullanılan oranların krediler/toplam aktifler ve krediler/mevduatlar oranlarının olduğu görülmektedir. Aşağıda sırasıyla bu likidite oranlarına yönelik açıklamalar sunulmaktadır.

2.6.4. Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı

Bankaların ne oranda likit olduklarını tespit etmek amacıyla kullanılan likidite oranları arasında yer alan toplam krediler/toplam aktifler (Loans to Assets, LA) oranı, bankaların bilançosundaki kaynaklarını hangi oranda likit varlıklarla finanse ettiklerini göstermektedir. Bankaların gerçekleştirdikleri işlemler veya faaliyetler nedeniyle bilançolarının pasif tarafındaki yabancı kaynakların yüksek bir paya sahip olması bankaların likit varlıklara daha fazla yatırım yapmasını beraberinde getirmektedir (Reis, Kılıç ve Buğan, 2016). Bankaların bilançolarındaki aktif kalitesini gösteren en önemli finansal oranlardan biri olan toplam krediler/toplam aktifler oranının standartların üzerinde veya altında olması bankaların kârlılığı üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir. Toplam Krediler/Toplam Aktifler oranının standartların üzerinde olması yani kredilendirme düzeyinin yüksek olması bankalar açısından risk-kazanç dengesini bozmakta ve bankalarının kredi riskinin yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu oranın standartların altında olması veya aktif kalitesinin düşük olması ise bankaların ödeme güçlükleri çektiğinin ve ekonomideki sektörleri fonlama konusunda sıkıntılar yaşadığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Poyraz, 2012).

Ekpu ve Paloni (2016), bankaların kullandıkları kredilerin toplam aktiflerine oranının aşırı yükseldiği durumlarda, bankaların kredilerden sağladıkları kârların olumsuz etkilenmeye başladığını ve bankaların kârlılığı veya aktif kaliteleri üzerindeki risklerin arttığını ifade etmektedirler. Hein, Koch ve Macdonald (2005), banka bilançolarında bulunan kredilerin hacminin bankaların aktif büyüklüğüne oranının %60'ı aşması veya %60'ın altına düşmesi durumunda bankaların likidite veya kârlılık konusunda çeşitli risklerle karşılaşılabileceğini söylemektedirler Angora ve Roulet (2011), bankaların toplam

kredilerinin toplam varlıklarına oranının aslında bankaların varlık portföyünün likit olup olmadığının bir ölçüsü olduğunu söylemektedirler. Bankaların bilançolarındaki varlık portföyünün aşırı likit olduğu veya aşırı likit olmadığı durumlarda, bankaların özellikle kredi ve likidite riski gibi karşılaşılabileceği muhtemel bankacılık risklerine maruz kalabileceğini ifade etmektedirler. Aşağıda *Çizelge 2.15*'te 2006 ile 2016 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarında ve mevduat bankaları toplamda gerçekleşen toplam krediler/toplam aktifler (LA) oranları sunulmaktadır.

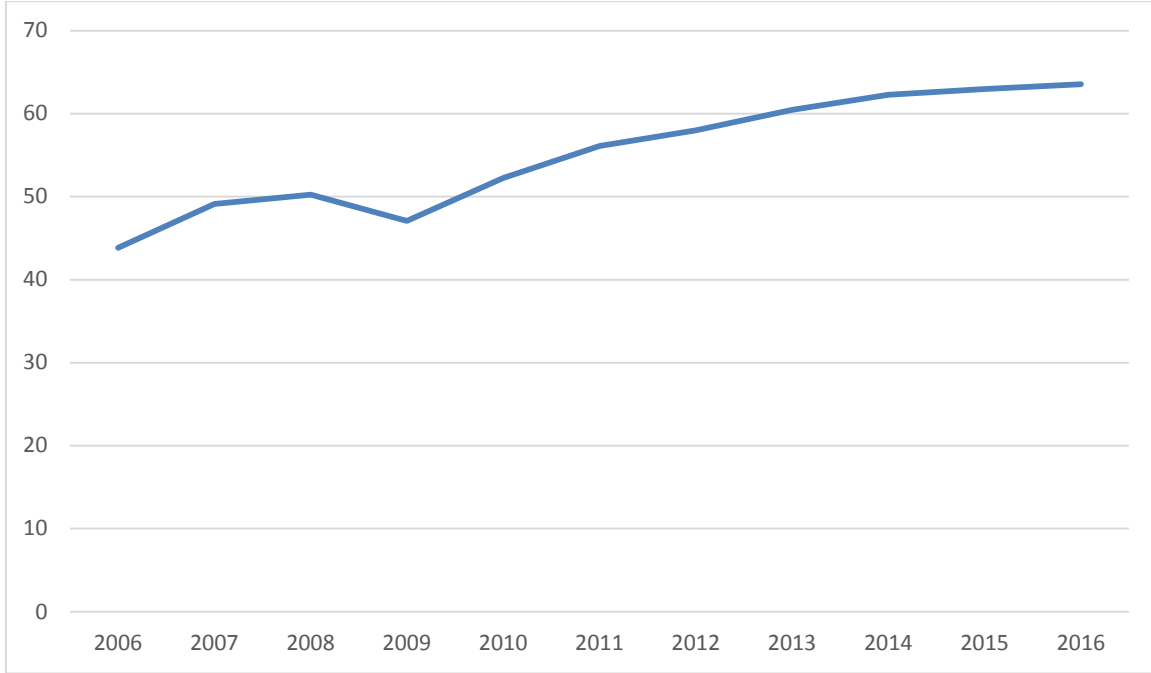
Çizelge 2.15. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Toplam Krediler/Toplam Aktifler (LA) Oranları (%)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü Toplam LA (%)	Mevduat Bankaları Toplam LA (%)	Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları LA (%)	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları LA (%)
2006	43,83	43,03	31,63	46,63
2007	49,14	48,37	37,51	51,41
2008	50,23	49,51	40,69	52,00
2009	47,08	45,96	40,28	46,29
2010	52,25	51,40	48,12	51,56
2011	56,09	55,50	52,95	56,50
2012	57,98	57,42	53,21	58,56
2013	60,46	60,01	57,21	61,66
2014	62,28	62,05	60,57	63,14
2015	62,96	62,82	63,15	63,43
2016	63,54	63,49	65,56	63,45

Kaynak: BDDK

Yukarıda *Çizelge 2.15*'e bakıldığında yine Türk bankacılık sektörünü LA oranı açısından da en iyi yansıtan bankaların mevduat bankaları olduğu görülmektedir. *Çizelge 2.15* incelendiğinde, 2006 yılında Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarının toplamında %40'lar seviyesinde olan LA oranının 2008 küresel krizi sonrası yaklaşık %1 ile %5 puan arasında azaldığı görülmektedir. 2009 yılından itibaren ise yine hem sektörde hem mevduat bankalarında LA oranının sürekli artarak 2016 yılında %65 seviyesine

yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca 2008 krizinden kamu sermayeli mevduat bankalarının LA oranlarının fazla etkilenmediği görülmekte ve 2006 yılında kamu sermayeli mevduat bankalarında %30 düzeyinde olan LA oranının 2016 yılında yaklaşık %100'ün üzerinde bir artışla %65 seviyesine yükselmesi dikkat çekmektedir. Aşağıda *Grafik 2.4*'te 2006 ile 2016 dönemi arasında Türk bankacılık sektöründe LA oranının göstermiş olduğu trend sunulmaktadır.

Grafik 2.4. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü LA Oranı (%)

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.15'ten görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörünün LA oranının gösterildiği *Grafik 2.4* incelendiğinde, yine kamu sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarının ve mevduat bankalarının toplamının oranlarının benzer bir trend doğrultusunda hareket ettiği söylenebilmektedir. Aşağıda sırasıyla *Çizelge 2.16*'da Türk bankacılık sektöründeki kamu sermayeli mevduat bankalarının ve *Çizelge 2.17*'de seçilmiş özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ile 2016 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen LA oranları sunulmaktadır.

Çizelge 2.16. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının LA Oranları (%)

YILLAR	Ziraat Bankası LA (%)	Halkbank LA (%)	Vakıfbank LA (%)
2006	24,20	33,80	48,70
2007	26,70	45,00	55,30
2008	29,50	50,60	58,40
2009	29,50	53,50	53,40
2010	38,00	60,70	60,70
2011	44,50	61,70	64,30
2012	43,90	60,90	65,10
2013	53,50	60,60	64,00
2014	57,30	65,50	66,10
2015	61,70	67,50	67,70
2016	65,00	68,40	69,50

Kaynak: TBB

Çizelge 2.17.2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının LA Oranları (%)

YILLAR	İş Bankası LA (%)	Akbank LA (%)	Garanti Bankası LA (%)	Yapı Kredi LA (%)
2006	39,60	49,50	54,40	46,00
2007	42,40	54,30	55,10	56,60
2008	48,80	51,80	56,10	60,70
2009	42,70	41,70	47,20	58,60
2010	48,70	46,70	52,30	62,10
2011	56,70	52,60	57,20	62,70
2012	61,10	56,20	57,30	62,00
2013	64,30	60,20	60,30	64,50
2014	65,60	61,30	61,20	67,30
2015	64,50	60,40	62,60	67,50
2016	65,50	59,70	65,50	68,30

Kaynak: TBB

2.6.5. Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar Oranı

Bankaların likidite durumlarının ölçülmesinde kullanılan likidite oranlarından bir diğeri de toplam kredilerin toplam mevduata (Loans to Deposits, LD) oranıdır. Bankaların elde ettikleri mevduatın ne oranda kredi olarak kullandırıldığını gösteren bu likidite oranı, bankaların bilançosunda yeterli düzeyde likit varlık olup olmadığının ölçülmesinde kullanılmaktadır (Reis, Kılıç ve Buğan, 2016). Kredi/mevduat oranı, bankaların topladığı mevduatın kredi olarak kullandırılması noktasında bankaların ne kadar etkin olduğunu ortaya koymaktadır. Toplanan mevduatın krediye dönüşme oranları yükseldikçe, kredilere dönüşen bu mevduatın sahiplerine geri ödeneceği zaman bankaların kullandığı kredilerden verimli bir nakit akışı sağlamaya olan bağımlılıkları da artmaktadır. Bu nedenle, bankaların kredilerinin mevduatına oranında aşırı yükselişlerin yaşandığı durumlarda bankalar, kredi kullandırırken daha temkinli davranarak takipteki kredi oranlarını düşürmeyi amaçlamak durumundadırlar (Yağcılar ve Demir, 2015). Van den End (2016), bankaların mevduat kabulü ve piyasaya sağladıkları krediler gibi faaliyetlerinin bankaların likidite dönüşüm fonksiyonunu yansıttığını söylemektedir. Yani kredi/mevduat oranının istikrarlı fon akışlarının olduğu kredilerin boyutunu ve hane halkından veya finansal olmayan şirketlerden sağlanan mevduatın boyutunu ölçtüğünü belirtmektedir.

Ekpu ve Paloni (2016), bankaların kredi/mevduat rasyosunun yüksek olmasının bankalarda beklenmedik fon gereksinimlerinin ortaya çıkması durumunda, yeterli likiditeye sahip olamama ve düşük olması durumunda ise bankaların mevcut potansiyellerinin altında kalıp istenildiği oranda kâr elde edememe risklerini beraberinde getirdiğini ileri sürmektedirler. Samad ve Hassan (1999), kredi/mevduat oranının bankaların likiditesini ve kredi riskini ölçtüğünü ve kredi/mevduat oranının yüksek bir değere ulaşmasının bankalarda likidite sorunlarının varlığına işaret edebileceğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca bu rasyonun belirli bir oranda bankaların iflas potansiyelini yansıttığını belirtmektedirler. Vurur ve Özen (2013), Türk bankacılık sektöründe bankalardaki mevduatın krediye dönüşüm oranlarının ekonomide yaşanan konjonktürel dalgalanmalardan etkilendiğini ifade etmektedirler. Bununla birlikte piyasalarda ekonomik istikrara ilişkin beklentiler, faiz oranları ve kamunun finansman ihtiyaçları gibi makroekonomik göstergelerin bankaların toplamış olduğu mevduattan kullandıracağı kredilerin hacmini etkilediğini belirtmektedirler. Aşağıda *Çizelge 2.18*'de 2006 ile 2016 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe, kamu

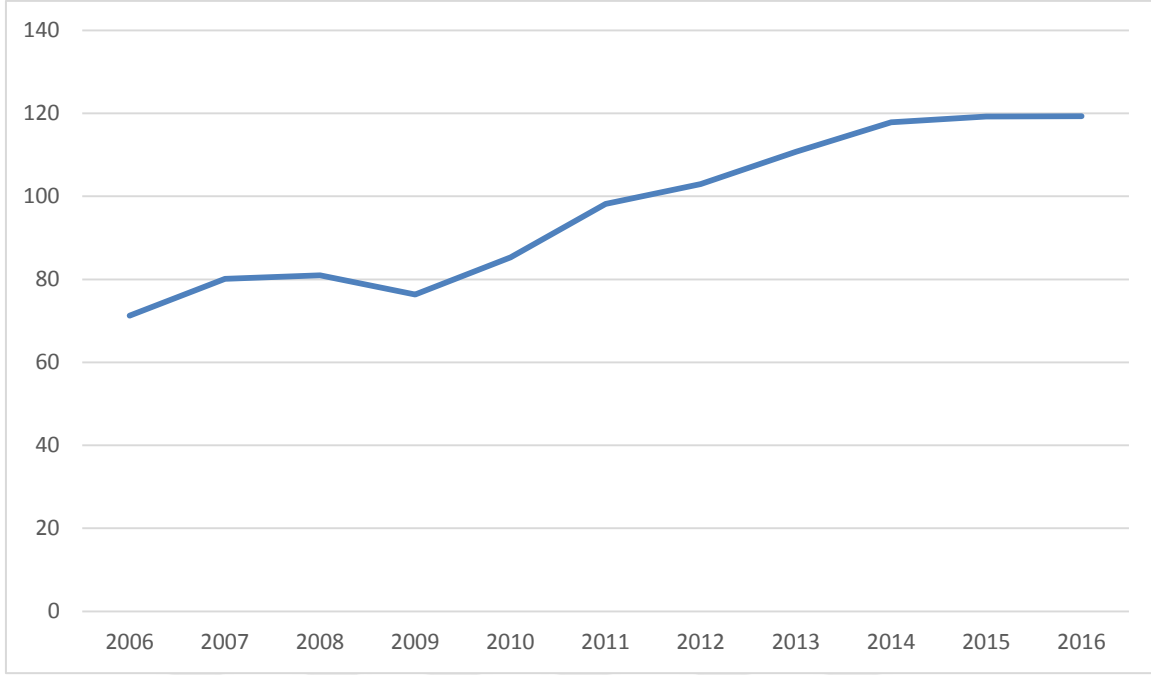
ve özel sermayeli mevduat bankalarında ve mevduat bankaları toplamda gerçekleşen toplam krediler/toplam mevduat oranları (LD) sunulmaktadır.

Çizelge 2.18. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü, Kamu Sermayeli, Özel Sermayeli ve Toplam Mevduat Bankalarının Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar (LD) Oranları (%)

YILLAR	Türk Bankacılık Sektörü Toplam LD (%)	Mevduat Bankaları Toplam LD (%)	Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları LD (%)	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları LD (%)
2006	71,21	68,33	42,21	78,98
2007	80,12	76,86	49,66	87,75
2008	80,96	77,75	54,52	86,43
2009	76,30	72,86	55,80	78,21
2010	85,25	82,08	65,60	87,78
2011	98,16	94,69	80,46	100,67
2012	102,93	98,93	81,55	107,67
2013	110,76	106,26	92,15	113,42
2014	117,87	113,32	106,50	118,01
2015	119,21	114,33	110,45	115,98
2016	119,27	113,50	115,59	111,30

Kaynak: BDDK

Yukarıdaki Çizelge 2.18 incelendiğinde, 2008 krizi sonrası Türk bankacılık sektöründe ve mevduat bankalarının (kamu sermayeli mevduat bankaları hariç) LD oranlarında yaklaşık %5 seviyelerinde düşüşlerin yaşandığı görülmektedir. 2010 yılından itibaren 2016 yılına kadar ise LD oranının hem sektörde hem mevduat bankalarında sürekli bir artış içerisinde olduğu görülmektedir. Yine Çizelge 2.18'den görüldüğü üzere 2008 krizi sonrası 2009 yılında yalnızca kamu sermaye mevduat bankalarının LD oranlarında artış olmuş, sektörün, mevduat bankalarının toplamı ve özel sermayeli mevduat bankalarının LD oranlarında ise düşüşlerin gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca 2015 ve 2016 yıllarında özel sermayeli mevduat bankalarının LD oranlarında sektörün ve kamu sermayeli mevduat bankalarının aksine düşüşlerin yaşandığı dikkat çekmektedir. Aşağıda Grafik 2.5'te 2006 ile 2016 dönemi arasında Türk bankacılık sektöründe LD oranının göstermiş olduğu trend sunulmaktadır.

Grafik 2.5. 2006-2016 Dönemi Türk Bankacılık Sektörü LD Oranı (%)

Kaynak: BDDK

Türk bankacılık sektörünün LD oranının gösterildiği *Grafik 2.5* incelendiğinde, LD oranının 2008 krizi sonrası (2009 yılı hariç) 2010 yılından 2016 yılına kadar devamlı bir artış içerisinde olduğu görülmektedir. *Çizelge 2.18* göz önüne alındığında kamu sermayeli mevduat bankalarının LD oranlarının sektörün ve özel sermayeli mevduat bankalarının LD oranlarının aksine 2008 krizinden sonra 2009 yılında düşüş göstermediği, özel sermayeli mevduat bankalarının ise 2015 ve 2016 yıllarında sektörün ve kamu sermayeli mevduat bankalarının LD oranlarının aksine düşüşler gösterdiği görülmektedir.

Aşağıda sırasıyla *Çizelge 2.19*'da Türk bankacılık sektöründeki kamu sermayeli mevduat bankalarının ve *Çizelge 2.20*'de seçilmiş özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ile 2016 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen LD oranları sunulmaktadır.

Çizelge 2.19. 2006-2016 Dönemi Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının LD Oranları (%)

YILLAR	Ziraat Bankası LD (%)	Halkbank LD (%)	Vakıfbank LD (%)
2006	29,10	42,80	72,60
2007	31,70	58,80	81,30
2008	36,80	64,20	82,20
2009	37,30	74,00	77,40
2010	45,70	81,00	94,00
2011	63,20	85,00	94,00
2012	60,00	82,40	101,30
2013	78,30	84,20	106,40
2014	92,60	98,10	114,00
2015	100,20	103,80	112,60
2016	104,30	105,40	119,30

Kaynak: TBB

Çizelge 2.20. 2006-2016 Dönemi Seçilmiş Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının LD Oranları (%)

YILLAR	İş Bankası LD (%)	Akbank LD (%)	Garanti Bankası LD (%)	Yapı Kredi LD (%)
2006	64,30	83,00	90,70	72,30
2007	70,00	90,20	95,20	88,60
2008	75,00	85,00	94,70	92,70
2009	67,00	71,10	79,20	92,70
2010	72,80	78,80	89,20	99,80
2011	93,20	91,50	99,10	106,70
2012	101,70	101,80	105,00	111,40
2013	111,80	105,10	111,50	111,30
2014	116,70	111,10	111,40	116,10
2015	115,70	102,00	112,90	117,20
2016	115,20	102,00	115,40	111,90

Kaynak: TBB

Bu araştırmada incelemekte olduğumuz Türk bankacılık sektörü ve sektörde faaliyet gösteren kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarının bilançolarındaki kârlılık ve likidite oranlarının 2006 ve 2016 yıllarındaki değerleri karşılaştırmalı olarak aşağıda *Çizelge 2.21, 2.22, 2.23 ve 2.24*'te sunulmaktadır.

Çizelge 2.21.2006 ve 2016 Yılları Türk Bankacılık Sektörü ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları

Türk Bankacılık Sektörü	2006	2016
Aktif Kârlılık Oranı % (ROA)	2,60	1,50
zsermaye Kârlılık Oranı % (ROE)	21,01	14,28
Net Faiz Marjı % (NIM)	13,72	8,27
Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı % (LA)	43,83	63,54
Toplam Krediler/Toplam Mevduat Oranı % (LD)	71,21	119,27

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.22.2006 ve 2016 Yılları Mevduat Bankaları Toplam ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları

Türk Bankacılık Sektörü	2006	2016
Aktif Kârlılık Oranı % (ROA)	2,49	1,51
zsermaye Kârlılık Oranı % (ROE)	22,24	14,95
Net Faiz Marjı % (NIM)	13,83	8,48
Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı % (LA)	43,03	63,49
Toplam Krediler/Toplam Mevduat Oranı % (LD)	68,33	113,50

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.23. 2006 ve 2016 Yılları Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları

Türk Bankacılık Sektörü	2006	2016
Aktif Kârlılık Oranı %(ROA)	3,06	1,63
Özsermaye Kârlılık Oranı %(ROE)	28,97	17,40
Net Faiz Marjı %(NIM)	14,51	8,60
Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı %(LA)	31,63	65,56
Toplam Krediler/Toplam Mevduat Oranı %(LD)	42,21	115,59

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.24. 2006 ve 2016 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ROA, ROE, NIM, LA ve LD Oranları

Türk Bankacılık Sektörü	2006	2016
Aktif Kârlılık Oranı %(ROA)	2,07	1,51
Özsermaye Kârlılık Oranı %(ROE)	18,29	14,50
Net Faiz Marjı %(NIM)	13,49	8,28
Toplam Krediler/Toplam Aktifler Oranı %(LA)	46,63	63,43
Toplam Krediler/Toplam Mevduat Oranı %(LD)	78,98	111,30

Kaynak: BDDK

Çizelge 2.21’de Türk bankacılık sektöründe 2006 ve 2016 yıllarında sektörde faaliyet gösteren bankaların bilançolarında gerçekleşmiş olan kârlılık ve likidite oranları incelendiğinde, kârlılık oranları olan ROA, ROE ve NIM oranlarında düşüşlerin olduğu, likidite oranları olan LA ve LD oranlarında ise yükselişlerin olduğu görülmektedir. Kârlılık

oranlarının 2016 yılındaki değerlerinin 2006 yılındaki değerlerine oranla ROA'da yaklaşık %42, ROE'de %32 ve NIM'da %40 oranında azalışlar gösterdiği görülmektedir. Likidite oranlarının değerlerinde ise 2016 yılındaki değerlerinin 2006 yılındaki değerlerine oranla LA'da yaklaşık %45 ve LD'de %67 oranında artışların olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 2.22'de mevduat bankalarının toplamının 2006 ve 2016 yıllarındaki kârlılık ve likidite oranları incelendiğinde, kârlılık oranları olan ROA, ROE ve NIM oranlarında düşüşlerin likidite oranları olan LA ve LD oranlarında ise yükselişlerin olduğu görülmektedir. Kârlılık oranlarındaki düşüşlerin ve likidite oranlarındaki artışların Türk bankacılık sektöründeki kârlılık ve likidite oranlarındaki artışlar ve düşüşlerin düzeyleriyle hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.23'de kamu sermayeli mevduat bankalarının 2006 ve 2016 yıllarındaki kârlılık ve likidite oranları incelendiğinde, 2016 yılında gerçekleşen kârlılık oranlarının değerlerinde 2006 yılındaki kârlılık oranlarının değerlerine nazaran yaklaşık olarak sırasıyla ROA'da %47, ROE'de %40 ve NIM'da %41 oranında düşüşler gerçekleştiği gözlenmektedir. Likidite oranlarının değerlerinde ise 2016 yılındaki değerlerinin 2006 yılındaki değerlerine nazaran LA'da %107 ve LD'de %66 oranında artışların kaydedildiği görülmektedir.

Çizelge 2.24'te özel sermayeli mevduat bankalarının 2006 ve 2016 yıllarındaki kârlılık ve likidite oranları incelendiğinde, 2016 yılındaki kârlılık oranlarının değerlerinde 2006 yılındaki kârlılık oranlarının değerlerine oranla yaklaşık olarak sırasıyla ROA'da %27, ROE'de %21 ve NIM'da %39 oranında düşüşlerin gerçekleştiği gözlenmektedir. Likidite oranlarının değerlerinde ise 2016 yılındaki değerlerinin 2006 yılındaki değerlerine nazaran LA'da %36 ve LD'de %41 oranında artışların kaydedildiği görülmektedir.

3. BÖLÜM

METODOLOJİ VE UYGULAMA

3.1. Veri Seti

Bu araştırmada Türkiye 2006-2016 yıllarına ilişkin çeyrek dönem verileri kullanılarak kısa vadeli sermaye hareketlerinin seçilmiş banka bilanço kalemleri ve rasyolarına etkileri En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile kestirilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada kullanılan veri setine ilişkin açıklamalar *Çizelge 3.1*'de sunulmaktadır. Serilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ise *Çizelge 3.2*'de yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Veri Kaynakları ve Açıklamaları

Değişken	Açıklama	Kod	Zaman Aralığı	Kaynak
CA/GSYH	Cari Açık/Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (%)	TP.ODAYR6.Q001.1	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
BPY/GSYH	Brüt Portföy Yatırımları/Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (%)	TP.ODAYR6.Q105.1	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
NPY/GSYH	Net Portföy Yatırımları/Gayri Safi Yurtiçi Hasıla(%)	TP.ODANA6.Q16.1/Q17.1	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
INF	TÜFE Değişim(%)	TP.FG.J0-1	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
RINT	Reel Faiz Oranı (%)	TP.ZKFAIZ.3A PIFON4	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
GR	GSYH(Sabit Fiyatlarla) Değişim(%)	TP.GSYIH26.H Y.CF	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	evds.tcmb.gov.tr
ROAT	(Mevduat Bankaları Toplam) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
ROAG	(Kamu Mevduatlı Bankalar) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
ROAP	(Özel Mevduatlı Bankalar) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
ROET	(Mevduat Bankaları Toplam) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Özkaynaklar	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
ROEG	(Kamu Mevduatlı Bankalar) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Özkaynaklar	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
ROEP	(Özel Mevduatlı Bankalar) Dönem Net Kârı/Ortalama Toplam Özkaynaklar	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
NIMT	(Mevduat Bankaları Toplam) Net Faiz Geliri/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr

Çizelge 3.1. Veri Kaynakları ve Açıklamaları

<i>NIMG</i>	(Kamu Mevduatlı Bankalar) Net Faiz Geliri/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>NIMP</i>	(Özel Mevduatlı Bankalar) Net Faiz Geliri/Ortalama Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>LDT</i>	(Mevduat Bankaları Toplam) Toplam Krediler/Toplam Mevduat	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>LDG</i>	(Kamu Mevduatlı Bankalar) Toplam Krediler/Toplam Mevduat	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>LDP</i>	(Özel Mevduatlı Bankalar) Toplam Krediler/Toplam Mevduat	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>LAT</i>	(Mevduat Bankaları Toplam) Toplam Krediler/Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek.	ebulten.bddk.org.tr
<i>LAG</i>	(Kamu Mevduatlı Bankalar) Toplam Krediler/Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr
<i>LAP</i>	(Özel Mevduatlı Bankalar) Toplam Krediler/Toplam Aktifler	bulten@bddk.org.tr	2006/1.Çeyrek-2016/4.Çeyrek	ebulten.bddk.org.tr

Çizelge 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Ortalama	Medyan	Max.	Min.	Std. Sap.	Çarpıkl.	Baskl.	JB	Obs.
<i>CA/GSYH</i>	5.2723	5.3350	11.5200	0.5400	2.3939	0.2930	2.9981	0.6296	44
<i>BPY/GSYH</i>	1.4245	1.6300	6.9800	-3.4500	2.4482	0.0137	2.4936	0.4715	44
<i>NPY/GSYH</i>	1.6468	1.7350	6.2400	-3.5100	2.3219	-0.0234	2.6931	0.1767	44
<i>INF</i>	0.6504	0.5650	1.8600	-0.1100	0.3937	0.7243	3.6120	4.5349	44
<i>RINT</i>	2.9384	0.8050	15.3600	-3.2100	4.5374	1.0203	3.0999	7.6530	44
<i>GR</i>	0.1574	0.0695	2.4600	-2.2200	1.3689	0.0555	1.8206	2.5726	44
<i>ROAT</i>	1.2701	1.2401	2.6942	0.3187	0.6501	0.4754	2.3476	2.4380	44
<i>ROAG</i>	1.3556	1.2914	3.0551	0.3603	0.7258	0.6394	2.6771	3.1889	44
<i>ROAP</i>	1.2904	1.2603	2.6269	0.3302	0.6400	0.3829	2.2746	2.0401	44
<i>ROET</i>	11.8882	11.9904	26.6317	3.0100	6.2778	0.5038	2.4167	2.4852	44
<i>ROEG</i>	14.7948	14.3891	36.5413	3.4956	8.5768	0.7227	2.7809	3.9182	44
<i>ROEP</i>	11.4890	11.3223	25.0011	2.9863	5.8796	0.4294	2.3335	2.1664	44
<i>NIMT</i>	2.6061	2.5090	5.4327	0.8234	1.2533	0.2908	2.1303	2.0068	44
<i>NIMG</i>	2.5314	2.4066	5.1165	0.7938	1.2268	0.2720	2.0543	2.1821	44
<i>NIMP</i>	2.4779	2.4088	5.1891	0.8124	1.1793	0.2880	2.1647	1.8874	44
<i>LDT</i>	0.9135	0.9222	1.1493	0.6208	0.1728	0.0215	1.4928	4.1678	44
<i>LDG</i>	0.7502	0.7544	1.1559	0.3273	0.2574	0.1333	1.6579	3.4321	44
<i>LDP</i>	0.9826	1.0014	1.1801	0.7821	0.1428	-0.0196	1.3687	4.8813	44
<i>LAT</i>	0.5385	0.5364	0.6348	0.3964	0.0706	-0.1798	1.7443	3.1279	44
<i>LAG</i>	0.4861	0.5032	0.6556	0.2464	0.1148	-0.2476	1.9047	2.6490	44
<i>LAP</i>	0.5553	0.5447	0.6348	0.4628	0.0605	-0.0360	1.4943	4.1657	44

Standart sapma, bir serideki değerlerin aritmetik ortalamadan sapmalarının kareli ortalaması olarak ifade edilen varyansın kareköküdür. Standart sapma değerinin serinin ortalama değerinden düşük olması serinin ortalamasına oranla sapmaların daha az olduğunu, yüksek olması ortalamadan sapmaların daha fazla olduğunu ve volatilitenin

yüksek olduğunu göstermektedir. Çizelge 35'te yer alan değişkenler incelendiğinde hepsinin standart sapma değerlerinin ortalama değerlerinden düşük olduğu görülmektedir.

Çarpıklık (skewness), veri dağılımının normal dağılımdan uzaklaşarak sağa veya sola doğru yönelmesi olarak ifade edilmektedir. Normal bir dağılımda çarpıklık katsayısı sıfırdır. Normal olmayan bir dağılımda pozitif ve negatif olmak üzere iki farklı çarpıklık bulunmaktadır. Eğer ortalama medyandan küçük ise dağılım sola çarpık, büyük ise dağılım sağa çarpık olmaktadır. Skewness'a ait değerlerin standart sapma değerine bölünmesiyle bulunan değer %5 anlamlılık düzeyinde +1,96 ile -1,96 değerleri arasında ise veri dağılımının normal dağıldığı söylenebilir. Çizelge 35'te kullanılan tüm değişkenlerin çarpıklık katsayılarına bakıldığında verilerin normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdikleri görülmektedir.

Basıklık (kurtosis), normal dağılım eğrisinin ne kadar dik veya basık olduğunu göstermektedir. Basıklık katsayısı pozitif ise eğri normale göre daha dik, negatif ise normale göre daha basık olmaktadır. Tam çan eğrisi durumunda ise basıklık katsayısı sıfırdır. Kurtosis'e ait değerlerin standart sapmaya bölünmesiyle bulunan değer %5 anlamlılık düzeyinde +1,96 ile -1,96 değerleri arasında ise normal dağılım eğrisinin dik veya basık olmadığı söylenebilir. Çizelge 35'te, *GR*, *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG*, *LDP* değişkenlerinin normal dağılım eğrilerinin normal dağılım eğrisine göre fazla basık olmadığı, *CA/GSYH*, *BPY/GSYH*, *NPY/GSYH*, *INF*, *ON*, *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP* değişkenlerinin normal dağılım eğrilerinin ise normale göre biraz daha basık olduğu görülmektedir.

3.2. Yöntem

Bu araştırmada elde edilen verilerin nicelik ve nitelik bakımından güvenilir olması ile araştırmanın bulgularında yüksek anlamlılık derecelerine ulaşılması ve ikincil verilerin kullanılmasından hareketle, araştırma için istenilen en güvenilir ve anlamlı sonuçların elde edilmesi amacıyla parametre tahminlerinde "En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)" yöntemi tercih edilmiştir. EKK yöntemi ile ilgili açıklamalar aşağıda sunulmaktadır.

EKK yönteminde, gözlemlerin önceden belirli katsayılarla belirlenmiş olan bir doğruya olan uzaklıklarının veya hata terimlerinin karelerinin toplamının minimum olması önem

taşımaktadır. EKK yöntemi kullanılarak, bir model oluşturulabilmesi için modelde kullanılacak olan değişkenlerin seçiminde dikkat edilecek hususlar aşağıda belirtilmektedir:

- Modelde, bağımlı değişkenin doğru seçilmesi,
- Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında doğrusal bir ilişkinin bulunması,
- Modele yalnız ilgili bağımsız değişkenlerin dâhil edilmesi, araştırma ile ilgili çok sayıda bağımsız değişken mevcutsa, bunlar arasından bağımlı değişkendeki değişirliğin açıklanmasına önemli derecede katkısı olanların dâhil edilmesi,
- Oluşturulan regresyon modelinin mümkün olan en az bağımsız değişken ile en iyi tahminin yapılabileceği şekilde oluşturulması gerekmektedir (Şahinler, 2000).

EKK yöntemi, araştırmalarda modelden elde edilen hata terimlerini minimize etmeyi amaçlamaktadır. Ortaya çıkan bu hata terimlerinin bir kısmı pozitif iken, bir kısmı ise negatif olarak ortaya çıkmaktadır. Toplam hataları tespit etmek amacıyla pozitif veya negatif olarak gerçekleşen hatalar birbirleriyle toplandığında hataların bir kısmı birbirini yok edeceğinden toplam hata gerçek değerinden daha küçük olarak hesaplanması söz konusu olacaktır. Ancak hataları toplamak yerine, hataların karelerinin toplanarak bulunan toplam değer en küçük yapılmaya çalışılması daha doğru olmaktadır (Yükselen, 2017).

İki Değişkenli Klasik Doğrusal Regresyon Modelinin EKK yöntemi ile β_0 ve β_1 parametrelerinin tahminine ilişkin açıklamalar aşağıda sunulmaktadır.

$$\text{Model, } L = \sum_{i=1}^n \varepsilon_i^2 = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}_1 x_i)^2 \quad (1)$$

şeklinde ele alındığında, n elimizdeki veri sayısını, L hata karelerinin toplamını göstermektedir. L 'nin minimize edilmesine yönelik olarak β_0 ve β_1 parametreleri için L 'nin β_0 ve β_1 'e göre kısmi türevlerinin sıfır olması gerekmektedir.

$$\frac{dL}{d\beta_0} = 2 \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}_1 x_i)(-1) = 0 \quad (2)$$

$$\frac{dL}{d\hat{\beta}_1} = 2 \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}_1 x_i)(-x_i) = 0 \quad (3)$$

β_0 ve β_1 parametrelerinin oluşturulması için:

$$\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}_1 x_i) = 0$$

(4) denkleminin her iki tarafı x_i ile genişletildiğinde sırasıyla,

$$\sum_{i=1}^n (x_i y_i - x_i \hat{\beta}_0 - \hat{\beta}_1 x_i^2) = 0$$

(5)

$$\hat{\beta}_0 \sum_{i=1}^n x_i + \hat{\beta}_1 \sum_{i=1}^n x_i^2 = \sum_{i=1}^n x_i y_i \quad (6)$$

eşitlikleri elde edilir.

EKK tahmincileri olan β_0 ve β_1 parametreleri,

$$\hat{\beta}_0 = \bar{y} - \hat{\beta}_1 \bar{x} \quad (7)$$

$$\hat{\beta}_1 = \frac{\sum x_i y_i - (\sum x_i)(\sum y_i) / n}{\sum x_i^2 - (\sum x_i)^2 / n} \quad (8)$$

şeklinde hesaplanmaktadır.

Modelin parametreleri hesaplandıktan sonra parametrelerin doğruluğunu test etmek gerekmektedir. Bunun için model ile gözlemler arasındaki fark olarak ifade edilen rassal hata terimi olan ε 'unun karesini minimize etmek gerekmektedir. EKK yönteminde, hata terimlerinin karelerinin toplamı minimize olacak şekilde gösterimi

$$\varepsilon_i = y_i - \hat{y}_i \Rightarrow \sum_{i=1}^n \varepsilon_i^2 = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 \quad (9)$$

şeklindedir (Yıldırım, 2011).

Çok Değişkenli Klasik Doğrusal Regresyon Modelinin parametrelerini kağıt üzerinde hesaplamak mümkün olmadığı için bilgisayar programı aracılığı ile parametre tahminleri sunulmaktadır. EKK yönteminin toplamda altı adet varsayımı vardır. EKK yöntemiyle doğru tahminde bulunmak için varsayımların karşılanması gerekmektedir. Aşağıda bu varsayımlara değinilmektedir:

-Doğrusallık varsayımı: Regresyon modelinde değişkenler doğrusal olmasa bile parametreleri mutlaka doğrusal olmalıdır.

-Normallik varsayımı: Modelde kullanılan veriler normal dağılım göstermelidir.

-Sıfır ortalamalı hata terimi varsayımı: Hata terimlerinin ortalaması sıfır olmalıdır.

-Sabit varyans varsayımı: Değişkenler sabit iken hata terimlerinin varyansı sabit olmalıdır.

-Otokorelasyonun olmaması varsayımı: Hata terimleri arasında otokorelasyon sorunu olmamalıdır.

-Multicollinearity (çoklu bağlantı) sorununun olmaması varsayımı: Açıklayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı olmamalıdır (Altun ve Mutan, 2007).

EKK yöntemi ile yapılan tahminler sonrası elde edilen parametrelerin anlamlılıklarının test edilmesi ileri sürülen sıfır hipotezlerinin sınanmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin bankacılık sektörü aktif karlılık oranı, özsermaye karlılık oranı, net faiz marjı gibi karlılık oranlarına ve krediler/aktifler, krediler/mevduat gibi likidite oranlarına etki etmediği H_0 hipotezi sınanmaktadır.

$H_0 : \beta = 0$ (Uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin etkisi yoktur.)

$H_1 : \beta \neq 0$ (Uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin etkisi vardır.)

EKK yönteminin uygulanabilmesi için, uygulamada kullanılacak olan serilerin veya değişkenlerin birim kök içermeyip, durağan olması gerekmektedir. Değişkenlerin durağanlıklarının ölçülmesinde, literatürde sık kullanılan yöntemlerden biri olan

Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi, gözlenen serilerde birim kökü varlığının veya serinin durağan olup olmadığının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Modeldeki bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri modele dahil edilerek oluşturulan ADF denklemleri aşağıda sunulmaktadır (İğde, 2010).

$$\text{Sabitsiz ve Trendsiz: } \Delta y_t = \delta y_{t-1} + \sum_{i=2}^n \delta_i \Delta y_{t-i+1} + e_t \quad (10)$$

$$\text{Sabitli: } \Delta y_t = \alpha + \delta y_{t-1} + \sum_{i=2}^n \delta_i \Delta y_{t-i+1} + e_t \quad (11)$$

$$\text{Sabitli ve Trendli: } \Delta y_t = \alpha + T_t + \delta y_{t-1} + \sum_{i=2}^n \delta_i \Delta y_{t-i+1} + e_t \quad (12)$$

ADF testi ile yukarıdaki ADF denklemlerinde $\delta = 0$ olup olmadığı ve birim kökün varlığı hesaplanan kritik değerlerle test edilmektedir. Birim kökün varlığının sınanması için oluşturulan hipotez testleri aşağıda gösterilmektedir (Hanedar ve Gümüş, 2009).

* H_0 : $\delta=0$ durumunda (Seride birim kök vardır ve seri durağan değildir.)

* H_1 : $\delta < 0$ durumunda (Seride birim kök yoktur ve seri durağandır.)

3.3. Bulgular

Çalışmada uygulanan ADF birim kök testlerinin sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Çizelge 3.3. ADF Testi Sonuçları

Değişkenler	SEVİYE (Sabitli)			
	Sabit Terim	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
CA/GSYH	-3.2868**	-3.6104	-2.9389	-2.6079
BPY/GSYH	-3.7344**	-3.5924	-2.9314	-2.6039
NPY/GSYH	-5.1581***	-3.5924	-2.9314	-2.6039
INF	-6.3915***	-3.6155	-2.9411	-2.6090
RINT	-1.5502	-3.5924	-2.9314	-2.6039
GR	-3.1943**	-3.6055	-2.9369	-2.6068
ROAT	-1.6889	-3.6104	-2.9389	-2.6079
ROAG	-1.8153	-3.6104	-2.9389	-2.6079
ROAP	-1.9978	-3.6104	-2.9389	-2.6079
ROET	-1.0821	-3.6329	-2.9484	-2.6128
ROEG	-1.4793	-3.6104	-2.9389	-2.6079

<i>ROEP</i>	-2.0133	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMT</i>	-2.1004	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMG</i>	-2.5092	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMP</i>	-1.9871	-3.6104	-2.9389	-2.6071
<i>LDT</i>	-0.7437	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LDG</i>	-0.4753	-3.5924	-2.9314	-2.6039
<i>LDP</i>	-0.9109	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LAT</i>	-1.6841	-3.5924	-2.9314	-2.6039
<i>LAG</i>	-2.2805	-3.5924	-2.9314	-2.6039
<i>LAP</i>	-0.8031	-3.5924	-2.9314	-2.6039

SEVİYE (Sabitli ve Trendli)				
Değişkenler	Sabitli ve Trendli	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
<i>CA/GSYH</i>	-3.2414*	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>BPY/GSYH</i>	-3.6930**	-4.1864	-3.5180	-3.1897
<i>NPY/GSYH</i>	-5.0940***	-4.1864	-3.5180	-3.1897
<i>INF</i>	-6.3771***	-4.2191	-3.5330	-3.1983
<i>RINT</i>	-1.7769	-4.1864	-3.5180	-3.1897
<i>GR</i>	-3.6695**	-4.2050	-3.5266	-3.1946
<i>ROAT</i>	-4.2475***	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROAG</i>	-3.9669**	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROAP</i>	-4.6219***	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROET</i>	-4.3889***	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROEG</i>	-3.4996*	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROEP</i>	-5.4433***	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMT</i>	-3.6245**	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMG</i>	-3.9833**	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMP</i>	-3.4220*	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>LDT</i>	-1.8090	-4.1864	-3.5180	-3.1897
<i>LDG</i>	-1.7981	-4.1864	-3.5180	-3.1897
<i>LDP</i>	-1.8201	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LAT</i>	-2.9048	-4.1985	-3.5236	-3.1929
<i>LAG</i>	-2.3560	-4.1923	-3.5207	-3.1912

SEVİYE (Sabitlessiz ve Trendsiz)				
Değişkenler	Hiçbiri	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
<i>CA/GSYH</i>	-0.7069	-2.6289	-1.9501	-1.6113
<i>BPY/GSYH</i>	-3.2573***	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>NPY/GSYH</i>	-2.3194**	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>INF</i>	-0.1169	-2.6307	-1.9503	-1.6112
<i>RINT</i>	-1.6725*	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>GR</i>	-1.5851	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROAT</i>	-0.6887	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROAG</i>	-0.9998	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROADP</i>	-0.4643	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROET</i>	-1.0279	-2.6326	-1.9506	-1.6110
<i>ROEG</i>	-0.7843	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROEP</i>	-0.4448	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMT</i>	-0.5268	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMG</i>	-0.5472	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMP</i>	-0.5262	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>LDT</i>	1.7905*	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LDG</i>	5.6623***	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>LDP</i>	1.9075*	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>LAT</i>	3.0779***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LAG</i>	4.7883***	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>LAP</i>	2.0359**	-2.6198	-1.9486	-1.6120
<i>LAP</i>	-2.5601	-4.1985	-3.5236	-3.1929

Çizelge 3.4. Birinci Fark ADF Testi Sonuçları

BİRİNCİ FARK (Sabitli)				
Değişkenler	Sabit Terim	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
<i>CA/GSYH</i>	-3.4911**	-3.6210	-2.9434	-2.6102
<i>BPY/GSYH</i>	-8.8688***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>NPY/GSYH</i>	-10.9727***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>INF</i>	-7.1382***	-3.6267	-2.9458	-2.6115
<i>RINT</i>	-5.8554***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>GR</i>	-8.3021***	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>ROAT</i>	-2.3901	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>ROAG</i>	-2.6783*	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>ROAP</i>	-2.2081	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>ROET</i>	-1.8394	-3.6329	-2.9484	-2.6128
<i>ROEG</i>	-2.7482*	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>ROEP</i>	-2.1568	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMT</i>	-2.2453	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMG</i>	-2.2423	-3.6104	-2.9389	-2.6079
<i>NIMP</i>	-2.3399	-3.6104	-2.9389	-2.6071
<i>LDT</i>	-4.5254***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LDG</i>	-5.6953***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LDP</i>	-4.6037***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LAT</i>	-4.9712***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LAG</i>	-5.6703***	-3.5966	-2.9331	-2.6048
<i>LAP</i>	-4.8473***	-3.5966	-2.9331	-2.6048

BİRİNCİ FARK (Sabitli ve Trendli)				
Değişkenler	Sabitli ve Trendli	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
<i>CA/GSYH</i>	-3.4602*	-4.2268	-3.5366	-3.2003
<i>BPY/GSYH</i>	-8.7573***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>NPY/GSYH</i>	-10.9022***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>INF</i>	-7.0516***	-4.2349	-3.5403	-3.2024
<i>RINT</i>	-5.7937***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>GR</i>	-8.1939***	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROAT</i>	-2.3200	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROAG</i>	-2.6655	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROAP</i>	-2.1467	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROET</i>	-1.7576	-4.2436	-3.5442	-3.2049
<i>ROEG</i>	-2.6824	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>ROEP</i>	-2.0675	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMT</i>	-2.1999	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMG</i>	-2.2020	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>NIMP</i>	-2.3040	-4.2118	-3.5297	-3.1964
<i>LDT</i>	-4.4758***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LDG</i>	-5.6168***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LDP</i>	-4.5545***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LAT</i>	-4.8851***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LAG</i>	-5.6135***	-4.1923	-3.5207	-3.1912
<i>LAP</i>	-4.7845***	-4.1923	-3.5207	-3.1912

BİRİNCİ FARK (Sabitsiz ve Trendsiz)				
Değişkenler	Hiçbiri	1% Düzeyi	5% Düzeyi	10% Düzeyi
<i>CA/GSYH</i>	-3.5299***	-2.6289	-1.9501	-1.6113
<i>BPY/GSYH</i>	-8.9593***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>NPY/GSYH</i>	-11.1182***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>INF</i>	-7.2711***	-2.6307	-1.9503	-1.6112
<i>RINT</i>	-5.8988***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>GR</i>	-8.4265***	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROAT</i>	-2.4240**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROAG</i>	-2.6451***	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROAP</i>	-2.2701**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROET</i>	-1.7413*	-2.6326	-1.9506	-1.6110
<i>ROEG</i>	-2.7528***	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>ROEP</i>	-2.2075**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMT</i>	-2.2712**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMG</i>	-2.2719**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>NIMP</i>	-2.3666**	-2.6256	-1.9496	-1.6115
<i>LDT</i>	-3.9392***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LDG</i>	-3.6013***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LDP</i>	-4.4894***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LAT</i>	-4.4882***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LAG</i>	-4.1505***	-2.6211	-1.9488	-1.6119
<i>LAP</i>	-4.6341***	-2.6211	-1.9488	-1.6119

ADF birim kök testi sonuçları sırasıyla *Çizelge 3.3 ve 3.4*'te yer almaktadır. ADF birim kök test sonuçlarına göre, sabit seviye %1 düzeyinde *NPY/GSYH* ve *INF* değişkenleri, %5 düzeyinde ise *CA/GSYH*, *BPY/GSYH* ve *GR* değişkenlerinin durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sabitli ve trendli seviyesine göre %1 düzeyinde *NPY/GSYH*, *INF*, *ROAT*, *ROAP*, *ROET*, *ROEP* değişkenleri, %5 düzeyinde *BPY/GSYH*, *GR*, *ROAG*, *NIMT*, *NIMG* değişkenleri, %10 düzeyinde ise *CA/GSYH*, *ROEG* ve *NIMP* değişkenlerinin durağan olduğu tespit edilmiştir. Sabitsiz ve trendsiz %1 düzeyinde *BPY/GSYH*, *LDT*, *LDG*, *LAT* ve *LAG* değişkenleri, %5 düzeyinde *NPY/GSYH* ve *LAP* değişkenleri, %10 düzeyinde ise *RINT* ve *LDP* değişkenlerinin durağan olduğu sonucuna varılmıştır. Sonrasında değişkenlerin 1. derecede farkı alınarak yapılan ADF birim kök test sonuçlarına göre sabit seviye %1 düzeyinde *BPY/GSYH*, *NPY/GSYH*, *INF*, *RINT*, *GR*, *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG*, *LAP* değişkenleri, %5 düzeyinde *CA/GSYH* değişkeninin, %10 düzeyinde *ROAG*, *ROEG* değişkenlerinin durağan olduğu bulunmuştur. Sabitli ve trendli seviyesine göre %1 düzeyine göre, *BPY/GSYH*, *NPY/GSYH*, *INF*, *RINT*, *GR*, *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG*, *LAP* değişkenleri ve %10 düzeyinde *CA/GSYH* değişkeni durağan olarak bulunmuştur. Sabitsiz ve trendsiz %1 düzeyinde, *CA/GSYH*, *BPY/GSYH*, *NPY/GSYH*, *INF*, *RINT*, *GR*, *ROAG*, *ROEG*, *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG*, *LAP* değişkenleri, %5 düzeyinde *ROAT*, *ROAP*, *ROEP* değişkenleri ve %10 düzeyinde *ROET* değişkenlerinin durağan oldukları gözlemlenmiştir. ADF birim kök test sonuçları incelendiğinde, araştırmada kullanılan

değişkenlerin durağan olduğu ve EKK yöntemiyle analiz için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada kullanılan modeldeki değişkenlerin otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının olup olmadığına dair bir takım testler uygulanmıştır. Aşağıda bu testlerle ilgili açıklamalara kısaca yer verilmektedir.

Regresyon analizinde, temel varsayımlardan biri hata terimlerinin birbirini izleyen değerleri arasında ilişkili bir yapının olmaması gerekliliğidir. Hata terimlerinin birbirini izleyen değerleri arasında ilişki olması otokorelasyon sorununun var olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon problemi durumunda, parametrelerin en küçük kareler tahmincileri sapmasız ve tutarlı olmakta ancak etkin olmamaktadır. Bu durumda hata terimlerinin varyanslarının tahmincisi sapmalı olduğundan parametrelerin varyansları da sapmalı olmaktadır.

Yani varyanslar gerçek değerinden daha küçük olarak bulunur ve t testi istatistik değerinin olduğundan daha büyük olarak hesaplanmasına neden olur. Bunun sonucunda modelde anlamsız bir değişkenin anlamlı olma ihtimali yükselir, R^2 artar ve F değeri gerçek değerinden daha büyük olarak hesaplanmış olur. Sonuçta t ve F testleri güvenilirliklerini kaybedip yanlış sonuç verirler (Yavuz, 2009).

EKK yönteminde bulunan varsayımlardan biri modeldeki açıklayıcı değişkenlerin ardışık değerlerinin birbirinden bağımsız olması durumudur ve değişkenlerden birinin belirli bir dönemde aldığı değerin daha önceki bir dönemde aldığı değerden farklı olması gerekmektedir (Albayrak, 2014). Hata terimlerinin otokorelasyon sorununun olup olmadığını tespit etmek için çeşitli testler uygulanmaktadır. Bu çalışmada otokorelasyon sorununun var olup olmadığını tespit etmek için Durbin-Watson ve Breusch-Godfrey Serisel Korelasyon LM testleri incelenecektir.

Durbin-Watson Testi (DW): Literatürdeki çalışmalara bakıldığında en fazla tercih edilen otokorelasyon testlerinden birisi olan DW, birinci derece otokorelasyon sorununun tespiti için ortaya konulmuştur. DW testi istatistiki olarak 0 ile 4 arasında değer almaktadır. DW istatistiki değeri 2'ye yakın olduğunda otokorelasyon sorununun olmadığı ve 0'a yakın

olduğunda pozitif otokorelasyon, 4'e yakın olduğunda ise negatif otokorelasyon durumu söz konusu olmaktadır (Kalem, 2015).

DW testindeki varsayımlar Kınacı ve Genç, (2002)'de aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

- Regresyon modeli sabit terim içermektedir. Bu çalışmadaki modellerde, sabit terim yer aldığı için bu varsayım sağlanmaktadır.
- Hata terimleri birinci ardışık bağımlılık sorunu süreci ile üretilmiştir.
- Regresyon modelinde açıklayıcı değişkenler arasında gecikmeli bağımlı değişkenler yoktur.
- Verilerde eksik gözlem yoktur.

Breusch-Godfrey Serial Correlation Testi (BG Testi): Model tahmin edildikten sonra, hata terimlerinde serisel korelasyon olup olmadığını tespit etmek amacıyla BG testi uygulanmaktadır. BG testinin açıklanmasına yönelik açıklamalar aşağıda sunulmaktadır:

$$e_t = p_1 e_{t-1} + p_2 e_{t-2} + \dots + p_p e_{t-p} + \varepsilon_t \quad (13)$$

denklemini, e_t bozucu teriminin p 'inci dereceden otokorelasyonlu dizinine göre türetilmiştir.

Burada ε_t ortalaması sıfır, varyansı sabit rassal bir bozucu terimi ifade etmektedir. BG testinin hipotezleri şu şekilde oluşturulur.

$$H_0 : p_1 = p_2 = \dots = p_p = 0$$

$$H_1 : p_1 = p_2 = \dots = p_p \neq 0$$

H_0 hipotezi, ardışık bağımlı tüm katsayıların aynı anda sıfıra eşit olduğunu yani derecesi ne olursa olsun modelde ardışık bağımlılık olmadığını açıklamaktadır. H_1 hipotezi ise tüm

katsayıların aynı anda sifira eşit olmadığını yani derecesi ne olursa olsun modelde ardışık bağımlılık olduğunu açıklamaktadır (Alkan, 2015).

EKK yönteminde yapılan varsayımlardan bir diğeri sabit varyans varsayımdır. Sabit varyans, bağımsız değişkenlerin birim değerleri değişirken bağımlı değişkenin birim değerlerinin varyansının sabit kalacağını ifade etmektedir. Değişen varyans (heteroscedasticity) sorunu, hata terimlerinin varyanslarının birbirinden farklı olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Değişen varyans durumunda, EKK tahmincileri yansız ve tutarlı olmakta ancak etkin olmamaktadırlar (Albayrak, 2008).

Hata terimlerinin değişen varyans sorununun tespiti için birbirinden farklı testler uygulanmaktadır. Bu çalışmada değişen varyans sorununun olup olmadığını tespit etmek için Breusch-Pagan-Godfrey (BPG), ARCH ve White testleri uygulanmaktadır.

Breusch-Pagan-Godfrey Testi (BPG Testi): Hata terimlerinin dağılımının sabit varyansa sahip olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testi aşamaları aşağıda açıklanmaktadır (Okyay ve Palacan, 2017).

$$y = \alpha + \beta_0 x_1 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k + u_i \quad (14)$$

denklemini ele alındığında;

$$\text{Model, } \sigma_i^2 = \frac{\hat{u}_i^2}{n} \quad (15)$$

şeklinde tahmin edilir.

$$P_i \text{ değişkeni, } P_i = \frac{\hat{u}_i^2}{\hat{\sigma}^2} \quad (16)$$

biçiminde belirlenir ve M ile regrese edilir.

$$\hat{P}_i \text{ değişkeni, } \hat{P}_i = f(M) \text{ ise } P_i = \alpha + \alpha_2 M_{1i} + \alpha_3 M_{2i} + \alpha_4 M_{3i} + v_i \quad (17)$$

halini alır.

BPG testinde hipotezler aşağıdaki gibi kurulur:

$$H_0 : \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = 0$$

H_1 : $\alpha_2, \alpha_3, \alpha_4$ arasından en az birisi sıfırdan farklıdır.

H_0 hipotezinin kabul edilmesi değişen varyans sorununun olmadığını, H_1 hipotezinin kabul edilmesi ise değişen varyans sorununun olduğunu göstermektedir.

Arch Testi: En küçük kareler yönteminin varsayımlarından biri hata terimlerinin sıfır ortalamaya sahip olması gerektiğidir. Arch testi, hata terimlerinin sıfır ortalamaya sahip olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanmaktadır. Arch testine yönelik açıklamalar aşağıda sunulmaktadır (Atakan, 2009).

$$y_t = \beta_1 + \beta_2 x_{2t} + \dots + \beta_k x_{kt} + u_t \quad (18)$$

şeklindeki regresyon modelini ele alalım.

$$\text{Modelde hata terimi ve hata teriminin varyansı, } u_t \sim N\left[0, (\alpha_0 + \alpha_1 + u_{t-1}^2)\right] \quad (19)$$

biçiminde gösterilir.

Bu durumda modeldeki hata terimi u_t sıfır ortalamaya ve hata terimi varyansı olan $(\alpha_0 + \alpha_1 + u_{t-1}^2)$ denklemi normal dağılıma sahip olmaktadır. Arch testinde hata terimleri, kare değerlerine ve koşullu gecikmeli varyanslara bağlıdır ve hata teriminin t dönemindeki varyansı, $(t-1)$ döneminin hata teriminin karesinin bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır.

White Testi: Değişen varyans sorununun tespiti için kullanılan yöntemler arasında en yaygın kullanılan testlerden biri White testidir. Aşağıda White testine yönelik açıklamalar sunulmaktadır.

$$\text{White testinde denklem, } y_t = \beta_0 + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + u_t \quad (20)$$

şeklinde ise tahmin edilen denklemde hata terimi serisi (u_t) oluşturulur ve

$$\hat{u}_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 x_{1t} + \alpha_2 x_{2t} + \alpha_3 x_{1t}^2 + \alpha_4 x_{2t}^2 + \alpha_5 x_{1t} x_{2t} + v_t$$

(21) biçiminde yardımcı regresyon modeli tahmin edilerek modelin R^2 'si elde edilir ve χ^2 (Ki-Kare) değeri hesaplanır.

White testinin hipotezleri şu şekildedir:

$$H_0 : \alpha_1 = \alpha_2 = \dots = \alpha_n = 0 \text{ (Değişen varyans sorunu yoktur.)}$$

$$H_1 : \text{En az biri} \neq 0 \text{ (Değişen varyans sorunu vardır.)}$$

Hesaplanan χ^2 değeri çizelge değeriyle karşılaştırılır. Hesaplanan χ^2 değeri, çizelge değerinden küçük ise H_0 hipotezi kabul edilerek modelde değişen varyans sorunu olmadığına ancak hesaplanan χ^2 değeri, çizelge değerinden büyük ise H_0 hipotezi reddedilerek modelde değişen varyans sorununun olduğuna karar verilir (Göçer ve Hepkarşı, 2013a).

Bu çalışmada sermaye hareketlerinin ölçülmesine yönelik 3 farklı model kullanılmıştır. Bunlar Cari Açık/GSYH, Brüt Portföy Yatırımları/GSYH ve Net Portföy Yatırımları/GSYH oranlarından oluşmaktadır ve bunlar bankacılık sektöründeki toplam, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarının seçilmiş finansal oranlarına olan etkileri ile beraber aşağıda sırasıyla *Çizelge 3.5*, *Çizelge 3.6* ve *Çizelge 3.7*'de sunulmaktadır.

Çizelge 3.5. EKK Yöntemi Sonuçları (CA/GSYH Oranı ile)

	C	CA/GSYH YH	CA/GSYH (t-1)	CA/GSYH (t-2)	CA/GSYH (t-3)	CA/GSYH (t-4)	INF	RINT	GR
ROAT	1.4977*** [0.0000]		-0.1286*** [0.0005]	0.1702*** [0.0000]		-0.1115*** [0.0004]		0.0506*** [0.0018]	
ROAG	1.6487*** [0.0000]		-0.1583*** [0.0001]	0.1871*** [0.0000]		-0.1159*** [0.0003]		0.0547*** [0.0011]	
ROAP	1.5699*** [0.0000]		-0.1205*** [0.0015]	0.1703*** [0.0000]		-0.1235*** [0.0002]		0.0462*** [0.0056]	
ROET	14.0000*** [0.0000]		-1.3577*** [0.0001]	1.7371*** [0.0000]		-1.0430*** [0.0003]		0.5423*** [0.0003]	
ROEG	19.0628*** [0.0000]		-1.9695*** [0.0001]	2.2124*** [0.0000]		-1.3875*** [0.0006]		0.6919*** [0.0011]	
ROEP	13.7131*** [0.0000]		-1.2296*** [0.0002]	1.6525*** [0.0000]		-1.0690*** [0.0001]		0.5187*** [0.0003]	
NIMT	3.3200*** [0.0000]		-0.3542*** [0.0000]	0.3943*** [0.0000]		-0.2028*** [0.0002]		0.0545** [0.0417]	
NIMG	3.0890*** [0.0000]		-0.3424*** [0.0000]	0.3934*** [0.0000]		-0.1833*** [0.0005]		0.0505* [0.0525]	
NIMP	3.2251*** [0.0000]		-0.3361*** [0.0000]	0.3669*** [0.0000]		-0.1985*** [0.0001]		0.0501** [0.0452]	
LDT	0.9889*** [0.0000]							-0.0256*** [0.0000]	
LDG	0.9726*** [0.0000]							-0.0406*** [0.0000]	
LDP	1.0411*** [0.0000]							-0.0199*** [0.0000]	
LAT	0.5689*** [0.0000]							-0.0103*** [0.0000]	
LAG	0.5405*** [0.0000]							-0.0185*** [0.0000]	
LAP	0.5787*** [0.0000]							-0.0079*** [0.0000]	

	R ²	DW Stat	SBC	F-statistic	Breusch Godfrey Testi	Breusch Pagan Godfrey Testi	ARCH Testi	White Testi
ROAT	0.6414	1.5824	1.7160	6.9324***	0.2118	0.6210	0.6452	0.7038
ROAG	0.6804	1.8455	1.7505	8.2517***	0.6433	0.6518	0.5405	0.7966
ROAP	0.6254	1.4998	1.7996	6.4696***	0.1377	0.5840	0.5307	0.5765
ROET	0.6814	1.7171	6.1565	8.2889***	0.4007	0.6935	0.5034	0.7974
ROEG	0.6553	1.6989	6.8576	7.3681***	0.3704	0.4550	0.1455	0.7079
ROEP	0.6884	1.6905	6.0496	8.5632***	0.3644	0.7440	0.5618	0.7319
NIMT	0.7155	2.0905	2.8147	9.7461***	0.7330	0.7609	0.5842	0.8296
NIMG	0.7111	1.9055	2.7613	9.4501***	0.6026	0.8464	0.7559	0.8813
NIMP	0.7280	2.0438	2.6545	9.9991***	0.7969	0.6896	0.4294	0.8046
LDT	0.4595	0.2240	-0.6298	3.2953***	0.2093	0.5863	0.2749	0.2923
LDG	0.5042	0.2349	-0.0823	3.9413***	0.2151	0.2910	0.2350	0.1693
LDP	0.4248	0.2305	-0.8819	2.8622**	0.1868	0.5166	0.2247	0.2935
LAT	0.4445	0.2447	-2.4810	3.1018**	0.1207	0.4781	0.1638	0.8677
LAG	0.5584	0.2910	-1.7780	4.9010***	0.3403	0.4919	0.4915	0.9806
LAP	0.3619	0.2209	-2.5203	2.1984*	0.2378	0.6263	0.1131	0.2524

Not: p- değerleri köşeli parantez içinde sunulmuştur. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde anlamlılıkları göstermektedir.

Çizelge 3.6. EKK Yöntemi Sonuçları (BPY/GSYH Oranı ile)

	C	BPY/GSYH	BPY/GSYH YH(t-1)	BPY/GSYH (t-2)	BPY/GSYH (t-3)	BPY/GSYH YH (t-4)	INF	RINT	GR
ROAT	1.0654*** [0.0000]			0.1037** [0.0216]	-0.0753* [0.0834]			0.0632*** [0.0045]	
ROAG	1.1522*** [0.0000]			0.1119** [0.0199]	-0.0896* [0.0544]			0.0723*** [0.0024]	
ROAP	1.1177*** [0.0000]			0.1018** [0.0258]	-0.0772* [0.0802]			0.0561** [0.0117]	
ROET	10.0153*** [0.0000]			0.9633** [0.0246]	-0.7708* [0.0633]			0.6491*** [0.0023]	
ROEG	12.6510*** [0.0000]			1.2306** [0.0368]	-1.1458** [0.0465]			0.8342*** [0.0043]	
ROEP	9.8169*** [0.0000]			0.9060** [0.0252]	-0.7330* [0.0615]			0.6023*** [0.0027]	
NIMT	2.4108*** [0.0000]			0.1977** [0.0296]	-0.1867** [0.0355]			0.0775* [0.0744]	
NIMG	2.2954*** [0.0000]			0.2037** [0.0225]	-0.1622* [0.0605]			0.0761* [0.0734]	
NIMP	2.3050*** [0.0000]			0.1833** [0.0323]	-0.1815** [0.0305]			0.0713* [0.0813]	
LDT	1.0370*** [0.0000]	-0.0240*** [0.0031]						-3.0924*** [0.0000]	
LDG	0.9482*** [0.0000]	-0.0405*** [0.0006]						-0.0477*** [0.0000]	
LDP	1.0513*** [0.0000]	-0.0154** [0.0499]						-0.0214*** [0.0000]	
LAT	0.5890*** [0.0000]	-0.0100** [0.0038]						-0.0123*** [0.0000]	
LAG	0.5757 [0.0000]	-0.0175*** [0.0004]						-0.0220*** [0.0000]	
LAP	0.5938*** [0.0000]	-0.0075** [0.0198]						-0.0094*** [0.0000]	

	R ²	DW Stat	SBC	F-statistic	Breusch Godfrey Testi	Breusch Pagan Godfrey Testi	ARCH Testi	White Testi
ROAT	0.3320	2.0345	2.3382	1.9261*	0.8570	0.4580	0.2417	0.9854
ROAG	0.3512	2.1950	2.4586	2.0981*	0.2259	0.1988	0.1295	0.8332
ROAP	0.2960	1.9081	2.4305	1.6295	0.3781	0.6922	0.4894	0.9756
ROET	0.3568	2.1194	6.8592	2.1495*	0.6729	0.3659	0.3710	0.8857
ROEG	0.3605	2.0770	7.4756	2.1851*	0.8077	0.2893	0.3358	0.8426
ROEP	0.3461	2.0629	6.7910	2.0512*	0.8331	0.5015	0.7481	0.9458
NIMT	0.2957	2.2558	3.7211	1.6276	0.4318	0.3879	0.4101	0.9664
NIMG	0.2775	2.2352	3.6779	1.4888	0.4256	0.3129	0.1892	0.9388
NIMP	0.2986	2.2685	3.6018	1.6502	0.4268	0.4034	0.5849	0.9636
LDT	0.5540	0.4101	-0.7573	4.2700***	0.1548	0.7936	0.9346	0.4279
LDG	0.6178	0.5033	-0.0736	5.2229***	0.1548	0.5271	0.9137	0.3844
LDP	0.4782	0.3811	-0.9793	3.5514***	0.2005	0.7166	0.5920	0.3259
LAT	0.5461	0.4714	-3.0172	3.8987***	0.1593	0.9353	0.9468	0.5813
LAG	0.6595	0.5913	-2.3339	6.4699***	0.1514	0.0008	0.0000	0.0019
LAP	0.4384	0.3698	-3.1149	2.7852**	0.1002	0.7311	0.9222	0.2059

Not: p- değerleri köşeli parantez içinde sunulmuştur. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde anlamlılıkları göstermektedir.

Çizelge 3.7. EKK Yöntemi Sonuçları (NPY/GSYH Oranı ile)

	C	NPY/GSYH	NPY/ GSYH (t-1)	NPY/ GSYH (t-2)	NPY/ GSYH (t-3)	NPY/ GSYH (t-4)	INF	RINT	GR
ROAT	1.1251*** [0.0000]							0.0493** [0.0221]	
ROAG	1.1909*** [0.0000]							0.0560** [0.0198]	
ROAP	1.16669*** [0.0000]							0.0419** [0.0497]	
ROET	10.4061*** [0.0000]							0.5043** [0.0150]	
ROEG	12.8723*** [0.0000]							0.6542** [0.0214]	
ROEP	10.1382*** [0.0000]							0.4596** [0.0181]	
NIMT	2.6448*** [0.0000]								-0.2455* [0.0783]
NIMG	2.5701*** [0.0000]								-0.2459* [0.0714]
NIMP	2.5135*** [0.0000]								-0.2266* [0.0845]
LDT	1.0332*** [0.0000]	-0.0210** (0.0165)						-0.0289*** [0.0000]	
LDG	0.9358*** [0.0000]	-0.0326*** [0.0093]						-0.0448*** [0.0000]	
LDP	1.0747*** [0.0000]	-0.0159** [0.0371]						-0.0224*** [0.0000]	
LAT	0.5875*** [0.0000]	-0.0088** [0.0150]						-0.0117*** [0.0000]	
LAG	0.5709*** [0.0000]	-0.0143*** [0.0066]						-0.0208*** [0.0000]	
LA P	0.5944*** [0.0000]	-0.0074** [0.0260]						-0.0091*** [0.0000]	

	R ²	DW Stat	SBC	F-statistic	Breusch Godfrey Testi	Breusch Pagan Godfrey Testi	ARCH Testi	White Testi
ROAT	0.2132	1.9685	2.5018	1.0503	0.5208	0.2732	0.6306	0.8182
ROAG	0.2351	2.1218	2.6233	1.1912	0.7794	0.0901	0.2567	0.4749
ROAP	0.1775	1.8677	2.5860	0.8367	0.6776	0.7202	0.5580	0.7418
ROET	0.2381	2.0442	7.0284	1.2114	0.3158	0.1424	0.6419	0.5385
ROEG	0.2451	2.0201	7.6416	1.2582	0.4911	0.1253	0.4137	0.5471
ROEP	0.2274	1.9989	6.9578	1.1407	0.4113	0.3103	0.7570	0.7705
NIMT	0.1701	2.1919	3.8853	0.7943	0.4698	0.3346	0.8159	0.9774
NIMG	0.1574	2.1849	3.8317	0.7239	0.4072	0.3791	0.8455	0.9754
NIMP	0.1703	2.2000	3.7698	0.7959	0.5379	0.3340	0.8037	0.9850
LDT	0.5330	0.4107	-0.7498	4.2092***	0.1690	0.4575	0.3054	0.7594
LDG	0.5668	0.4471	-0.0328	4.8961***	0.1318	0.2354	0.1036	0.5947
LDP	0.4774	0.3470	-0.9778	3.5401***	0.1640	0.5383	0.2096	0.6639
LAT	0.5175	0.3637	-2.6068	4.0372***	0.3053	0.2609	0.4653	0.9212
LAG	0.6241	0.4192	-1.9391	6.4351***	0.1652	0.2857	0.2198	0.4721
LAP	0.4270	0.3356	-2.6278	2.8876**	0.4313	0.7228	0.1727	0.4691

Not: p- değerleri köşeli parantez içinde sunulmuştur. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde anlamlılıkları göstermektedir.

3.4. Değerlendirme

İlk modelde *CA/GSYH* ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROAT* (Mevduat Bankaları Toplam Aktif Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistiki düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının (*RINT*) *ROAT* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon (*INF*) ve Büyüme Oranı (*GR*) değişkenlerinin ise herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur. R^2 anlamlılık düzeyi %64,14 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,5824 olup otokorelasyon sorunu olmadığına işaret ederken Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F- istatistiğinin olasılık değeri 0,2118 olup, modelde serisel korelasyonun olmadığını göstermektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorunu olup olmadığını test etmek için Breusch-Pagan Godfrey, ARCH ve White testleri uygulanmıştır. Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6210, ARCH testinde F- istatistiğinin olasılık değeri 0,6452 ve White testinde F- istatistiğinin olasılık değeri 0,7038 olup kalıntılarda değişen varyans sorunu söz konusu değildir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROAG* (Kamu Mevduat Bankaları Aktif Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *ROAG* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %68,04 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,8455 olup otokorelasyon sorununun olmadığını ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6433 olup modelde serisel korelasyonun olmadığını göstermektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için Breusch-Pagan Godfrey, ARCH ve White testleri uygulanmıştır. Breusch-Pagan-Godfrey testinde F- istatistiğinin olasılık değeri 0,6518, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5405 ve White testinde F

istatistiğinin olasılık değeri 0,7966 olup kalıntılarda değişen varyans sorunu söz konusu değildir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROAP* (Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Aktif Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *ROAP* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %62,54 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,4998 olup zayıf otokorelasyona işaret ederken Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,1377 olup modelde serisel korelasyonun olmadığını göstermektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5840, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5307 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5765 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROET* (Mevduat Bankaları Toplam Özsermaye Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *ROET* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %68,14 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,7171 olup otokorelasyon sorunu olmadığına ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4007 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6935, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5034 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7974 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROEG* (Kamu Mevduat Bankaları Özsermaye Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *ROEG* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %65,53 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,6989 olup otokorelasyon sorunu olmadığına ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,3704 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4550, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,1455 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7079 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROEP* (Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Özsermaye Kârlılığı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *ROEP* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %68,84 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,6905 olup otokorelasyon sorunu olmadığına ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,3644 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7440, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5618 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7319 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *NIMT* (Mevduat Bankaları Toplam Net Faiz Marjı) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek

dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *NIMT* üzerindeki etkisi %5 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %71,55 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 2,0905 olup otokorelasyon sorununun olmadığını göstermekte ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7330 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7609, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5842 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,8296 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *NIMG* (Kamu Mevduat Bankaları Net Faiz Marjı) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Reel faiz oranının *NIMG* üzerindeki etkisi %10 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitifdir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %71,11 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 1,9055 olup otokorelasyon sorununun olmadığını göstermekte ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6026 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,8464, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7559 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,8813 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *NIMP* (Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Net Faiz Marjı) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin birinci ve dördüncü çeyrek dönem gecikme değerleri %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatif, ikinci çeyrek dönem gecikme değeri ise %1 istatistik

düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitiftir. Reel faiz oranının *NIMP* üzerindeki etkisi %5 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitiftir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %72,80 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 2,0438 olup otokorelasyon sorununun olmadığını göstermekte ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,7969 olup modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6896, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4294 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,8046 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun söz konusu olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LDT* (Mevduat Bankaları Toplam Krediler/ Toplam Mevduat) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LDT* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %45,95 olup yeterli düzeye yakındır. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2240 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerinin 0,2093 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5863, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2749 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2923 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LDG* (Kamu Mevduat Bankaları Toplam Krediler/Toplam Mevduat) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LDG* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı

değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %50,42 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2349 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerinin 0,2151 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2910, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2350 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,1693 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LDP* (Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Krediler/Toplam Mevduat) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LDP* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %42,48 olup yeterli düzeye yakındır. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2305 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerinin 0,1868 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,5166, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2247 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2935 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LAT* (Mevduat Bankaları Toplam Krediler/Toplam Aktifler) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LAT* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %44,45 olup yeterli düzeye yakındır. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test

etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2447 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerinin 0,1207 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4781, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,1638 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,8677 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LAG* (Kamu Mevduat Bankaları Toplam Krediler/Toplam Aktifler) üzerindeki etkisi analiz edildiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LAG* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %55,84 olup yeterli düzeydedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2910 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerinin 0,3403 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4919, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,4915 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,9806 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

CA/GSYH oranı kullanılarak ölçülen sermaye hareketlerinin *LAP* (Özel Sermayeli Mevduat Bankaları Toplam Krediler/Toplam Aktifler) üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Sadece reel faiz oranının *LAP* üzerindeki etkisinin %1 düzeyinde anlamlı ve katsayısının negatif olduğu görülmektedir. Yine Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. R^2 anlamlılık düzeyi %36,19 olup yeterli düzeyin altındadır. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için uygulanan Durbin-Watson test istatistiğinin değeri 0,2209 olup otokorelasyon sorununa işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F

istatistiğinin olasılık değerinin 0,2378 olarak hesaplanması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans (heteroscedasticity) sorununun olup olmadığını test etmek için uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,6263, ARCH testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,1131 ve White testinde F istatistiğinin olasılık değeri 0,2524 olup kalıntılarda değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

İkinci modelde *BPY/GSYH* ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin ikinci çeyrek dönem gecikme değerleri %5 istatistiki düzeyinde anlamlı ve katsayıları pozitif, üçüncü çeyrek dönem gecikme değerleri genellikle %10 düzeyinde anlamlı ve katsayıları negatiftir. Reel faiz oranının *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP* üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitif, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* üzerindeki etkisi %10 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı yine pozitiftir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP* değişkenlerinin R^2 anlamlılık düzeyleri %35, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenlerinin ise %30 seviyelerindedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenlerinin Durbin-Watson test istatistiği değerlerinin 2'ye yakın düzeyde hesaplanması modelde otokorelasyon sorununun bulunmadığına ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerlerinin de 0,10'un üzerinde olması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir. Modelde değişen varyans sorununun olup olmadığını test etmek amacıyla *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenlerine uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey, ARCH ve White testlerinin F istatistiği olasılık değerlerinin 0,10'un üzerinde hesaplanması değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

BPY/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerine etkisinin doğrudan, %1 ve %5 düzeylerinde anlamlı ve katsayılarının negatif olduğu bulunmuştur. Reel faiz oranının *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenleri üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı negatiftir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerinin R^2 anlamlılık düzeyleri %60 düzeylerindedir. Modelde *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerinin Durbin-

Watson test istatistiği değerlerinin 0,50'ye yakın düzeyde hesaplanması pozitif otokorelasyonun varlığına işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerlerinin 0,10'un üzerinde olması modelde serisel korelasyonun olmadığını göstermektedir. Modelde değişen varyans sorununun olup olmadığını test etmek amacıyla *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerine uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey, ARCH ve White testlerinin F istatistiği olasılık değerlerinin 0,10'un üzerinde hesaplanması değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

Üçüncü modelde *NPY/GSYH* ile ölçülen sermaye hareketlerinin *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* üzerindeki etkisi incelendiğinde, sermaye hareketlerinin hiçbir gecikme döneminde ve herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Reel faiz oranının *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP* değişkenleri üzerindeki etkisi %5 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı pozitiftir. Büyüme oranı değişkeninin ise *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenleri üzerindeki etkisi %10 düzeyinde anlamlı ve katsayısı negatiftir. Enflasyon oranı değişkeni herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenlerinin R^2 anlamlılık düzeyleri %20 seviyelerindedir. Modelde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için *ROAT*, *ROAG*, *ROAP*, *ROET*, *ROEG*, *ROEP*, *NIMT*, *NIMG* ve *NIMP* değişkenlerinin Durbin-Watson test istatistiği değerlerinin 2'ye yakın düzeyde hesaplanması modelde otokorelasyon sorununun bulunmadığına ve Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F istatistiğinin olasılık değerlerinin de 0,10'un üzerinde olması modelde serisel korelasyonun olmadığına işaret etmektedir.

NPY/GSYH ile ölçülen sermaye hareketlerinin *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerine etkisinin doğrudan, %1 ve %5 düzeylerinde anlamlı ve katsayılarının negatif olduğu bulunmuştur. . Reel faiz oranının *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenleri üzerindeki etkisi %1 istatistik düzeyinde anlamlı ve katsayısı negatiftir. Enflasyon ve Büyüme Oranı değişkenleri herhangi bir istatistik düzeyinde anlamlı değildir. *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerinin R^2 anlamlılık düzeyleri %50'nin üzerindedir. Modelde *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerinin Durbin-Watson test istatistiği değerlerinin 0,40 düzeylerinde hesaplanması pozitif otokorelasyonun varlığına işaret etmekte ancak Breusch-Godfrey Serial Correlation LM testinde F

istatistiğinin olasılık değerlerinin 0,10'un üzerinde olması modelde serisel korelasyonun olmadığını göstermektedir. Modelde değişen varyans sorununun olup olmadığını test etmek amacıyla *LDT*, *LDG*, *LDP*, *LAT*, *LAG* ve *LAP* değişkenlerine uygulanan Breusch-Pagan-Godfrey, ARCH ve White testlerinin F istatistiği olasılık değerlerinin 0,10'un üzerinde hesaplanması değişen varyans sorununun olmadığını göstermektedir.

Literatürde uluslararası sermaye akımlarının bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının bilançolarındaki aktif ve pasif kalemler ve finansal oranlar üzerinde meydana getirdiği etkileri açıklayan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada analiz etmiş olduğumuz uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin bankaların bilançolarındaki kârlılık ve likidite oranları gibi finansal oranlar üzerinde meydana getirdiği etkilerin ilgili literatürde bulunan çalışmalarla karşılaştırılmasına yönelik açıklamalara aşağıda değinilmektedir.

Lopez-Mejia (1999), çalışmasında gelişmekte olan ülke ekonomilerine yoğun sermaye akımlarının yaşandığı 1985 ile 1997 yılları arasındaki dönemde uluslararası sermaye hareketlerinin seçilmiş gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde uygulanan politikalara ve bankacılık sektörlerine olan etkilerini bu ülkelerin uyguladıkları politika tercihleri yardımıyla incelemiştir. Yüksek hacimdeki uluslararası sermaye akımlarının bu ülkelerdeki bankaların kredi hacimlerini ve varlık fiyatlarını yükselterek bankacılık sisteminin kırılganlığını arttırdığını ve bankaların bilançolarında aktifleri ile pasifleri arasında vade uyumsuzluklarına neden olarak bankaların kredi kalitelerinde düşüslere yol açtığını tespit etmiştir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), araştırmalarında 1988-1995 dönemi arasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki faiz marjlarının ve banka kârlılıklarının makroekonomik ve bankalara özgü değişkenler yardımıyla belirleyicilerini regresyon analizi yardımıyla analiz etmişlerdir. Bankaların kârlılık oranlarının ve net faiz marjlarının enflasyon oranından pozitif yönde, zorunlu karşılık oranlarından ve bankaların toplam aktiflerinin GSYH içerisindeki paylarındaki artışlardan ise negatif yönde etkilendiği sonucunu elde etmişlerdir.

İnsel ve Sungur (2003), çalışmalarında 1989 ile 1999 yılları arası dönemde Türkiye ekonomisine yönelen uluslararası sermaye hareketlerinin temel makroekonomik göstergeler

üzerindeki etkilerini EKK yöntemiyle analiz etmişlerdir. Türkiye ekonomisine giren uluslararası sermaye hareketlerinden doğrudan yabancı sermaye yatırımları gibi uzun vadeli sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme oranlarını, mevduata uygulanan faizleri ve tüketici kredilerini arttırdığını tespit etmişlerdir. Ancak ekonomiye kısa vadeli olarak giren portföy yatırımları gibi volatil sermaye hareketlerinin önce uluslararası rezervleri, harcamaları ve kredileri arttırdığını sonrasında ise ithalat kalemini ve dolayısıyla cari işlemler açığını yükselttiğini belirtmişlerdir. Ekonomiye giren sermaye hareketlerinin önce makroekonomik göstergelerde ve bankacılık sektöründe olumlu etkiler yarattığını ardından sermaye çıkışlarının yaşanmasıyla etkilerin tersine döndüğü sonucuna ulaşmışlardır. Yani uluslararası sermaye girişleriyle bankacılık sektöründe hacimlerinde artışlar meydana gelen krediler ve mevduatın sermaye çıkışlarıyla birlikte hacimlerinde azalışların yaşandığını yani etkilerin tersine döndüğünü söylemektedirler.

Moore (2010), araştırmasında 1990 ile 2004 yılları arasında seçilmiş 112 ülkede sermaye hesaplarının serbestleştirilmesinden itibaren bu ülkelerin ekonomilerinde yaşanan sermaye hareketliliğinin bankacılık sektörlerindeki bankaların faiz marjlarında meydana getirdiği etkileri dinamik panel veri analiziyle tahmin etmiştir. Ülkelerin sermaye hesaplarının serbest hale gelmesinin bazı ülkelerin bankacılık sektörlerindeki bankaların faiz marjları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Togan ve Berument (2011), araştırmalarında 1998 ile 2010 arasındaki dönemde Türkiye ekonomisindeki uluslararası sermaye hareketleri, cari işlemler dengesi ve banka kredileri arasındaki ilişkiyi VAR modelini kullanarak analiz etmişlerdir. Türkiye ekonomisinde uluslararası sermaye girişlerinin bankaların reel kredi hacimlerinde ve cari işlemler açığı/GSYH oranında artışlar meydana getirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Uluç (2012), araştırmasında gelişmekte olan ülke ekonomilerine yoğun sermaye hareketlerinin yaşandığı 1990 ve 2004 yılları arasındaki dönemde yüksek miktarda yabancı sermaye girişlerinin seçilmiş gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin bankacılık sektörlerinde meydana getirdiği etkileri panel veri analiziyle incelemiştir. Araştırmada gelişmekte olan ülkelere olan sermaye girişlerinin ani olarak ekonomiden çıkmaya başlamasıyla bankacılık sektöründeki bankaların bilançolarında vade uyumsuzluklarının meydana geldiğini söylemektedir. Yabancı sermaye hareketlerinin meydana getirdiği vade uyumsuzluklarının bankaları likidite sıkışıklıklarına karşı önlem alma veya kârlılıklarını artırma konusunda seçim

yapmaya zorladığını belirtmektedir. Buradan hareketle yüksek sermaye girişlerinin yaşandığı dönemlerde bankaların likit durumda olmayı tercih ettiği ve banka kârlılıklarının düştüğü sonucuna ulaşmıştır.

Riaz (2013), çalışmasında 2006 ile 2010 yılları arasındaki dönemde Pakistan bankacılık sektöründeki 32 adet ticari bankanın kârlılığını etkileyen çeşitli makroekonomik ve bankalara özgü değişkenleri regresyon analizi yardımıyla test etmiştir. Bankaların aktif kârlılığının kredi riski ve GSYH oranlarıyla pozitif ilişki içerisinde, TÜFE ve faiz oranlarıyla ise negatif ilişki içerisinde olduğunu saptamıştır. Bankaların özsermaye kârlılığının ise toplam krediler/toplam aktifler, toplam mevduat/toplam aktifler, GSYH ve ekonomik büyüme oranlarını pozitif yönde; kredi riski, TÜFE ve faiz oranlarını ise negatif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

Sakarya (2014), çalışmasında Türk bankacılık sektöründe 2003 ile 2013 arası dönemde sektöre yurtdışından yabancı sermaye şeklinde giren yatırımların banka bilançolarındaki finansal oranlar gibi yerel değişkenlerle ve Federal Reserve Bank (FED) faiz oranı gibi küresel değişkenlerle olan ilişkisini Vektör Oto Regresyon (VAR) modeli ile tahmin etmiştir. Türk bankacılık sektöründe kârlılık oranlarının uluslararası sermaye hareketlerine karşı duyarlı olduğunu ve sermaye hareketlerinin yaşandığı dönemlerde bankaların kârlılıklarını koruduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna ilave olarak uluslararası sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektöründe sermaye benzeri kredilerin ve repo yoluyla sağlanan fonların oranlarındaki artışlarla sektördeki kaldıraç oranlarının yükseldiğini tespit etmiştir.

Reis, Kılıç ve Buğan (2016), 2009 ile 2013 yılları arasındaki dönemde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren seçilmiş mevduat bankalarının kârlılığını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri panel veri analizi ile test etmişlerdir. Çalışmada bankaların kaldıraç oranlarının toplam aktifler içerisindeki paylarının ve kredi/mevduat oranlarının bankaların aktif kârlılığını negatif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bankaların net faiz marjının ise kaldıraç ve kredi/mevduat oranlarının yanında GSYH değişkeni ile de arasında negatif bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Buradan hareketle bankaların dışarıdan temin ettikleri yabancı kaynaklarındaki veya borçlarındaki artışların bankaların kârlılığını azalttığını ifade etmektedirler.

Okuyan ve Karataş (2017), çalışmalarında 2002 ile 2013 yılları arasındaki dönemde Türk bankacılık sektöründeki ticari bankaların bilançolarındaki kârlılık oranlarını etkileyen faktörleri

ve banka kârlılıklarının bu faktörlerle olan ilişkisini panel veri yöntemini kullanarak analiz etmişlerdir. Türk bankacılık sektöründeki ticari bankaların kârlılık oranlarının özkaynak yeterliliği, mevduatın ve toplam aktiflerin büyüklüğü, GSYH ve Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile pozitif, banka bilançolarında likit varlıkların büyüklüğü ve takipteki kredilerdeki artışlar ile negatif bir ilişki içerisinde olduğunu, toplam krediler/toplam aktifler ve ihracatın ithalatı karşılama oranlarının ise bankaların kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını saptamışlardır.

Lopez-Mejia (1999), İnel ve Sungur (2003), Togan ve Berument (2011), Uluç (2012) ve Sakarya (2014) gibi çalışmaların belirttikleri üzere, ülke ekonomilerine gerçekleşen uluslararası sermaye hareketleri, bankacılık sektöründeki ticari bankaların kredi hacimlerinde artışlar meydana getirmektedir. Bu çalışmanın 2. bölümünde sunulmuş olan toplam krediler ve LA ve LD oranlarını gösteren çizelgeler yardımıyla Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarının bilançolarında 2006 ile 2016 dönemleri arasında toplam krediler kaleminde, LA ve LD oranlarında artışların olduğu gösterilmiştir. Çalışmanın 3. bölümünde EKK metodu yardımıyla yapılan analizde ise, CA/GSYH oranıyla ölçülen kısa vadeli sermaye hareketlerinin LA ve LD oranlarıyla arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak BPY/GSYH ve NPY/GSYH oranlarıyla temsil edilen kısa vadeli sermaye hareketlerinin LA ve LD oranlarıyla arasında anlamlı ve negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki çalışmaların aksine elde edilen bu negatif ilişkinin araştırmada analiz edilen sermaye hareketlerinin kısa vadeli yani her an ekonomiden çıkabilecek ve volatil nitelikte olan spekülasyon sermaye hareketlerinden kaynaklandığı yorumu yapılabilir. Çünkü İnel ve Sungur (2003), bankaların kredi hacimlerinde meydana gelen artışların doğrudan yabancı yatırımlardan kaynaklandığını belirtmektedirler. Diğer çalışmalarda da sermaye hareketlerinin genellikle kısa vadeli veya uzun vadeli olarak ayırım yapılmadan bir bütün olarak ele alındığı görülmektedir.

Uluç (2012) ve Reis, Kılıç ve Buğan'ın (2016) belirttiği üzere gelişmekte olan ülkelere gerçekleşen uluslararası sermaye hareketleri, bankacılık sektöründeki ticari bankaların bilançolarındaki kârlılık oranlarını düşürmektedir. Bu araştırmanın 2. bölümünde sunulmuş olan Türk bankacılık sektöründe 2006 ile 2016 dönemi mevduat bankalarının bilançolarındaki kârlılık oranlarını gösteren çizelgelardan hareketle ROA, ROE ve NIM oranlarında azalışlar olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın 3. bölümünde EKK yöntemiyle yapılan analizde CA/GSYH oranıyla gösterilen kısa vadeli sermaye hareketlerinin ROA, ROE ve NIM oranlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. CA/GSYH oranı ile temsil edilen sermaye

hareketlerinin gecikmeli 1. ve 4. dönemlerinin mevduat bankalarının ROA, ROE ve NIM oranlarıyla negatif yönlü, gecikmeli 2. döneminin ise pozitif yönlü bir ilişki içerisinde oldukları saptanmıştır. BPY/GSYH oranıyla gösterilen sermaye hareketlerinin gecikmeli 2. çeyrek döneminin ROA, ROE ve NIM değişkenleri ile pozitif, 3. çeyrek döneminin ise negatif bir ilişki içerisinde oldukları bulunmuştur. NPY/GSYH oranıyla temsil edilen sermaye hareketleri ile ROA, ROE ve NIM oranları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ekonometrik bulgulardan hareketle genel olarak uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektöründe mevduat bankalarının kârlılık oranlarında azalışlar meydana getirdiği söylenebilir.

Riaz (2013) ve Okuyan ve Karataş (2017), bankaların aktif kârlılıkları ile GSYH veya ekonomik büyüme oranı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise mevduat bankalarının aktif kârlılık oranları ile GR oranı arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Moore (2010), çalışmasında uluslararası sermaye hareketlerinin bankaların faiz marjları üzerinde fazla bir etki oluşturmadığını belirtmektedir. Bu araştırmada ise mevduat bankalarının NIM oranlarının CA/GSYH oranı ile ölçülen sermaye hareketlerinin gecikmeli 1. ve 4. çeyrek dönemleriyle negatif, gecikmeli 2. dönemiyle ise pozitif, BPY/GSYH oranı ile temsil edilen sermaye hareketlerinin gecikmeli 2. dönemiyle pozitif ve gecikmeli 3. dönemiyle negatif ilişki içerisinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), bankaların kârlılık oranlarının ve net faiz marjlarının enflasyon oranından pozitif yönde, mevduata uygulanan zorunlu karşılık oranlarından ve bankaların toplam aktiflerinin GSYH içerisindeki paylarındaki artışlardan negatif yönde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmada ise bankaların kârlılık oranları olan ROA, ROE, NIM oranlarının enflasyon oranı ile arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ancak NIM oranı ile GR oranı arasında negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), NIM ile GR arasındaki bu negatif yönlü etkileşimi sektördeki rekabete bağlamaktadırlar. Dolayısıyla bankacılık sektöründeki rekabetin artmasıyla bankaların toplam aktiflerinin GSYH içerisindeki paylarında artışlar meydana geldiğini ve bankacılık sektöründe rekabetin artmasıyla GSYH yükselirken, bankaların NIM oranlarında düşüşlerin ortaya çıktığını belirtmektedirler.

SONUÇ

Küresel ekonomilerde, finansal serbestleşme politikalarının uygulanmaya başlamasından bu yana uluslararası sermaye hareketleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerin finansman açıklarını karşılamıştır. Türkiye ekonomisinde de mevcut tasarruf açıklarının finanse edilmesi amacıyla 1980'li yılların sonu itibarıyla, finansal liberalizasyon politikaları uygulanmaya başlanmış ve uluslararası sermaye hareketleri serbest hale gelmiştir. 1990'lı yılların başlarından itibaren Türkiye ekonomisinde görülmeye başlanan yüksek sermaye hareketliliğinin etkisiyle bazı ciddi finansal krizler ortaya çıkmıştır. Bu krizlerin ekonomideki en önemli sektörlerden biri konumundaki bankacılık sektörünü etkilememiş olması mümkün değildir. Fakat literatürdeki çalışmalara bakıldığında, ülke ekonomilerinde gerçekleşen sermaye hareketliliğinin sıklıkla makroekonomik faktörlerle ilişkilendirilerek analiz edildiği görülmektedir. Uluslararası sermaye hareketlerinin bankacılık sektöründe ve banka bilançolarında yarattığı etkileri inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmayla uluslararası sermaye hareketlerinin banka bilançolarındaki finansal kalemler ve oranlar üzerinde meydana getirdiği etkiler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası sermaye hareketleri, vadeleri ve amaçları doğrultusunda uzun vadeli ve doğrudan yatırımlar veya kısa vadeli ve spekülatif amaç taşıyan yatırımlar şeklinde gerçekleşerek ülke ekonomilerinde farklı etkiler ortaya çıkarmaktadırlar. Bu çalışmada uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin genel olarak Türk bankacılık sektöründeki ve mevduat bankalarının bilançolarındaki seçilmiş finansal oranlara etkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmada bağımsız değişkenler konumundaki uluslararası kısa vadeli sermaye hareketleri Cari Açık, Brüt Portföy Yatırımları ve Net Portföy Yatırımları gibi üç farklı şekilde ölçülerek analiz edilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenleri olarak ise bankaların kârlılık oranlarını ölçmek için kullanılan Aktif Kârlılık Oranı (ROA), Özsermaye Kârlılık Oranı (ROE), Net Faiz Marjı (NIM) ve bankaların likidite oranlarını ölçmek amacıyla kullanılan Toplam Krediler/Toplam Aktifler (LA) ve Toplam Krediler/Toplam Mevduat (LD) oranları seçilmiştir. Ayrıca araştırmaya kontrol değişkenleri olarak ekonomik büyüme (GR), reel faiz (RINT) ve enflasyon (INF) oranları dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada Türkiye ekonomisinde 2006 ile 2016 yılları arası dönemde Cari Açık, Brüt Portföy Yatırımları ve Net Portföy Yatırımları'nın çeyrek dönem ve gecikmeli dönem

verilerinin GSYH'ya oranları hesaplanmıştır. Hesaplanan bu oranlar ile Türk bankacılık sektöründe, mevduat bankaları genel toplamda ve kamu sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarındaki Aktif Kârlılık, Özsermaye Kârlılığı, Net Faiz Marjı, Toplam Krediler/Toplam Aktifler ve Toplam Krediler/Toplam Mevduat oranlarının çeyrek dönem verileri ile arasındaki ilişki EKK yöntemiyle analiz edilmiştir. Ekonomik büyüme, reel faiz ve enflasyon oranları gibi kontrol değişkenlerinin de çeyrek dönem verileri analize dâhil edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, Türkiye ekonomisinde 2006 ile 2016 dönemi arasında gerçekleşen uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektöründeki ve mevduat bankalarındaki likidite ve kârlılık oranları ile arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu ve kontrol değişkenlerinden reel faiz oranına karşı duyarlı oldukları sonucu elde edilmiştir.

CA/GSYH oranıyla ölçtüğümüz kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık oranlarına olan etkilerinin gecikmeli dönemlerde ortaya çıktığı sonucu elde edilmiştir. CA/GSYH oranının 1. ve 4. gecikmeli çeyrek dönemlerinde, Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık oranlarında azalışların, 3. gecikmeli çeyrek döneminde ise artışların olduğu tespit edilmiştir. Ancak CA/GSYH oranının Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının likidite oranları ile arasında ve enflasyon ve büyüme oranlarının ise hem kârlılık ve hem likidite oranları ile arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

BPY/GSYH oranıyla ölçülen kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık oranlarına olan etkilerinin gecikmeli dönemde ortaya çıktığı, likidite oranlarına olan etkilerinin ise doğrudan gerçekleştiği tespit edilmiştir. BPY/GSYH oranının 2. gecikmeli çeyrek döneminde Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık oranlarında artışların, 3. gecikmeli döneminde ise azalışların olduğu görülmektedir. BPY/GSYH oranının Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının likidite oranları ile arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiş, ekonomik büyüme ve enflasyon oranlarının ise Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık ve likidite oranları ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

NPY/GSYH oranıyla ölçülen kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının kârlılık oranları ile arasında anlamlı bir ilişkinin

olmadığı, likidite oranlarına olan etkilerinin ise doğrudan gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle NPY/GSYH oranının Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının likidite oranlarını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca kârlılık oranlarından net faiz marjının ekonomik büyümeyle arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Daha önce bu durumun bankacılık sektöründeki rekabetin artmasıyla GSYH’da artışlar ortaya çıkarken bu rekabet artışlarıyla beraber bankaların net faiz marjlarında azalışların meydana gelmesinden kaynaklandığını belirtmiştik. Türk bankacılık sektörünün ve mevduat bankalarının likidite ve kârlılık oranlarının enflasyon oranı ile aralarında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, net faiz marjı hariç diğer oranların ekonomik büyümeyle de anlamlı bir ilişkilerinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye ekonomisinde 2006 ile 2016 yılları arasında yaşanan uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin Türk bankacılık sektörünün temel finansal rasyoları üzerinde önemli etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cari ve gecikmeli etkilerin ele alınan sermaye hareketlerinin tanımına göre değişebildiği ve sermaye hareketlerinin anlık ve gecikmeli etkilerinin işaret açısından heterojen sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada kısa vadeli sermaye hareketlerinin bankacılık sektöründeki finansal göstergelere etkisinin olmadığına dair ortaya konulan sıfır hipotezleri reddedilmektedir.

KAYNAKÇA

- Agosin, M.R. and Huaita, F. (2011). Capital Flows to Emerging Economies: Minsky in The Tropics. *Cambridge Journal of Economics, Volume 35, Issue 4*, 663-683.
- Aizenman, J., Jinjark, Y and Park, D. (2011). Capital Flows and Economic Growth in The Era of Financial Integration and Crisis, 1990-2010. *The National Bureau of Economic Research Working Paper Series*, Working Paper No. 17502.
- Aizenman, J., Lee, Y. and Rhee, Y. (2005). International Reserves Management and Capital Mobility in a Volatile World: Policy Considerations and a Case Study of Korea. *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 10534.
- Akdiş, M. (2004). Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Yol Açtığı Finansal Krizler ve Bu Krizleri Önlemede Kullanılabilecek Araçlar: Tobin Vergisi. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 36-48.
- Aklan, N.A. (2002). Uluslararası Sermaye Akımları: Etkileri, Sterilizasyon Politikaları ve Değişen Yapısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 7*, 35-52.
- Aktan, B. ve Bodur, B. (2006). Oranlar Aracılığı ile Finansal Durumunuzu Nasıl Çözümlersiniz? *Journal of Yaşar University, Cilt 1, Sayı 1*, 49-67.
- Albayrak, A. (2008). Değişen Varyans Durumunda En Küçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Ağırlıklı Regresyon Analizi ve Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 10, Sayı 2*, 111-134.
- Albayrak, A. S. (2014). Otokorelasyon Durumunda En Küçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Otoregresyon Teknikleri ve Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 19, Sayı 1*, 1-20.
- Alkan, Y. (2015). Türkiye'de Tarımsal İşletmelerde Ücret ile İşgücüne Katılma İlişkisinin Ekonometrik Analizi. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 2*, 155-171.
- Alper, K., Altunok, F. ve Çapacıoğlu, T. (2015). ABD Merkez Bankası (Fed) Politikaları ve Bankacılık Sektörü Dış Borçlanması. *TCMB Ekonomi Notları*, Sayı: 2015/14.

- Altun, O. ve Can Mutan, O. (2007). *Küresel Fon Akımlarının Gelişmekte Olan Ekonomilere ve Türkiye Ekonomisine Etkisi*. İstanbul: Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu.
- Altunöz, U. (2014). Cari Açık Sorununun Temel Nedenleri ve Sürdürülebilirliği: Türkiye Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2*, 115-132.
- Angora, A. and Roulet, C. (2011). Liquidity Assessment and the Use of Liquidity Ratio as Defined in the Basel III Accords to Identify Bank Distress. *Universite de Limoges Working Paper*.
- Ardıç, H. (2004). *1994 ve 2001 Yılı Ekonomik Krizlerinin, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bilançosunda Yarattığı Etkilerin İncelenmesi*. Ankara: TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi.
- Atakan, T. (2009). İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında Değişkenliğin (Volatilitenin) Arch-Garch Yöntemleri ile Modellenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi, Cilt 20, Sayı 62*, 48-61.
- Avcı, G. ve Esen, M.A. (2016). Reel Sektör Kur Riski İle Kredi Riski İlişkisinin Türk Bankacılık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi. *Bankacılar Dergisi, Cilt 27, Sayı 96*, 64-78.
- Ayhan, D. (2014). Brics-T Ülkelerine Yönelik Portföy Yatırımlarının Cari Açık Üzerindeki Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi . *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 7, Sayı 1*, 67-75.
- Babaoğlu, B., Mutlu, O.Ç. ve Topkaya, M. (2017). *Net Hata ve Noksan Üzerine Bir Değerlendirme*. tcmbblog.org.tr.
- Bahar, O. ve Erdoğan, E. (2011). 1994 ve 2001 Krizleri Sonrasında Türkiye'de Uygulanan Finansal Regülasyon Politikaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 27*, 26-44.
- Baharumshah, A.Z. and Thanoon, M.A.M. (2006). Foreign Capital Flows and Economic Growth in East Asian Countries. *China Economic Review, Vol. 17, Issue 1*, 70-83.

- BDDK. (2006). *Türk Bankacılık Sektörü Kur Riski Değerlendirme Raporu*. İstanbul: www.bddk.org.tr.
- BDDK. (2010). *Sorularla Basel III*. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu.
- BDDK. (2016a). *Likidite Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber*. İstanbul: www.bddk.org.tr.
- BDDK. (2016b). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri*. İstanbul: www.bddk.org.tr.
- BDDK. (2017). *Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten*. ebulten.bddk.org.tr.
- Bekaert, G.J. and Hodrick, R.J. (2014). *International Financial Management*. Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Berksoy, T. ve Saltoğlu, B. (1998). *Türkiye Ekonomisinde Sermaye Hareketleri*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Berument, H. ve Dinçer, N.N. (2004). Do Capital Flows Improve Macroeconomic Performance in Emerging Markets? *Emerging Markets Finance and Trade, Volume 40, No. 4*, 20-32.
- Berument, H. ve Ülke, V. (2015). Effectiveness of Monetary Policy Under Different Levels of Capital Flows For an Emerging Economy: Turkey. *Applied Economic Letters, No. 22*, 441-445.
- Boratav, K. (2006). *İktisat Üzerine Yazılar 2: İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar, Yabancı Sermaye Girişlerinin Ayrıştırılması ve Sıcak Para: Tanımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Baskı.
- Borensztein, E., Gregorio, J.D. and Lee, J-W. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics, Volume 45, Issue 1*, 115-135.
- Borio, C. and Lowe, P. (2002). *Assessing the Risk of Banking Crises*. Basel: Bank For International Settlements.
- Boyacıoğlu Acar, M. (2003). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 9*, 523-538.

- Brock, P.L. and Suarez, L.R. (2000). Understanding the behavior of bank spreads in Latin America. *Journal of Development Economics, Volume 63*, 113-134.
- Busch, R. and Memmel, C. (2015). Banks' Net Interest Margin and the Level of Interest Rates. *Bundesbank Discussion Paper, Paper No 16*.
- Busuioc-Witowski, I.-R., (2010). Theories About the Financial Crises . *Studies and Scientific Researches No.15*, 32-37.
- Calomiris, C.W. (2010). Banking crises Yesterday and Today. *Financial History Review, Volume 17, Issue 1*, 3-12.
- Calvo, G.A., Leiderman, L. and Reinhart, C.M. (1996). Inflows of Capital to Developing Countries in the 1990s. *The Journal of Economic Perspectives, Volume 10, No. 2*, 123-139.
- Calvo, G.A. (1998). Capital Flows and Capital-Market Crises: The Simple Economics of Sudden Stops. *Journal of Applied Economics, Volume 1, No. 1*, 35-54.
- Calvo, G.A. (2004). On the Empirics of Sudden Stops: The Relevance of Balance Sheet Effects. *NBER Working Paper Series, Working Paper No. 10520*.
- Cardoso, E. and Goldfajn, I. (1998). Capital Flows to Brazil: The Endogeneity of Capital Controls. *IMF Staff Papers, Volume 45, No. 1*, 161-202.
- Cengiz, V. ve Karacan, R. (2015). Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Sermaye Hareketleri ve Ekonomik Sonuçları. *International Journal of Economics and Administrative Studies, Yıl 8, Sayı 15*, 327-344.
- Choong, C.-K., Lam, S.-Y. and Yusop, Z. (2010). Private Capital Flows To Low-Income Countries: The Role of Domestic Financial Sector. *Journal of Business Economics and Management, Volume 11, Issue 4*, 598-612.
- Chuhan, P., Perez-Quiros, G. and Popper, H. (1996). International Capital Flows: Do Short-Term Investment and Direct Investment Differ? *The World Bank Policy Research Working Paper, Working Paper No.1669*.

- Circiumaru, D., Siminica, M. and Marcu, N. (2010). A Study on the Return on Equity For the Romanian Industrial Companies. *Annals of University of Crovia Economic Sciences Series, Volume 2, Issue 38*, 1-8.
- Claessens, S., Dooley, M.P. and Warner, A. (1995). Portfolio Capital Flows: Hot or Cold? *The World Bank Economic Review, Vol. 9, No.1*, 153-174.
- Coşkun, M.N. (2001). Gelişmekte Olan Ekonomilerde Bankacılık Krizleri. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 3, Sayı 2*, 39-50.
- Çelik, İ.E., Uslu, K. ve Hodzhaniyazov, M. (2015). International Conference On Eurasian Economies 2015. *Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Finansal Krizlere ve Bankalara Etkileri* (s. 558-566). RUSYA, Kazan: Kazan Federal University.
- Çelik, S. ve Akarım, Y.D. (2012). Likidite Riski Yönetimi: Panel Veri Analizi ile İMKB Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, Sayı 1*, 1-17.
- Çiftçi, F. ve Yıldız, R. (2013). Dış Ticarete Kur Riski Yönetimi: Temsili Bir Türk Dış Ticaret Firması İçin Uygulama Örnekleri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt 5, Sayı 9*, 93-112.
- Çıplak, U. (2005). *Ödemeler Dengesinde "Net Hata ve Noksan" Kalemi Üzerine Bir Değerlendirme*. Ankara: TCMB Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü Yapısal Analiz Müdürlüğü.
- Dabrowski, M. (2002). *Currency Crises in Emerging-Market Economies: Causes, Consequences and Policy Lessons*. Warsaw: Center for Social and Economic Research.
- data.oecd.org. (2017). OECD.
- Delice, G. (2003). Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı 20*, 57-81.
- Demir, F. (2006). Volatility of Short Term Capital Flows, Financial Anarchy and Private Investment in Emerging Markets. *Munich Personal RePEc Archive (MPRA)*, MPRA Paper No. 3080.

- Demir, M. ve Sever, E. (2009). Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Nedenleri, Etkileri ve Sermaye Hareketliliğinde Devletin Rolü: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 29*, 214-239.
- Demirgüç-Kunt, A. and Detragiache, E. (1998). The Determinants of Banking Crises in Developing and Developed Countries. *IMF Staff Papers, Volume 45, No.1*, 81-109.
- Demirgüç-Kunt, A. and Huizinga, H. (1999). Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence. *The World Bank Economic Review, Volume 13, No. 2*, 379-408.
- Demirhan, D. (2010). Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Finansal Yapıya İlişkin Kararlarının Kârlılık Üzerine Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 45*, 157-168.
- Deveci, T. ve Demir, E. (2016). Finansal Serbestleşme ve Kriz: Türkiye İçin Bir Analiz. *Bulletin of Economic Theory and Analysis, Volume 1, Issue 1*, 71-86.
- Diamond, D.W. (1991). Debt Maturity Structure and Liquidity Risk. *The Quarterly Journal of Economics, Volume 106, No. 3*, 709-737.
- Doğanay, M. (2016). Döviz Kuru Riski Yönetimine Sektörel Bir Yaklaşım. *International Journal of Cultural and Social Studies, Volume 2, Issue 1*, 149-164.
- Dooley, M., Fernandez-Arias, E. and Kletzer, K.M. (1996). Recent Private Capital Inflows to Developing Countries: Is the Debt Crisis History? *World Bank Economic Review, Volume 10, No. 1*, 27-49.
- Dos Reis, L. (2005). *Measuring Vulnerability: Capital Flows Volatility in the Quota Formula*. Manila/PHILIPPINES: G24/20. Technical Group Meeting.
- Drehmann, M. and Nikolaou, K. (2009). Funding Liquidity Risk Definition ve Measurement. *European Central Bank Workin Paper Series, Working Paper No. 1024*.
- Duman, K. (2004). Finansal Krizlere Karşı Politika Tercihleri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 4, Sayı 8*, 38-61.

- Edwards, S. (1990). Capital Flows, Foreign Direct Investment and Debt-Equity Swaps in Developing Countries. *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 3497.
- Edwards, S. (2007). Capital Controls, Sudden Stops, and Current Account Reversals. *Capital Controls and Capital Flows in Emerging Economies: Policies, Practices and Consequences* (s. 73-119). Chicago: University of Chicago Press.
- Eichengreen, B., Rose, A.K. and Wyplosz, C. (1996). Contagious Currency Crises. *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 5681
- Ekpu, V. and Paloni, A. (2016). Financialisation, Business Lending and Profitability in the UK. *Studies in Economics and Finance*, Volume 33, Issue 2, 302-319.
- Emirkadı, Ö. (2005). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Parasal Kriz Teorileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Sosyoekonomi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 35-62.
- Erataş, F. ve Öztekin, D. (2010). Kısa Vadeli Sermaye Akımlarının Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 57-64.
- Erdoğan, S. ve Bozkurt, H. (2009). Türkiye'de Cari Açığın Belirleyicileri: Mgarch Modelleri ile Bir İnceleme. *Maliye ve Finans Yazıları*, Yıl 23, Sayı 84, 135-172.
- Erkekoğlu, H. ve Bilgili, E. (2005). Parasal Krizlerin Tahmin Edilmesi: Teori ve Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 24, 15-36.
- Ersoy, H. (2013). Küresel Kriz: Dış Borçlar ve Cari Açık Perspektifinden Türkiye Analizi. *Maliye Finans Yazıları Dergisi*, Yıl 27, Sayı 100, 95-114.
- Eşiyok, B.A. (2012). Türkiye Ekonomisinde Cari Açık Sorunu ve Nedenleri. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Cilt 49, Sayı 569, 63-86.
- evds.tcmb.gov.tr. (2017). TCMB.
- Fendoğlu, S. (2017). Credit Cycles and Capital Flows: Effectiveness of the Macroprudential Policy Framework in Emerging Market Economies. *Journal of Banking and Finance*, Volume 79, 110-128.
- Fitzgerald, E.V.K. (1998). *Short-Term Capital Flows, The Real Economy And Income Distribution In Developing Countries*. London: Queen Elizabeth House Working Paper No. 8.

- Forbes, K.J. and Warnock, F.E. (2012). Capital Flow Waves: Surges, Stops, Flight and Retrenchment. *Journal of International Economics*, Volume 88, Issue 2, 235-251.
- Fratzscher, M. (2012). Capital Flows, Push Versus Pull Factors and the Global Financial Crisis. *Journal of International Economics*, Volume 88, Issue 2, 341-356.
- Gavin, M. and Hausman, R. (1996). The Roots of Banking Crises: The Macroeconomic Context. *Inter-American Development Bank Office of the Chief Economist*, Working Paper No. 318.
- Glick, R. ve Hutchison, M. (2011). Currency Crises. *Federal Reserve Bank of San Francisco Working Paper Series*, Working Paper No. 2011/22.
- Goldin, I. and Reinert, K.A. (2007). Global capital flows and development: A Survey. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 453-481.
- Goldstein, M., Mathieson, D.J. and Lane, T. (1991). Determinants and Systemic Consequences of International Capital Flows. *IMF Occasional Paper No. 77*.
- Gourinchas, P.O. and Jeanne, O. (2013). Capital Flows to Developing Countries: The Allocation Puzzle. *Review of Economic Studies* Volume 80, Issue 4, 1484-1515.
- Gourinchas, P.O. and Obstfeld, M. (2012). Stories of the Twentieth Century for the Twenty-First. *American Economic Journal: Macroeconomics*, Volume 4, Issue 1, 226-265.
- Göçer, İ. ve Hepkarşı, N. (2013a). İhracat-Büyüme İlişkisi: Yapısal Kırılmalı Bir Analiz. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 57-87.
- Göçer, İ. (2013b). Türkiye'de Cari Açığın Nedenleri, Finansman Kalitesi ve Sürdürülebilirliği: Ekonometrik Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 213-242.
- Hacıhasanoğlu, B. (2005). Meksika 1994 ve Arjantin 2001-2002 Krizlerinin Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye İçin Önemi. *TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi*.
- Hanedar, A.Ö. ve Gümüş, S. (2009, Eylül). Ekonometri Notları. <http://debis.deu.edu.tr> adresinden alındı.

- Heikal, M., Khaddafi, M. and Ummah, A. (2014). Influence Analysis of Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE), Net Profit Margin (NPM), Debt To Equity Ratio (DER), and current ratio (CR), Against Corporate Profit Growth In Automotive In Indonesia Stock Exchange. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, Volume 4, No. 12*, 101-114.
- Hein, S.E., Koch, T.W. and Macdonald, S.S. (2005). On the Uniqueness of Community Banks. *Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review, Volume 90, No. 1*, 15-36.
- Hoti, S. (2004). An Empirical Evaluation of International Capital Flows For Developing Countries. *Mathematics and Computers in Simulation, Volume 64, Issue 1*, 143-160.
- Hutchison, M.M. and Noy, I. (2006). Sudden Stops and The Mexican Wave: Currency Crises, Capital Flow Reversals and Output Loss in Emerging Markets. *Journal of Development Economics, Volume 79, Issue 1*, 225-248.
- İğde, E. (2010). *Yapısal Değişiklik Altında Birim Kök Testleri ve Bazı Makro İktisadi Değişkenler Üzerine Uygulamalar*. Adana: T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- İnsel, A. ve Sungur, N. (2003). Sermaye Akımlarının Temel Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği 1989:III-1999:IV. *Türkiye Ekonomi Kurumu , Tartışma Metni No. 2003/8*.
- İşleyen, İ.Ş. (2011). Döviz Kuru Riskini Azaltmanın En Etkin Yolu Forward İşlemleri. *Mali Çözüm Dergisi, Sayı 105*, 177-182.
- Janus, T. and Riera-Crichton, D. (2013). International Gross Capital Flows: New Uses of Balance of Payments Data and Application to Financial Crises. *Journal of Policy Modeling, Volume 35, Issue 1*, 16-28.
- Kale, S. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 2, Sayı 3*, 209-220.
- Kalem, A. (2015). Türkiye'deki Kamu Yatırımlarının Özel Sektör Yatırımlarına Etkisinin İncelenmesi. *T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Yayın No. 2922*.

- Kaminsky, G.L. and Reinhart, C.M. (1996). The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems. *Board of Governors of the Federal Reserve System International Finance Discussion Papers*, Paper No. 544.
- Karaca, C. ve Abasız, T. (2008). Gelir ve Bölge Ayırımına Göre Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Analiz. *Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 19-33.
- Karaçor, Z. (2006). Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, 379-391.
- Karahan, Ö. ve İpek, E. (2013). Türkiye'ye Yönelik Yabancı Sermaye Akımlarının Hacim ve Kompozisyonundaki Gelişmeler. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 21, 299-316.
- Karlık, R. (2002). *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim, Yapısal ve Sosyal Değişim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kavcıoğlu, Ş. (2014). Ticari Bankacılıkta Kredi Riskinin ve Kredi Riski Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 11-19.
- Kayaalp, S. ve Ersoy, H. (2015). Enflasyonun Banka Bilançolarına Etkisinin Faiz Marjları ile Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi: (1997-2013). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series*, Working Paper No. 7.
- Keskin, H., Kiriş, H.M. ve Şentürk, C. (2006). 2001 Krizinin Ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2, Sayı 4, 46-73.
- Kijewska, A. (2016). Determinants of the Return on Equity Ratio (ROE) on the Example of Companies from Metallurgy and Mining Sector in Poland. *Journal Metalurgija*, Volume 55, No.2, 285-288.
- Kınacı, İ ve Genç, A. (2002). Hataları Değişen Varyanslı ve Otokorelasyonlu Lineer Olmayan Regresyonda Parametre Tahmini . *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, Sayı 20, 55-68.

- Kocağ, K.E. ve Bakan, S. (2013). Avrupa Birliği'ne Üyeliğin Maastrich Kriterleri Çerçevesinde Ekonomik İstikrar Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, Volume 6, Issue 1, 941-966.
- Köne, A.Ç. (2003). Para-Sermayenin Yeniden Yapılandırılması: Türk Özel Bankacılık Sektörü Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 233-246.
- Krugman, P.R. and Obstfeld, M. (2003). *International Economics Theory and Policy Sixth Edition*. Boston: Pearson Publications.
- Kula, F. (2003). Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler. *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 141-154.
- Kutlu, H.A., Demirci, N.S. ve Güner, M. (2012). *Risk ve Yönetim Aracı ve Finansman Alternatifi Olarak Sendikasyon Kredileri*. İstanbul: Uluslararası İstanbul Finans Kongresi.
- Leaven, L. and Valencia, F. (2008). Systemic Banking Crises Database: An Update . *IMF Working Papers*, Working Paper No. 08/224.
- Leaven, L. (2011). Banking Crises: A Review. *Annual Review of Financial Economics*, Volume 3, Issue 1, 1-24.
- Lopez-Mejia, A. (1999). Large Capital Inflows: A Survey of the Causes, Consequences and Policy Responses. *IMF Working Papers*, Working Paper No. 99/17.
- Maclyntre, A. (2001). Institutions and Investors: The Politics of the Economic Crisis in Southeast Asia. *International Organization*, Volume 55, No. 1 , 81-122.
- Mandacı, P.E. (2003). Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 67-84.
- Mishkin, F.S. (1990). Asymmetric Information and Financial Crises: A Historical Perspective. *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 3400.
- Mishkin, F.S. (1996). Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective. *NBER Working Paper Series*, Working Paper 5600.

- Mishkin, F.S. (1999). Lessons from the Asian Crisis. *Journal of International Money and Finance, Volume 18, Issue 4*, 709-723.
- Montiel, P.J. (2014). Capital Flows: Issues and Policies. *Open Economies Review, Volume 25, Issue 3*, 595-633.
- Moore, W.R. (2010). Capital Account Liberalization and Commercial Bank Interest Rate Margins. *Applied Financial Economics, Volume 20, No. 21*, 1673-1685.
- Okay, E. (2002). Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2*, 95-122.
- Oktar, S. ve Yüksel, S. (2015). 1998 Yılında Rusya'da Yaşanan Bankacılık Krizi ve Öncü Göstergeleri. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 37, Sayı 2*, 327-340.
- Oktay, S. ve Temel, H. (2007). Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 6*, 163-185.
- Okuyan, H.A. ve Karataş, Y. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Kârlılık Analizi. *Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 17, Sayı 3*, 395-406.
- Okyay, S.A. ve Palacan, E. (2017, Ekim). Değişen Varyans Sorunu (Heteroscedasticity). <http://prezi.com/degisen-varyans> adresinden alındı.
- Organ, İ. ve Berk, E. (2016). Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Döviz Kuru İlişkisi ve Türkiye İçin Tobin Vergisi Tartışması. *EconWorld Working Paper Series, Working Paper No.2016/005*.
- Öcal, F.M. ve Polat, M. (2012). Küresel Düzeyde Sermaye Hareketlerini Yönetmede Tobin Vergisi: Türkiye Örneği. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı 40*, 67-94.
- Örnek, İ. (2008). Yabancı Sermaye Akımlarının Yurtiçi Tasarruf Ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 2*, 199-217.
- Özatay, F. (2016). Turkey's Distressing Dance With Capital Flows. *Emerging Markets Finance & Trade, Volume 52, Issue 2*, 336-350.

- Özbek, D. (1999). Uluslararası Rezerv Seçimindeki Kriterler ve Euroya Yönelik Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 1, Sayı 2*, 127-137.
- Öztürk, S. (2003). Sabit Döviz Kuru Politikasının Finansal Krizlere Etkisi: 1997 Güneydoğu Asya Ve 2000 Kasım- 2001 Şubat Türkiye Krizleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1*, 171-185.
- Öztürk, S. ve Gövdere, B. (2010). Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 15, Sayı 1*, 377-397.
- Peker, O. (2009). Türkiye'deki Cari Açık Sürdürülebilir Mi? Ekonometrik Bir Analiz. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17*, 164-174.
- Poyraz, E. (2012). Türk Bankacılık Sektöründe Optimal Kredi Düzeyinin Belirlenmesi. *Business and Economics Research Journal, Volume 3, No. 2*, 41-49.
- Pozsar, Z., Adrian, T., Ashcraft, A. and Boesky, H. (2010). Shadow Banking . *Federal Reserve Bank of New York Staff Reports*, Staff Report No. 458.
- Radelet, S. and Sachs, J. (1998). The East Asian Financial Crisis: Diagnosis, Remedies, Prospects. *Brookings Papers on Economic Activity*, No. 1.
- Rangasamy, L. (2014). Capital Flows: The South African Experience. *South African Journal of Economics, Volume 82, Issue 4*, 551-566.
- Reinhart, C.M. and Reinhart, R.R. (2008a). Capital Flow Bonanzas: An Encompassing View of The Past and Present. *National Bureau of Economic Research Working Paper Series*, Working Paper No. 14321.
- Reinhart, C.M. ve Rogoff, K.S. (2008b). Banking Crises: An Equal Opportunity Menace. *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 14587.
- Reinhart, C. M. and Rogoff, K.S. (2011). From Financial Crash to Debt Crisis. *The American Economic Review, Vol. 101, No. 5*, 1676-1706.
- Reis, Ş.G., Kılıç, Y. ve Buğan, M.F. (2016). Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 72*, 21-36.
- Reisen, H. and Soto, M. (2001). Which Types of Capital Inflows Foster Developing-Country Growth? *International Finance Journal, Volume 4, Issue 1*, 1-14.

- Riaz, S. (2013). *Profitability Determinants of Commercial Banks in Pakistan*. Dubai: Proceedings of 6th International Business and Social Sciences Research Conference.
- Sakarya, B. (2014). Foreign Borrowing in the Turkish Banking Sector and the Global Liquidity. *Munich Personal RePEc Archive Papers*, MPRA Paper No. 69197.
- Sakarya, Ş. ve Sezgin, H. (2015). Sendikasyon Kredisi Kullanımının Bankaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi: Olay Çalışması Yöntemiyle BİST’de Bir Uygulama. *Bankacılar Dergisi, Cilt 26, Sayı 92, 5-24*.
- Samad, A. and Hassan, M.K. (1999). The Performance Of Malaysian Islamic Bank During 1984-1997: An Exploratory Study. *International Journal of Islamic Financial Services Volume 1, No. 3*.
- Samırkaş, M.C., Evcı, S. ve Ergün, B. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın Belirleyicileri. *Kafkas Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 5, Sayı 8, 117-134*.
- Sarıtaş, H. ve Uyar, U. (2012). Ödemeler Bilançosunda Ekonomik Krizlerin Yol Açtığı Yapısal Kırımlar: Türkiye Örneği (1998-2010). *New World Sciences Academy Social Sciences, Volume 7, No. 2, 76-88*.
- Sarpkaya, S. (2009). Finansal Krizler ve Kriz Dönemlerinde Uygulanan Para Politikası Araçları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Senal, S., Ateş, B.A. ve Acar, D. (2013). Özsermaye Kârlılığı ve Hisse Başına Kazanç Açısından Kapsamlı Kârın İncelenmesi (2009-2011). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 3, 55-80*.
- Sevim, C. (2012). *Öncü Göstergeler Yaklaşımına Göre Finansal Krizler ve Türkiye Örneği*. İstanbul: BDDK Kitapları No. 11.
- Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası Finans*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2003). Uluslararası Mali Krizler, Imf Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri. *Dogus Üniversitesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 141-156*.

- Soydan, A. (2015). Foreign Debt Dynamics of The Turkish Economy in The Post-Liberalisation Era. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi, Cilt 37, Sayı 2*, 369-396.
- Söylemez, A.O. ve Yılmaz, A. (2012). Türkiye Ekonomisinde Finansal Serbestleşme Döneminde Uluslararası Sermaye Girişi-Büyüme İlişkisi. *Munich Personal RePEc Archive*, MPRA Paper No. 52271.
- Söylemez, A.O. ve Demirci, S. (2013). Uluslararası Sermaye Akımlarının Kontrolü ve Avrupa Birliği'nin Konuya Yaklaşımı Hakkında Bir İnceleme. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 21, Sayı 1*, 85-109.
- Sözer, Ç. (2013). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Politikalarının Banka Bilançolarına Etkisi. *Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Sula, O. and Willett, T.D. (2006). Reversibility of Different Types of Capital Flows to Emerging Markets. *Munich Personal RePEc Archive*, MPRA Paper No. 384.
- Şahin, A. (2005). Az Gelişmiş Ülkelerin Dış Borç Sorunu ve İktisadi Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Yıl 42, Sayı 497*, 27-40
- Şahin, A., Doğan, B. ve Berument, H. (2015). Effectiveness of the Reserve Option Mechanism as A Macroeconomic Prudential Tool: Evidence from Turkey. *Applied Economics, Volume 47, No. 56*, 6075-6087.
- Şahin, İ. (2013). Küresel Finansal Kriz Esnasında Geliştirilen Bankacılık Düzenlemelerinden Basel III Kriterlerinin Kapsamı Ve Uygulama Süreci. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 59*, 149-165.
- Şahinler, S. (2000). En Küçük Kareler Yöntemi ile Doğrusal Regresyon Modeli Olusturmanın Temel Prensipleri. *MKÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2*, 57-73.
- Şişman, M. Ö. (2011). *Faiz Oranı Getiri Eğrisi Simülasyonu Yöntemleri ve Bankacılıkta Aktif Pasif Yönetimi Üzerine Etkileri: Türkiye'de Ticari Bankalar Üzerine Bir Uygulama*. Ankara: BDDK Kitapları No. 9.
- Şit, M. ve Alancioğlu, E. (2016). Türkiye'de Cari İşlemler Dengesi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Var Analizi. *ASSAM International Refereed Journal, No. 5*, 5-23.

- Taşkın, D. (2011). Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler. *Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 11, Sayı 2*, 289-298.
- Taylor, M. and Sarno, L. (1997). Capital Flows to Developing Countries: Long- and Short-Term Determinants. *The World Bank Economic Review, Volume 11, No. 3*, 451-470.
- TBB. (2017a). *Bankalarımız 2016*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayın No. 321.
- TBB. (2017b). *Türkiye Bankalar Birliği İstatistik Raporlar*. www.tbb.org.tr.
- Togan, S. ve Berument, H. (2011). Cari İşlemler Dengesi, Sermaye Hareketleri ve Krediler. *Bankacılar Dergisi, Sayı 78*, 3-21.
- Turan, Z. (2011). Dünyadaki ve Türkiye’deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 4, Sayı 1*, 56-80.
- Turgut, A. (Kasım 2006/Şubat 2007). Türleri, Nedenleri ve Göstergeleriyle Finansal Krizler. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt 20, Sayı 4-5*, 35-46.
- Uğur, A.A. ve Karatay, P. (2009). İkiz Açıklar Hipotezi: Teorik Çerçeve ve Hipoteze Yönelik Yaklaşımlar. *Sosyoekonomi Dergisi, Cilt 9, Sayı 9*, 101-122.
- Uluç, A. (2012). Capital Flows, Maturity Mismatches and Profitability in Emerging Markets: Evidence From Bank Level Data. *The Journal of Developing Areas, Volume 46, No. 1*, 211-239.
- Ural, M. (2003). Finansal Krizler ve Türkiye. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 18, Sayı 1*, 11-28.
- Uygur, E. (2001). Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve Şubat 2001 Krizleri. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*.
- Van den End, J.W. (2016). A Macroprudential Approach to Address Liquidity Risk with the Loan-to-Deposit Ratio. *The European Journal of Finance, Volume 22, No. 3*, 237-253.

- Varlık, N. ve Varlık, S. (2016). Risk Algısının Türkiye’de Bankacılık Sektörüne Etkileri: Bankacılık Sağlamlık Endeksi İle Bir Değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 23, Sayı 2*, 545-563.
- Vergil, H. ve Karaca, C. (2010). Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi. *Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 10, Sayı 4*, 1207-1216.
- Vurur, N.S. ve Özen, E. (2013). Türkiye’de Mevduat Banka Kredisi Ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 15*, 117-131.
- Williamson, J. (2001). Issues Regarding the Composition of Capital Flows. *Development Policy Review, Volume 19, Issue 1*, 11-29.
- Yağcılar, G.G. ve Demir, S. (2015). Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredi Oranları Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1*, 221-229.
- Yakut, E. ve Ata, H.A. (2009). Finansal Performansa Dayalı Etkinlik Ölçümü: İmalat Sektörü Uygulaması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 18*, 80-100.
- Yavuz, S. (2002). Risk Yönetimi ‘İçeri’ Aktif Pasif Yönetimi ‘Dışarı’ (mı?). *Bankacılar Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 41*, 21-31.
- Yavuz, S. (2009). Hataları Ardışık Bağımlı (Otokorelasyonlu) Olan Regresyon Modellerinin Tahmin Edilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 23, Sayı 3*, 123-140.
- Yeldan, E. (2005). Türkiye Ekonomisinde Dış Açık Sorunu ve Yapısal Nedenleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt 4, Sayı 7*, 47-60.
- Yıldırım, M. (2011). *Yüz Tanıma*. T.C. Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi .
- Ying, Y.H. and Kim, Y. (2001). An Empirical Analysis on Capital Flows: The Case of Korea and Mexico. *Southern Economic Journal, Volume 67, Issue 4*, 954-968.

- Yücel, F. ve Yanar, R. (2005). Türkiye'de Cari İşlem Açıkları Sürdürülebilir Mi? Zaman Serileri Perspektifinden Bir Bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 2*, 483-492.
- Yükçü, S. ve Atağan, G. (2010). TOPSIS Yöntemine Göre Performans Değerleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 45*, 28-35.
- Yükselen, M.A. (2017, Eylül). En Küçük Kareler Yöntemi. <http://web.itu.edu.tr> adresinden alındı.
- Zengin, S. ve Yüksel, S. (2016). Likidite Riskini Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 29*, 77-95.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : FİDANLI, Okan
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 04.11.1992, Malkara
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 (506) 105 4322
e-mail : okanfidanli@cumhuriyet.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Bankacılık	Devam Ediyor
Lisans	Trakya Üniversitesi/Bankacılık	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016-Halen	Cumhuriyet Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

-

Hobiler

Ekonomi, Futbol

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

